די גרונד־פרינציפען

פון

פאליטישער עקאנאמיע

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

די גרונד־פרינציפען

פון

פּאָליטישער עקאָנאָמיע

ערשטער טייל

פון

א. ש. זאקס

א קורס לעקציעס געגעבען אין דער

אידישער פאלקס־אוניווערזיטעט

דורך קאָרעספּאָנדענץ

הויפּט פּערקויף: ליטעראַרישער פּערלאג

256 איסט בראָדוויי

ניו יאָרק.

Copyright 1914 by
A. SH. SACHS.
All rights reserved.

א פאר ווערטער פון אויטאר

דאס פארלינענדע ווערק בעהאנדעלט די טעאריע פון פאליטישער עקאנאמיע. צו דער פראקטישער פאליטישער עקאנאמיע ווי איך צוטרעטען, ווען איך ווי זיין פארטיג מיט דער טעאריע.

אין ערשטען קורס איז מיר געווען אונמעגליך „אריינצושפאנען" די גאנצע טעאריע און פאר די ענינים פון ארבייטסלוין, פרייס, רענטע, קאנצענטראציע פון קאפיטאל, קלאסען פערנאנדערטיילונג א. ז. ו., א. ז. ו., ווען זיין נשוידמעט דער צווייטער קורס.

איך ווי אויך אויפמערקזאם מאכען די לעזער ניט צו פערפעריטען דאס דאזיגע ווערק מיט מיין בוך: „פאליטישע עקאנאמיע, איהר ענטשטעהונג און נעשיכטע *)". אין יענעם בוך האב איך זיך אבגענעבען בלויז מיט דער נעשיכטע פון פאליטישער עקאנאמיע, בעת איצט איז, ווי געזאגט, מיין אויפגאבע זיך צו בעשפטיגען מיט דעם עצם פון דיזער וויסענשאפט. בעריהרונגם פונקטען זענען נעווענהליך אונפערמיידליך, ווי די היסטאריע פון א וויסענשאפט שטויסט זיך אימער צוזאמען מיט איהר טעאריע. אבער בכלל זענען די ביידע ווערק פערשיידען און גיבען זיך אב מיט בעזונדערע צווייגען פון פאליטישער עקאנאמיע.

א. ש. זאקס.

ניו יארק, 1914.

---

*) תיברו פאבלישינג קאמפאניע, 1911.

ערשטע לעקציע

אײנלײטונג

אַלגעמײנע בעגרײפֿן וועגן פֿרײוואַט ווירטשאַפֿט און פֿאָלקס־ווירט־
שאַפֿט; ווירטשאַפֿטלעכע אַרבײט און דער קאַמפֿף פֿאַר עקזיסטענץ; די
ענטוויקלונג פֿון די בעדערפֿנישען; דער צוועק פֿון דער פֿאָלקס־ווירט־
שאַפֿט; די טעכנישע און געזעלשאַפֿטלעכע זײט פֿון דער פֿאָלקס־ווירט־
שאַפֿט; די ענטשטעהונג פֿון דער פֿאָלקס־ווירטשאַפֿט. די אָרגאַניזאַ־
טאָרען און געזעצען פֿון דער ווירטשאַפֿט; די ענדערונגען אין דער
פֿאָלקס־ווירטשאַפֿט; די אויפֿגאַבע פֿון פֿאָליטישע עקאָנאָמיע.

פֿאָליטישע עקאָנאָמיע איז די ווײסענשאַפֿט פֿון דער פֿאָלקס־
ווירטשאַפֿט, פֿון דעם פֿאָלקס באָלעבאָטישקײט.

וואָס פֿערשטעהט מען אונטער פֿאָלקס ווירטשאַפֿט?

וואָס הײסט ווירטשאַפֿט בכלל?

וועז א הויז פֿרוי פֿאַסט אויף, אז איהר פֿאַמיליע זאָל האָבען
אָלץ, וואָס איהר איז נויטיג; אז די קינדער, א שטייגער, זאָלען
האָבען זייער עסען און טרינקען אין דער צײט און אין דער מאָס,
זאָלען זיין אָנגעטהון ווי עס בעדאַרף צו זיין, זאָלען האָבען א גוטע
דירה, וואו צו זיין, זאָלען זיין ריין, ציכטיג אַרומגעוואַשען — דאָן
זאָגט מען, אז די פֿרוי איז א באָלעבאָסטע, אז זי פֿיהרט א ווירט־
שאַפֿט.

וועז די פֿרוי איז ניט נאָר סתם א באָלעבאָסטע, נאָר א שפּאָ־
רעוודיגע באָלעבאָסטע; וועז זי איז א גרויסע בריה אויסצוקו־
מען מיט די קאַרגע שכירות, וואָס איהר מאָן קריגט; וועז זי
מאַרקירט אויס, אז אויף איהר ווירטשאַפֿט זאָל אַוועקגעהן וואָס
וועניגער געלד — דאָן זאָגט מען, אז די פֿרוי לעבט ע ק א נ א ־
מ י ש, אז זי איז א גרויסע באָלעבאָסטע.

א הויז־פֿרוי, א געוועהנלעכע באָלעבאָסטע מאַכט ניט אַלײן
דאָס לעבען. איהר אויפֿגאַבע איז נור אויסצוגעבען שפּאָרעוו־
דיג דאָס געלד, וואָס דער מאָן פֿערדיענט, זעהן, אז די הוצאה
פֿון הויז זאָל ניט זיין גרעסער פֿון דער הכנסה. די הכנסה בע־
זאָרגט דער מאָן, דער בריוטנעבער, און ווי עקאָנאָמיש די באָלע־
באָסטע זאָל ניט זיין אין איהרע אויסגאָבען, קען זי אָבער אַלץ

ניט פיהרען גוט איהר הויז, וועז דער מאן, למשל, פערדיענט נאָר ניט, אָדער זעהר וועניג, אז עס קלעקט ניט אפילו פון האנד צום מויל. אום צו קענען מאכען א הוצאה מוז זיין א הכנסה און די עקאָנאָמיע פון דער ווירטשאפט, פון דער באלעבאטעשקייט העננט אָב ניט נאָר פון דער הויז פרוי, נאָר אויך — און אין א פיעל גרעסערער מאָס — פון דעם מאן, פון דעם פערדיענער. אזוי ווי א גוטע באלעבאָסטע דארף פערשטעהן, ווי צו ווירטשאפטען, ווי צו פערוואלטען די הוצאה, אזוי דארף א גוטער באלעבאָס פערשטעהן ווי צו ווירטשאפטען זיין הכנסה, זיין אר־בייט, זיין מלאכה, זייגע קענטענישען א. א. וו. ער דארף זעהן, אז פאר זיין ארבייט זאל ער קריגען גרעסערע שכירות, אז זיין צייט זאל ניט גענהן אין ניוועץ, און נאָר דאן קען מען רעכענען פון אן עקאָנאָמישען לעבען, פון א ווירטשאפט אין ברייטען זין, וועז די פערדיענסטען פון איין זייט און די אויס־גאבען פון דער צווייטער זייט וועלען גענאכט מיט אן אויסרעכענונג, מיט א סדר און אָרדנונג.

אונטער א ווירטשאפט פערשטעהען מיר, בכלל, דאָס ארבייט־טען מיט אן אויסרעכנונג, מיט א תכלית, כדי די בעדערפנישען זאלען קענען בעפרידיגט ווערען און דאָס שטרעבען, אז די בעפרי־דיגונג פון די בעדערפנישען זאל קאָסטען וואָס וועניגער צייט, געלד און ארבייט.

אויך ביי פערשיידענע חיות זעהען מיר, אז זיי טהוען צוועק־מעסיגע ארבייט, אום צו בעפרידיגען זייערע בעדערפנישען. א שפּין וועבט זיין שפּינוועבע זעהר געשיקט און טהוט דיזעלבע זאך, וואָס דער וועבער טהוט; א ביהן בויט איהרע וואסק־קעמערלעך, וועלבע זיינען אין מאנכע פרטים ניט ערגער, ווי די געביידען, וואָס בוימייסטערס שטעלען אויף. אָבער ניט דער שפּין און ניט די ביהן פיהרען א ווירטשאפט, זייער ארבייט איז אן אינסטינקטיווע, אָהן איבערלעגונג און זי האָט זיך ענטוויקעלט אין דעם בלינדען קאָמפּף פאר עקזיסטענץ, וואָס וועלט געפיהרט ביי אלע לעבעדיגע בעשעפענישען פון קליין ביז גרויס. א ווירט־שאפט פאדערט ישוב הדעת, אויסרעכנונג, איבערלעגונג. די דאזיגע אייגענשאפטען פעהלען דעם שפּין און דער ביהן אזוי ווי זיי פעהלען ביי אלע אנדערע חיות און אפילו ביי די ווילדע מע־שען.

„דער אונטערשייד צווישען דער בעסטער ביהן און דעם ערג־

סטען קולטורעלען בוי־מייסטער — זאגט מארקס — איז דאס, וואס דער בוימייסטער בויט פריהער דעם בנין ביי זיך אין קאפ איידער ער פערווירקליכט עס אין דער פראקטיק".

ביי א ווירטשאפטליכע טהעטינקייט ווערט פריהער אויסגע־ארבייט דער פלאן און די ארבייט ווערט שפעטער דורכגעפיהרט לויט דעם דאזיגען פלאן, בעת ביי די חיות ווערט די ארבייט נע־טאן אינסטינקטיוו, אהן א פריהערדיגען פלאן און אהן איבער־לעגונג.

די וויסענשאפט, וועלכע מיר האבען דא בדעה צו לערנען, האט אבער ניט צו טאן מיט דער געוועהנליכער באלעבאטעשקייט פון יחיד, מיט דער פריוואט ווירטשאפט. פאליטישע עקאנאמיע איז, ווי שוין געזאגט, די לעהרע פון דער פאלקס ווירט־שאפט; איהר אויפגאבע איז זיך אבצושטעלען אויף דעם שאפען, האנדלען און וואנדלען פון דעם גאנצען פאלק, זי בעשעפ־טיגט זיך מיט דער באלעבאטעשקייט פון כלל.

די פאלקס ווירטשאפט איז א גרויסע קייט, וואס איז צוזא־מענגעקניפט פון פערשיידענע בעזונדערע פריוואט ווירטשאפטען. יעדע פריוואט־ווירטשאפט איז נור א קליין שרייפעל פון דעם גאנצען מעכאניזם, וואס ווערט אנגעטריבען פאלקס ווירטשאפט.

ווי שאפט דער כלל? ווי ארבייט דאס גאנצע פאלק אויס זיינע לעבענס מיטלען? ווי ווערען די דאזיגע לעבענס מיטלען פונאנדערגעטיילט, ווי ווערען זיי פערברויכט? ווי דערפען זיי געשאפען ווערען, אום דאס לעבען זאל זיין עקאנאמישער, ווי דערפען זיי פונאנדערגעטיילט ווערען, ווי דערפען זיי פערברויכט ווערען? — אט זיינען די פראגען, אויף וועלכע פאליטישע עקאנא־מיע זוכט צו געבען אן ענטפער!

אזוי ווי די פריוואט ווירטשאפט האט דעם צוועק צו בעפרי־דיגען די בערערפנישען פון יחיד, פון דער אייגענער פאמיליע מיט וואס וועניגער נעלד, אזוי האט די פאלקס ווירטשאפט אלס איהר אויפגאבע צו שאפען מיטלען, וועלכע זאלען בעפרידיגען די בע־דערפנישען פון כלל מיט וואס קלענערע אויסגאבען.

די בעדערפנישען נופא זיינען פערשיידען און וואקסען צוי־זאמען מיט דער קולטור, מיט דער ענטוויקלונג.

אין די אלטע ווילדע צייטען זיינען די מענשליכע בעדערפ־נישען ניט געווען גרעסער, ווי די בעדערפנישען פון די העכערע חיות. די בעדערפנישען זיינען געווען פיזיאלאגישע,

ריין קערפערליכע: עסען צו שטילען דעם הונגער; וואָסער צו לעשען דעם דורשט — אָט וועלכע בעדערפנישען די ערשטע מענשען האָבען געהאַט. שפּעטער האָבען זיך ענטוויקעלט די בעדערפנישען אין א דירה, וואו צו וואוינען; אין קליידער צוזעדערפנישען דעם קערפער. נאָך שפּעטער זיינען אויסגעוואקסען אזוינע בעדערפנישען, וואָס האָבען אפשר ניט א דירעקטען שייכות מיט דער חיי שעה, מיט דעם לעבען פון היינט, אָבער וואָס מאַכען דאָס לעבען לענגער, געזינטער, ווי צום ביישפּיעל די בעדערפנישען אין ריינליכקייט, אין געזונדע לעבענסבעדינגונגען. וועלן דער מענש האָט זיך אַרויפגעהייבען נאָך העכער אויפ'ן לייטער פון קולטור, האָט ער זיך שוין ניט בעגנוגענט מיט דער בעפרידיגונג פון די פיזיאָלאָגישע און סאַניטאַרע בעדערפנישען, ער האָט אָנגעפאַנגען צו זאָרגען, ווי צו בעפרידיגען זיינע ג י י ס ט יג ע בעדערפנישען, זיינע בעדערפנישען אין וויסען, אין פּאָעזיע, מוזיק, אין קינדער ערציהונג א. א. וו. דעם קולטור מענש ווילט זיך ניט סתם אזוי לעבען, נור וואָס בעסער, שענער און אָנגענעהמער לעבען. בייַם היינטיגען ציווילייזירטען מענש פערנעהמען די נידעריגסטע בעדערפנישען דעם קלענסטען פּלאַץ אין דער גאַנצער הוצאה פון'ם לעבען. די הויפּט אויסגאַבען גענען אוועק אויף די קולטורעלע נויטען, אויף די העכערע גייסטיגע בעדערפנישען, ווי יעדער איינער קען זיך איבערצייגען, וועלן ער וועט אויסרעכענען אויף וואָס איהם געהט אוועק זיין געלד.

וואָס טהוען די מענשען אום צו בעפרידיגען זייערע בעדערפנישען? זיי אַרבייטען, זיי דרעהען זיך דעם קאָפּ, זיי ניבען אויס כח, ענערגיע.

די אויפגאַבע פון דער פּאָליקס ווירטשאפט איז צו זעהן, אז די אַרבייט זאָל וועלן געטאָן עקאָנאָמיש, ד. ה., אז די מעגליך קלענסטע מאָס אַרבייט זאָל ברענגען די מעגליך גרעסטע רעזולטאַטען.

אין דער פּאָליקס ווירטשאפט אונטערשיידעט מען א ט ע כ נ י שע זייט און א נ ע ז ע ל ש א פ ט ל י כ ע זייט.

די אַרבייט פון מענשען קען ברענגען נוצען נאָר דאַן, וועלן זיי, די מענשען, פערשטעהען די געהיימניסען און די קרעפטען פון דער נאַטור, וועלן זיי פערשטעהען ווי צו ווירקען אויף איהר; אויסער דעם מוזען זיין געוויסע כלים, לויט וועלכע זיי זענען

ארגאניזירט. די אלע מיטגלידער מוזען אבהיטען א געוויסען סדר, א געוויסע ארדנונג, וואס עס פאדערט זיך ביי יעדען צוזאמענלעבען פון א סך מענשען. אהן אט די צוויי בעדינגונגען איז אומגליק צו פיהרען א פאלקס־וירטשאפט. וועז די ערשטע מענשען, וועלכע האבען זיך בעשעפטיגט מיט יאגד, זענען געגאנגען פאנגען א חיה, האבען זיי ערשטענס געמוזט וויסען דעם כאראקטער פון דער חיה, איהר טבע, וועלכער וועטער עס ווירקט אויף איהר גוט, און וועלכער שלעכט, ווען און וועג איהר איז לייכטער צו טרעפען א. א. וו. צווייטענס האבען זיך די מענשען בעדארפט אבמאכען, ווי יעדערער זאל זיך נוהג זיין ביים פאנגען, ווען יעדערער זאל טאן, ווי ער זאל זיך בענוצען מיט די רויב א. א. וו. א. א. וו.

ביי היינטיגע וירטשאפטען איז דאס נאך מעהר בולט. דער דארף־פויער אום צו ערנעהרען זיך מיט זיין פאמיליע, בעארבייט די ערד: ער זעעט, שניידט, דרעשט, וועטערט, פערקויפט די פארטיגע תבואות — מיט איין ווארט — ער פיהרט א וירטשאפט. אום צו פיהרען גוט זיין וירטשאפט מוז דער פויער האבען געוויסע ווערקצייג, מאשינען: ער מוז האבען אן אקעראיזען, א בארענעווע. צום שניידען מוז ער האבען קאסעם, צום דרעשען און וועטערן — אנדערע ווערקצייג און מאשינען. דאס רוב מאל קען דער פויער אליין ניט אויספיהרען זיין ארבייט. ער דינגט צו אנדערע ארבייטער, וועלכע העלפען איהם פיהרען זיין וירטשאפט. הערבסט צייט פערקויפט דער פויער די ארבעומענע תבואות פאר מזומן. דאס נעקראנענע געלד בלייבט אבער ניט ביים פויער אין נאנצען. א טייל געלד צאהלט ער אב דעם פראצענטניק, וועלכער האט איהם געליהען אין דער צייט, ווען די תבואה איז נאך ניט געווען פארטיג; פאר א טייל געלקויפט ער זיך נעציייג, א טייל נעהמט צו פון איהם די רעגירונג אין דער פארמע פון פערשיידענע אבצאהלונגען און צינזען.

דער פויער קען נאר דאן מיט ערפאלג אקערען, זעען און שניידען, אויב ער פערשטעהט ווען און ווי צו זעען, וועלכע ערד איז גוט צו אקערען און וועלכע ניט, וואסערע וועטערען עס טויגען צום שניידען און וואסערע ניט — אווינע ידיעות בעקומט דער פויער דורך זיין בעקאנטשאפט מיט דער אויסערליכער נאטור — דאס איז די טעכניש זיט פון דער וויסענשאפט.

אויסער אָט די טעכנישע ידיעות מוז דער פּויער — אויב ער ווילּ, אז זיין ווירטשאפט זאָלּ זיך גוט פיהרען — היטען די כּלּלים פון חובות צאָהלען, בעצאָהלען אין דער צייט און אין דער מאָס ארבייטסלוין, היטען די נעזעצען פון צינזען און איבעריגע אָבצאָהלונגען — דאָס אלעס איז שוין דער אויסערליכער נאָטור נאָר ניט נוגע. דאָס איז שוין נעגרינדעט ניט אויף די קענטנישען, וואָס דער פּויער האָט ערווארבען, בעקענענדיג זיך מיט דער נאָטור, נור אויף די ידיעות פון די בעציהונגען, וועלכע עקזיסטירען צווישען די מענשען אין דער נעזעלשאפט. דאָס איז שוין ניט די טעכנישע זייט פון דער ווירטשאפט, נור די ג ע ז ע ל ש א פ ט־ל י כ ע זייט, ווייל די כּלּלים זענען נור ב נ ו נ ע ד י מ ע נ ־ ש ע ן, אָבער ניט בנוגע דער נאָטור.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע לערנט אויס די פּאָלקס ווירטשאפט, אָבער ניט די טעכנישע זייט, נור די נעזעלשאפטליכע זייט פון דער פּאָלקס ווירטשאפט.

מיר זאָגען, אז פּאָליטישע עקאָנאָמיע לערנט די ווירטשאפט פון נאַנצען פּאָלק. דאָס הייסט אָבער ניט, אז זי בעשעפטיגט זיך מיט אלע פּעלקער פון אלע צייטען. ניט אלע פּעלקער לעבען עקאָנאָמיש און פיהרען א ווירטשאפט. ווי מיר האָבען שוין אויבען נעזאָגט, מוז יעדע ווירטשאפט ווערען געפיהרט מיט א חשבון, מיט אן אויסרעכנונג, לויט א נעווייסען פּלאַן. די ווילדע פּעלקער, וועלכע לעבען אָהן א חשבון און זאָרגען ניט פאר'ן מאָרגעריגען טאָג, פיהרען ניט קיין ווירטשאפט. זיי זענען גלייך צו חיות און צו קליינע קינדער, וועלכע לעבען אָהן א ברעקעל זאָרג פאר שפּעטער. בשעת דער הונגער נאָגט — שרייען זיי, אָבער קוים האָט זיך דער הונגער איינגעשטילט, פערגעסען זיי אין נאַנצען אָן דעם, אז עס איז פאראן אזא זאך ווי הונגער און אז מען דארף זיך קענען איהם בעוואָרענען. ווען א קינד איז זאט, וואַרפט עס אוועק די שפּייז, ווי אן אונניצלעכע זאך און איהם פאלט נאָר ניט איין אין זינען, אז מיט א פּאָר שעה שפּעטער, וועט ער ווייטער וועלען עסען. די ווילדע פּעלקער מיט זייער קינדערשען שכל לעבען אויף אָהן א שום אויסרעכנונג און האָבען ניט קיין בעגריף אָבצושאצען די בעדייטונג פון די זאכען, וועלכע זענען נוצליך אין לעבען.

בעטראכט דאָס לעבען פון די שבטים, וועלכע געפינען זיך אויף דער נידעריגסטער שטופע פון קולטור, ווי די בושמענער פון

זיך אפריקא, די וועדרען פון אינזעל ציילאן, די נעגריטאסען אויף די פיליפינען און איהר וועט זעהן, אז זיי האבען ניט קיין ברעקעל אויסרעכנונג, ווי צו לעבען. דא הונגערן זיי, דא פרעסען זיי זיך איבער. וועז עס טרעפט זיך, אז זיי האבען א סך שפייז, קלעפט עס נור אויף איין מאל און עס קומט זיי אפילו אויפ'נעדאנקען ניט ארויף, אז מען דארף לעבען מיט א תכלית און בעהאלטען דאס, וואס עס איז געבליבען פון עסען, אויף א צוויי־טען מאל. זענען זיי זאט — פערגעסען זיי גאר, אז עס איז דא אזא זאך ווי הונגער אויף דער וועלט. זענען זיי הונגעריג — פערגעסען זיי, אז עס זיינען געווען צייטען, וועז זיי האבען געהאט צו עסען איבערגענוג. ניט זיי דענקען פון דער צוקונפט און ניט זיי געדענקען די פערגאנגענהייט. זיי האבען זעהר א שוואכען זכרון און פערגעסען אלעס, וואס עס איז אפילו מיט א גאנץ קורצער צייט צוריק פאָרגעקומען. די ווילדע, ווי אונזער אמאליגע אור־עלטער זיידעס, האבען ניט קיין בעגריף אבצושאצען א זאך. זיי זענען אימשטאנד אבצוגעבען, פונקט ווי אמאל די אינדיאנער אין אמעריקא, די טייערסטע זאכען פאר א שפיעלכעל. זיי זארגען ניט, זיי דאגה'ן ניט. עסען פאנגען זיי אן צי זוכען ערשט דאן, וועז זיי פיהלען הונגער. די קאָפּדרעהעניש פון א ציוויליזירטען מענשען, ווי צו זיין פערזיכערט מיט'ן מאר־גען, פעהלט דעם ווילדען. ער איז זארגלאז און באלעבאטעווטע ניט. ניט ער לעבט עקאנאמיש און ניט ער פיהרט א ווירטשאפט.

די ווירטשאפט איז א רעזולטאט פון דער קולטור און איז ענטשטאנען ערשט דאן, וועז די מענשען האבען אנגעפאנגען צי פערשטעהן, אז מען דארף זארגען פאר דער צוקונפט און האבען אנגעפאנגען צו לעבען און צו ארבייטען מיט שכל, מיט א ישוב הדעת, מיט א חשבון. בלויז קולטור־פעלקער פיהרען א ווירט־שאפט און דעריבער קען מען אויך זאגען, אז פאליטישע עקאנאמיע האט צו טהאן בלויז מיט דער טהעטיגקייט פון קולטור־פעלקער.

וואס מעהר א ווירטשאפט האט אין זיך דעם כאראקטער און די סמנים פון א פריוואט ווירטשאפט אלץ וועניגער האט מיט איהר צו טהאן פאליטישע עקאנאמיע. לאמיר נעהמען צ. ב. א לאנד, וואו עס הערשט אזא סארט ווירטשאפט, וואו די פראדוק־טען וועלען נעשאפען ניט צום פערקויף, נור צום אייגענעם בע־דארף, אזוי ווי עס איז געווען אין דער צייט פון שקלאפען־הער־

שאפט און שפּעטער אין דער פּעאָדאָליסטישער אָרדנונג. אין אזא ווירטשאפט איז די מענשליכע טהעטיגקייט זעהר אן אייגפּאכע. דער שקאָפּען־הערר אָדער דער פּריץ רעכענט אויס ווי פּיעל פּראָדוקטען ער דאַרף האָבען פּאר זיין גרופּע אָדער דאַרף, וויפּיעל פּאָר שטיוועל ער האָט נויטיג, וויפּיעל פּאָר קליידער, ווי פּיעל ווייץ, וויפּיעל קאָרן א. א. וו. און אין הסכם מיט אָט דעם בעאַרף אָרדענט ער אין די נאָנצע פּראָדוקציע זיינע. ער בעשטימט אזוי פּיעל און אזוי פּיעל שוסטער, אזוי פּיעל שנייידער. אזוי פּיעל לאנד אַרביטער, אזוי פּיעל בעקער א. א. וו. די ווירטשאפט ווערט דאָ רעגולירט און אָרגאניזירט פון א ג ע ו ו י ס ע ן ו י ל ע ן, פון א פערוואלטער אין דער פּערזאָן פון דעם אייגענטימער אָדער פון זיינע העלפער. דער ערפּאָלג אָדער ניט ערפּאָלג פון אזא ווירטשאפט ווענדעט זיך אָן די פּעהינקייטען פון דעם פערוואלטער, פון זיינע קאָפּריזען, פון זיין ערפּאהרונג א. א. וו. די פּערבינדונגען צווישען אָט די פּערשיידענע בעזונדערע ווירטשאפטען זענען זעהר שוואכע. איין גרופּע דאַרף ניט אָנקומען צו א צווייטער גרופּע; איין דאַרף איז ניט אָבהענגיג פון א צווייטען דאַרף. מיר האָבען דאָ צו טהאָן מיט א קופּע בעזונדערע צינגל, וועלכע זענען ניט פּעראייניגט צווישען זיך מיט א געוויסען צעמענט. יעדע ווירטשאפט איז אן עולם קטן פאר זיך און קען עקזיסטירען, וועז אפילו אלע אנדערע שכנה'שע ווירטשאפטען זאָלען אונטערגעהן. מיט אזא ווירטשאפט האָט פּאָליטישע עקאָנאָמיע זעהר וועניג צו טהאָן, וויל די ווירטשאפט ווערט ניט רעגולירט דורך נעוויסע געזעצען, נור דורך דעם פערלאנג און וויל פון די פערוואלטער.

נאָנץ אנדערש זיינען די היינטיגע ווירטשאפטען, וואו די פּראָדוקטען ווערען געשאפען ניט פאר'ן אייגענעם נעברויך, נור פאר'ן האנדל, פאר'ן פערקויף. די יעניגע, וועלכע שאפען די פּראָדוקטען, פערבריכען זיי ניט און די, וועלכע פערברויכען, האָבען זיי ניט געשאפען. א ווילען, א פערוואלטער איז נאָר פאראן אין יעדער בעזונדערער אונטערנעהמונג. די נאָנצע ווירטשאפט ווערט ניט רעגולירט דורך דעם ווילען פון דעם אָדער יענעם. פערקעהרט, דער ווילען פון אייניגען איז אָבהענגיג פון נעוויסע געזעצען. קיין אונטערנעהמער, צום ביישפּיעל, קען אין היינטיגע צייטען ניט אָרגאניזירען זיין אונטערנעהמונג, ווי א י ה ם געפעלט,ווייל זיין געשמאק און קאָפּריז, נאָר ער מוז זיך רעכענען

מיט די פֿאַרוונגען פון מאַרק, מיט דעם פֿרייז, מיט די אָבצאָה־לונגען, מיט די פֿראָצענטען, וואָס מען דאַרף צאָהלען א. א. וו.

מיר האָבען אויף דעם אופן דאָ צו טהאָן מיט געזעצען, וועל־כע הערשען איבער אונז, פונקט ווי די נעזעצען פון דער נאַטור; מיר זיינען צו זיי אונטערוואָרפען, מיר ווערען פון זיי רעגירט. דיזע נעזעצען פֿעראייניגען חי פֿערשיידענע פֿריוואַט אונטער־נעהמונגען אין איין פֿאַלקס ווירטשאַפֿט, אזוי ווי דער צעמענט פֿעראייניגט בעזונדערע ציגעל אין איין הויז.

אז די איצטיגע פֿאַלקס ווירטשאַפֿט פיהרט זיך לויט א נעווי־סען פּלאַן, לויט נעוויסע בעשטימטע נעזעצען, ניט קוקענדיג, וואָס זי ווערט ניט אַרגאַניזירט און פֿערוואַלטעט פון א נעוויסען ווילען, קען מען זיך זעהר לייכט איבערצייגען.

מיר נעהמען אזא שטאַדט ווי ניו יאָרק מיט איהרע 5 מיליאָן מענשען. יעדער מענש האָט נויטיג שפּייז, קלייִדער, וואַש, א דירה, לעהרערס, שרייבנגעצייג א. א. וו. אָט די אַלע בערעפֿ־נישען ווערען בעפֿרידינט מעהר אָדער ווענינער. מיר זעהען ניט בכלל, מענשען, ווען זאַלען ארומגעהן מוטער־נאקעט און באַרוועס; עס זיינען אויך פֿאַראַן פֿערהעלטניסמעסיג וועניג מענשען, ווען זאַלען בפּועל ממש הונגערן און וואוינען אויפֿן גאַס. וואו נעהמט מען אָט די זאכען, ווען זיינען נויטיג צו בעפֿרי־דינען די מענשליכע בערפֿנישען? זיי ווערען בעשאַפֿען דורך מענשליכער ארבייט אויפֿן פעלד, אין די פֿאבריקען, אין די שע־פֿער. ווער אָבער פֿאסט אויף, אז די ניו יאָרקער בעפֿעלקערונג זאָל אומנעפֿעהר האָבען אַלעס, וואָס זי בעדאַרף, אז עס זאָל אַרייג־נעפֿיהרט ווערען די נויטיגע מאַס ברויט, אז עס זאָל נעבויט ווערען די נויטיגע צאָהל הייזער, אז עס זאָל אויפֿנעמהט ווערען די נויטיגע צאָהל קלייִדער? ווער פֿאסט אויף, אז גליִך אין דער פֿריה, ווען אַלע שטעהען אויף, זאָל שוין זיין אַלץ אָנגעגרייט און אז שפּעט בייגאכט זאָל שוין זיין, מיט וועניג אויסנאַהמען, אַלץ פֿערברויכט?

די נעזעצען פון דער פֿאַלקס ווירט־שאפט! דער ווילען פון פֿאטריאָרך, פון׳ם שקלאַפֿען־הערר, פון פֿריץ אין דער אַלטער ווירטשאַפֿט איז פֿערביטען נעוואָרען אויף די נעזעצען פון פֿאַלקס ווירטשאַפֿט אין דער היינטיגער צייט.

אין וואָס בעשטעהען אָט די נעזעצען? ווי ווירקען זיי אויף אונז? ווען איז זייער ממשלה איבער אונז שטאַרקער און ווען

שוואכער? מיט דיזע פראגען בעשעפטיגט זיך פּאָליטישע עקאָנאָמיע.

ווי מיר ווייסען זיינען די בעציהונגען צווישען די מענשען ניט אייביג דיזעלבע. זיי ענדערען זיך שטענדיג, זיי זיינען אונטערווארפען, אזוי ווי אלץ אין דער נאטור, צו דעם געזעץ פון ענטוויקלונג.

עס זיינען נעווען צייטען, ווען מענשען האָבען ניט נעהאט קיין בעגריף פון אייגענטום, אלע האָבען גלייך נעארבייט אין גלייך זיך צוטיילט מיט די פּראָדוקטען פון זייער ארבייט. שפּעטער זעהען מיר אין דער נעשיכטע, ווי אייגנער אן עלטסטער, א פּאטריארך, הערשט איבער'ן גאנצען שבט. ווייטער זעהען מיר די שקלאפערייי, וואו א סך מענשען זיינען פערשקלאפט צו אייגנעם, דעם שקלאפענ־הערר, ניט נור מיט זייער ארבייט, נור אויך מיט זייער נוף און נשמה; אין דעם מיטעלאלטער, וויערער, האָט נעהערשט די פעאדאלע סיסטעם, וואו די פויערים פלענען דאר־פען ארבייטען פאר'ן פריץ און האָבען ניט נעהאט קיין דעה איבער די פּראָדוקטען, וואָס זיי האָבען אליין אויסגעארבייט. שפּעטער איז די פעאדאלע סיסטעם בטל נעוואָרען און פּענסיזנע האָט נעמוזט אָבטרעטען א פּלאץ פאר פרייע, נעדונגענע ארבייט. איצט לעבען מיר ביי אזא סיסטעם, וואו די מיטגליעדער זיינען, אמת, נעזעצליך אלע פריי, אָבער עקאָנאָמיש געפינען זיך די נרויסע מאסען אונטער דעם יאָך פון א קלייגער צאָהל רייכע מענ־שען. די ארבייטער האָבען ניט די מענליכקייט אליין אויסצו־נוצען זייער כח פאר די איינענע בעדערפנישען, נור זיינען נע־צוואונגען צו פערקויפען זייער ארבייטס קראפט צו די יענינע, וועלכע נעניסען די פּריוויליגיע פון פּריוואט אייגענטום אויף לאנד, נעצייג, מאשינען, געוועהר, הייזער א. א. וו.

מיר זעהען, אז אין יעדער בעזונדערער צייט זיינען די בעצי־הונגען, די שייכות צווישען מענשען נאנץ אנדערע. די בעצי־הונגען ענדערען זיך. עס פערשטעהט זיך, אז די פערענדערונגען קו־מען ניט פון העלערהויט; מסתמא זיינען דאָ נעווייסע אורזאכען, וואָס רופען ארויס די דאזיגע ענדערונגען. עס פרעגט זיך אלזא, דורך וועלכע אורזאכען ענדערען זיך די בעציהונגען צווישען מענ־שען? וואָס איז די מעשה, וואָס איין סיסטעם שטאַרבט אָב און א צווייטע קומט אויף איהר פּלאץ? — אויף דיזע פראגען ענטפערט אויף פּאָליטישע עקאָנאָמיע.

קורץ:

פאליטישע עקאנאמיע*) בעשעפטיגט זיך מיט דער נעזעלשאפטליכער זייט פון דער פאלקס־ווירטשאפט און מיט די ענ־ דערונגען, וועלכע קומען אין איהר פאר.

*) דאס וואָרט עקאנאמיע שמאמט פון די גריכישע ווערטער „אויקאס" — חויז און „נאמאס" — געזעץ, אַרדנונג. עקאנאמיע חייסט אלזא חויז־ האלטונג, חויז־ווירטשאפט, באלעבאטעשקיים. „פאליטישע" קומט פון גריכישען וואָרט „פאליס" — שטאדט, שטאאט. די ווערטער פאליטישע עקאנאמיע בעדייטען אלזא די געזעצען פון דעם כלל׳ס באלעבאטעשקיים.

צווייטע לעקציע

1. די לעהרע פון פּראָדוקציע

א) די נאטור

דריי אָבטיילונגען פון דער פּאָלקס ווירטשאפט; אָלגעמיינע בעגריפען וועגען פּראָדוקציאָן; די בעדינגונגען פּאַר דער פּראָדוקציאָן; דער אייגפלום פון דער נאטור אויף דער פּראָדוקציאָן: קלימאט, באָדען, וואַסערן, פּלאָנצען און חיות; די פּערזענדערונגען אין די נאטור־בעדינגונגען; די ווירקונג פון מענשען.

די פּאָלקס ווירטשאפט בעשטעהט פון דריי טיילען: פון׳ם שאפען מיטלען צום לעבען, פון דעם פונאנדערטיילען די מיטלען צווישען די מיטגלידער אין דער נעזעלשאפט און פון׳ם נעברויכען די פּראָדוקטען.

אין די אמאָליגע צייטען, וועו די פּראָדוקטען זיינען נעשאפען געוואָרען צום אייגענעם נעברויך איז די פונאנדערטיילונג געוועו זעהר אַן אייגפאכע און האָט פערנומען אַן אונבעדייטענדען פּלאַץ אין דער נאַנצער ווירטשאפט. די הויפּט ארבייט איז בעשטאנען אין׳ם שאפען די פּראָדוקטען און זייער נעברויך. אין דער היינטיגער ווירטשאפט, וואו די פּראָדוקטען ווערען ניט נעשאפען פאַר׳ן אייגענעם נעברויך, נאָר פאַר׳ן מאַרק, איז דער מיטעל רינג פון דער ווירטשאפט — די פונאנדערטיילונג — זעהר וויכטיג. די ארבייט איז היינט אזוי צוטיילט, דאָס יעדערער ארבייט נאָר אויס א קלייגעם טייל (און דאָס רוב נאָרניט) פון דעם לעבענם מיטלען, וואָס ער פערנוצט פאַר זיך. דאָס רוב לעבענם־מיטלען בעקומט יעדערער דורך טויש, דורך דעם, וואָס ער טוישט אויס די פּראָדוקטען פון זיין אייגענער ארבייט אויף די פּראָדוקטען פון אנדערען׳ם ארבייט. יעדער מענש איז אין היינטיגע צייטען אבהענגיג פון אזוינע מענשען, וועלכע ער קען נאָרניט און וועלכע ער האָט אין זיין לעבען נאָר קיין מאָל ניט אנגעזעהן. יעדערער איז נאָר א קלייגער טייל, א שרייפּעל פון דער נרויסער נעזעלשאפטלעכער מאשין. דער מיטעל רינג, די פּורנאנדערטיילונג, איז זעהר א וויכטיגער טייל אין דער פּאָלקס־ווירטשאפט. א ספּעציעלער קלאַס — סוחרים — בעשעפטיגט זיך מיט דער

פונאנדערטיילונג. די גאנצע פאלקס ווירטשאפט ווערט דעריבער איינגעטיילט אין דריי אבטיילונגען:

1) פראדוקציע — אדער — שאפען פון די פראדוקטען;
2) צירקולאציע — אדער — פונאנדערטיילונג פון די פראדוקטען;
3) קאנסומפציע — אדער — נעברויך פון די פראדוקטען.

1. פראדוקציע.

פון פריהער ווייסען מיר, אז די ארבייט פון שאפען די פראדוקטען איז פערבונדען מיט דעם בעגריף פון פראדוקציע.

שאפט דער מענש, באמת, נייע זאכען? נייע פראדוקטען? נעווים ניט!

וועז א שניידער, למשל, נעהט אויף א בגד, האט ער מיט זיין ארבייט קיין נייע מאטעריאל ניט בעשאפען; ער האט נאר פארטיגע מאטעריאל — טוך, פאדים, קנעפ א. א. וו. און האט פון זיי מיט זיין ארבייט נעמאכט א נוצליכע זאך, א פראדוקט, וואס בעפרידיגט א מענשליכע בעדערפניש. דאס טוך האט ער אליין ניט בעשאפען, דעם פאדים און די קנעפ אויך ניט. דאס האט ער נעקראגען פארטיגע. אפילו דער וועבער, וועלכער האט נעווענט דאס טוך האט קיין נייעס ניט נעשאפען, ער האט עס פון פארטיגע וואל אויסגעווענט. די וואל נופא איז געוואקסען אויף שאף און די שאף האבען נעקענט ברענגען וואל, ווייל די נאטור האט מיט איהרע גראזען זיי געגעבען די מעגליכקייט זיך צו האדעווען און צו וואקסען.

אפילו דער פארמער שאפט אויך ניט מיט זיין ארבייט ג י י ע מאטעריאל; מיט זיין ארבייט טהוט ער בלויז אויף, אז די נאטור זאל עפענען איהרע אוצרות און זאל ערלויבען, אז דאס מאטעריאל און די עלעמענטען, וועלכע געפינען זיך אין איהר, זאל קענען בעארבייט ווערען אין די נוצען פון מענשען. קיין נייע זאכען ווערען בכן ניט בעשאפען. עס ווערט בלויז ב ע א ר ב י ט דאס מאטעריאל, וואס די נאטור גיט אונז. מען דארף דעריבער אונטער פראדוקציע אין ריכטיגען זין פערשטעהן ניט דאס שאפען א נייעס, נור דאס בעארבייטען פון מאטעריאלען, דאס נעבען נעווייסע שטאפען א נייע פארם, א נייי געשטאלט און אויסזעהן.

ניט יעדע ענדערונג אין די מאטעריאלען פון דער נאטור קען אנגערופען ווערען פראדוקציע. וועז איינער וועט גראבען ערד

סתם אין דער וועלט אריין, אָדער גיסען וואסער אין ים אָהן א שום צוועק, וועט זיין אַרבייט ניט בעטראכט ווערען אלס פּראָדוק־טיווע אַרבייט נאָר אלס נוצלאָזע, אונפּראָדוקטיווע אַרבייט.

פּראָדוקציע מיינט—דאָס איבערארבייטען פון׳ם מאטעריאל, וואָס געפינט זיך אין דער נאטור, אין אזוי־נע זאכען, וועלכע בעפרידינען די מענשליכע בעדערפנישען.

איצט ווען מיר האָבען שוין א בעגריף מכח דעם עצם פון דער פּראָדוקציע וועלען מיר אָנפאָנגען צו בעטראכטען אויספיהרליך די בעדינגונגען, פון וועלכע די פּראָדוקציע איז אָבהענגיג.

מיר האָבען דאָ בעווייזען, אז די פּראָדוקציע איז ניט אנדערש, ווי דאָס בעארבייטען און איבעראַרבייטען פון די קרעפטען און מאטעריאלען, וואָס מיר געפינען גרייט אין דער נאטור פאר זאכען. וועלכע האָבען דעם צוועק צו בעפרידיגען מענשליכע בעדערפנישען.

עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז יעדע פּראָדוקציע איז אָבהענגיג פון דער נאטור, פון איהרע בעדינגונגען, מאטעריאלען און עלעמענטען, מיט וועלכע די פּראָדוקציע האָט צו טהאָן.

אום דאָס מאטעריאל פון דער נאטור זאל קענען צופרידענשטעלען די מענשליכע בעדערפנישען דארף מען ארבייטען, אויסלאָזען כח, ענערגיע און יעדע פּראָדוקציע האָט דעריבער זיך צו־רעכענען מיט דער מאָס ארבייט, ווי מיט דער ארט און ווייזע, ווי די געזעלשאפט ארבייט.

ארבייטען קען מען ניט מיט הויל׳ע הענד, מען מוז דערצו האָבען געצייג, מען דארף אין די היינטיגע צייטען אויך האָבען נעלד און אנדערע הילפס־מיטלען, אום מען זאל קענען אָנגעהן מיט דער ארבייט און דעריבער איז יעדע פּראָדוקציע אָבהענגיג פון

א) נאטור,
ב) ארבייט,
ג) קאפיטאל.*)

*) בעמערקונג: אין גרונד גענומען זיינען פאַרען ניט מעהר, ווי צוויי בעדינגונגען, פון וועלכע די פּראָדוקציע איז אָבהענגיג: נאָטור און אַרבייט. די נאָטור איז די מוטער, דער פאָסיוואר עלעמענט פון דער פּראָדוקציע און די אַרבייט איז דער פאָטער, דער אַקטיוואר עלעמענט פון

א) נאַטור.

צו די נאַטירליכע בעדינגונגען, וועלכע האָבען אַן איינפלוס אויף דער פּראָדוקציע, נעהערען:

1. דער קלימאַט — די וואַרעמקייט און פייכטקייט אין דער אַטמאָספערע, און די לופט בעווועגונגען (ווינטען).

יעדער אָרגאַניזם, אַ חיה אָדער אַ פלאַנץ, דאַרף האָבען אַ געוויסע טעמפּעראַטור פּאַר זיין עקזיסטענץ. אין די נאַנץ קאַלטע לענדער קענען צ. ב. ניט וואַקסען פיעל זומער תבואות און די מענשליכע אַרבייט קען דערביי גאָר ניט אויפטהאָן. פּערקעהרט, אין די וואַרעמע לענדער וואַקסען פּערשידענע מינים תבואות און פרוכטען און די פּראָדוקציע פון לעבענס־מיטעל איז פיעל לייכטער.

אויסער פון דער וואַרעמקייט איז די פּראָדוקציע אָבהענגיג: פון דער פייכטקייט. אין מאַנכע ערטער, וואו די טעמפּעראַטור איז זעהר אַ גוטע, זיינען די פערמעס ניט גערָאטען, ווייל עס רעגענט צו פיעל אָדער, ווייל עס רעגענט צו וועניג. אין דרום־רוסלאַנד זיינען נאַנץ אָפט די גערעטענישען זעהר שלעכט, ווייל די לופט איז צו טרוקען. אין אַמעריקא וויידער זיינען דאָ אַ סך ערטער, וועלכע טויגען ניט פּאַר תבואות צוליעב דעם, ווייל זיי זיינען זומפיג.

אויף די ווינטען בעאיינפלוסען די פּראָדוקציע. מאַנכע אונטערנעהמונגען זיינען אין גאַנצען אָבהענגיג פון ווינטען, ווי אַ שטייגער, ווינט־מיהלען, זעגעל־שיפען א. א. וו. אפילו אין דער ענטדעקונג פון אַמעריקא האָבען ווינטען געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָליע. פון דער אַנדערער זייט טרעפט עס, אַז ווינטען בערענגען פיעל שאדען, זיי מאַכען אַ תל פון פיעלע מענשליכע אויפ־

דער פּראָדוקציע. די אָרבייט ווירקט אויף דער נאַטור און עס ווערען דורך דעם בעשאַפען פּראָדוקטען צום לעבען. דאָס וואָס מיר רופען קאָפּיטאַל איז, ווי מיר וועלען וויייטער זעהען, ניט מעהר ווי פערגלייווערטע אָרבייט. געזעיצ, אינסטרומענטען, מאַשינען האָבען מיר בעקומען נור דורך דעם, וואָס דער מענש האָט גענומען מאַטעריאַל פון דער נאַטור און עס אויבערגעאַרבייט אין ניצליכע זאַכען. מיר בעטראַכטען דאָ פון דעסטוועגען קאָפּיטאַל אַלס אַ זעלבסטשטענדיגע בעזונדערע בעדינגונג, כדי עס זאָל אונז זיין לייכטער פונאַנדערצוגלידערען דעם גאַנצען ענין פון דער פּראָדוקציע און אריינקוקען אין איהר תוך. אין היינטיגע צייטען האָט זיך דאָס קאָפּיטאַל אַזוי דערווייטערט פון זיין מוטער אָרבייט, דאָס עס דאַרף בעטראַכט ווערען אַלס אַ בעזונדערע קראַפט פּאַר דער פּראָדוקציע.

טהואונגען. אט האט דא דער שטורם, וואס איז געווען אין מזרח אמעריקא דעם 1טען מערץ 1914, פעראורזאכט פיעל מיליאנען שאדען. פון א געוואלדיגער מאסע מענשליכער ארבייט איז אין א פאר שעה געווארען א חורבן.

2. ד ע ר ב א ד ע ן — די פיזישע אייגענשאפטען און די כעמישע צוזאמענזעצונג פון דער אויבערשטער ערד שאלעכיט.

יעדער פארמער, אויב ער וויל בעארבייטען זיין לאנד, מוז זיך שטענדיג רעכענען מיט די אייגענשאפטען פון זיין באדען. אויף א זאמדיגען באדען, למשל, קען מען זעען אנדערע מינים תבואות, ווי אויף א ליימיגען באדען. א הומוס־באדען, וואו עס איז פאראן א סך פערפוילטע ארגאניזם שטאפען, נויטיגט זיך שוין ווייטער אין אן אנדער סארט פלאנצען. דאס זעלבע מוז דער פארמער, וועמ ער ארגאניזירט זיין ווירטשאפט, זיך רעכענען מיט די כעמישע עלעמענטען און זאלצען, וועלכע ריינען אלס נאהרונגם־מיטעל פאר די פלאנצען.

דאס אלץ, וואס מיר האבען דא נעזאגט בנוגע לאנד ווירט־שאפט, פאסט זיך בנוגע דער קוילען און מעטאלען פראדוקציע. די ארבייט אין די מינען, אין די שאכטען, וועגדעט זיך פון די מינעראלען און מעטאלען, וועלכע געפינען זיך אין די ערד שיכ־טען. קיין מענש איז ניט אימשטאנד צו מאכען פון א קופער־שאכט א גאלד־שאכט; פון א קוילען־שאכט — א קופער־שאכט.

3. י מ י ם א ו ן ט י י כ ע ן; ב ע ר ג א ו ן ט א־ל ע ן. דער שיפבוי, ווי אויך דער האנדעל מיט די אריינגע־פיהרטע און ארויסגעפיהרטע סחורות, האט זיך געקענט ענטוויק־לען בלויז אין די ערטער, וועלכע ליגען לעבען ים. א דאנק די וואסער־וועגען האט זיך אויך ענטוויקעלט דער פערקעהר צווישען מענשען. מענשען פון פערשיידענע לענדער און נאציעס טרעפען זיך און לערנען איינער פון אנדערן אב די פערשיידענע אופנים, ווי בעסער צו פראדוצירען זאכען פאר'ן מענשליכען בעדארף.

אין גריכען לאנד און איטאליען — לענדער, וועלכע ליגען לעבען ימים — האט זיך די פראדוקציע ענטוויקעלט פריהער, ווי אין אלע אנדערע לענדער. דאס איז הויפטזעכליך פארגעקו־מען צוליעב דעם, וויל דער מיטעלענדישער ים (ים התכון) האט זיי פאראייניגט מיט די קולטור פעלקער פון אזיע און אפריקא.

בערג האבען, פערקעהרט, א שלעכטע ווירקונג אויף די פרא־דוקציע. ימים און טייכען דערנעהנטערען און ברעננען צוזאמען

פערשיידענע מענשען, אין דער צייט, וואן בערג טיילען מענשען פונאנדער, מאכען שוועכער דעם פערקעהר און פערלאנגזאמען די ענטוויקלונג פון דער פראדוקציע.

אויך טאלען האבען אן איינפלוס אויף דער פראדוקציע. די מילך פראדוקציעס זיינען אממייסטען ענטוויקעלט אין די נידעריגע לענדער, וויל דארטען וואקסען זעהר גוט פערשיידענע גראזען, וועלכע דינען אלס נאהרונג, אלס פוטער פאר בהמות. בערג און טאלען שפיעלען אויך א גרויסע ראלע אין מלחמות.

3. פלאנצונגען (פלאנצען) און פאונא (חיות). פון דער פלאנצען־וועלט האבען וועלדער זעהר א גרויסע בעדייטונג אין דער פראדוקציע. די האלץ און ברעטער־פאבריקען קענען זיך ענטוויקלען בלויז אין די ערטער, וואו עס זיינען פארהאן גרויסע וועלדער. אין די אלטע צייטען האבען וועלדער געדיענט אלס א שוץ פאר דער בעפעלקערונג. זיי האבען אויך געדיענט אלס גרענעצען אבצוטיילען איין לאנד פון דעם צווייטען. דארטען, וואו דאס לאנד איז בעדעקט מיט דיקע אונדורכדרינגליכע וועלדער, זיינען מענשען פערהעלטנismעסיג זעהר וועניג, אויב מען זאל די צאהל מענשען צוטהיילען אויף די אויינהייטען פון שטח לאנד. ארום די וועלדער האט זיך אם מיסטען ענטוויקעלט די יאגד־בעשעפטיגונג און ארום די לאנקעם האט זיך ענטוויקעלט די פיה־צוכט.

די פערשפריטונג פון חיות האט אויך געהאט ניט קיין קלייגע ווירקונג אויף דער פראדוקציע.

דער קאמפף מיט די ווילדע חיות האט ענטוויקעלט די וואפען און געווארער פון די ערשטע מענשען, האט זיי געצוואונגען צו לעבען צוזאמען און צו פיהרען א געמיינשאפטליכען, בחברותא'דיגען לעבען. די מורא פאר ווילדע חיות האט אויך געצוואונגען דעם מענשען זיך צו בענוצען מיט פייער אלס פערטיידיגונגם מיטעל, נאך א צייט פריהער, איידער דער מענש האט זיך מיט איהם בענוצט אלס א מיטעל צו קאכען.

נאך א גרעסערע בעדייטונג ווי די ווילדע חיות האבען די הויז־חיות און בהמות פאר דער פראדוקציע.

אויסערדעם, וואס די בהמות גיבען פלייש ,פעלען, ביינערנע זאכען דעם מענשען, דיענען זיי אויך אלס די בעסטע העלפער זיינע אין זיין ארבייט, ווי פערד, קעמלען, אייזלען, הינט אז"וו.

די אבנעשטאנענקייט פון די אויסטראלישע שבטים ערקלערט

זיך טיילווייז דערמיט, וואָס ביי זיי איז געווען וועניג הויז־חיות, וועלכע זאָלען זיי העלפען זיך צו בעפרייען פון דעם שווערען קאמפף פאר עקזיסטענץ. די ארעמקייט פון הויז־חיות אין אמעריקא איז אויך געווען איינע פון די אורזאכען פאר וואָס די איכ־דיאנער זיינען געבליבען אין ווילדען צושטאנד. ניט האָבענדיג קיין העלפער האָבען די אמעריקאנישע שבטים זיך ניט געקענט בעפרייען פון זייער ווילדען ציגיינער לעבען, זיי האָבען ניט געהאט די מעגליכקייט זיך צו בעשעפטיגען מיט לאנד־ווירטשאפט, ווייל זיי האָט געפעהלט בהמות דערצו.

וועז מיר בעטראכטען די ווירקונג פון די נאטירליכע בעדינ־גונגען אויף דער פּראָדוקציע קומען מיר צום פאלגענדען כלל: וואָס מעהר די נאטור ניט דעם מענ־שען, אלץ לייכטער און פּראָדוקטיוי־לייכער איז זיין ארבייט — די פּראָ־דוקציע.

וועז די נאטור איז אבער צו רייך, ווירקט זי ווידער ניט גוט אויף דער ענטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע. אין אנדערע פעלען ווירקט א צו רייכע נאטור פונקט אזוי שלעכט, ווי א צו ארימע.

וועז דער מענש בעקומט מיטלען צום לעבען נריינג, גרייט פון די נאטור, דאן איז ער ניט געצוואונגען צו ארבייטען און די פּראָדוקציע ענטוויקעלט זיך ניט. אין די הייסע לענדער פון אפריקא וואקסט א מין צוקער־פלאנצונג, וואָס איין בוימעל איהר קען ערנעהרען א פאמיליע אויף א נאנצען טאג. אום צו פערפלאנצען אזוינע 400 בוימלעך דארף מען נור האָבען אייניגע טאג ארבייט. עס פערשטעהט זיך, אז וויבאלד דער מענש איז פערזאָרגט מיט זיין חיונה אויף א יאָהר צייט און די נויט טרייבט איהם ניט צו ארבייטען, איז אונמעגליך, אז די פּראָדוקציע זאל דארטען וואקסען.

וועז די נאטור איז צו ארעם ענטוויי־קעלט זיך אויך זעהר שלעכט די פּראָדוקציע. די נאנצע צייט געהט בייס מענשען אוועק אום צו בעקומען די נויטווענדיגסטע לעבענסמיטלען און עס בלייבט ניט קיין צייט און קיין כח צו טראכטען, ווי אויסצובעסערען די פּראָדוקציע.

דאָס אויפבויען א וואריעע רירה און דאָס אויפנעהמען וואי־

רעמע קלײדער נעהמט אוועק ביים איינוואוינער אין די קאלטע לענדער זעהר פיעל צייט און ענערגיע, בעת דער איינוואוינער אין די וואריעמע לענדער בעקומט דאָס אלעס זעהר גרינג. אפילו שפייז דארף אויך דער ערשטער האָבען מעהר פאר'ן צווייטען. דער איינוואוינער אין די קאלטע לענדער איז א גרעסערער נצרך און דארף על פי יושר בעקומען פון דער נאטור מעהרער ווי דער איינוואוינער פון די וואריעמע לענדער. אין אמת'ן אָבער איז די נאטור צו אירם זעהר שלעכט. ער מוז פאר די זעלבינע זאכען ארבייטען א סך מעהר, ווי דער פון די וואריעמע לענדער. די ארבייט אין די גאנץ קאלטע לענדער איז וועניג אָנגעלייגט און ניט דער שכל און ניט די מעטאָדען פון ארבייט קענען זיך ענטוויקלען.

א צו רייכע און א צו ארעמע נאטור ווירקען אויך נאנצע נעזעלשאפטען פונקט, ווי א נאנץ רייכע ירושה און האָפענונגס־לאָזען ארעמקייט ווירקען אויך איינצעלנע מענשען.

פאר דער ענטוויקלונג פון דער פראָדוקציע זיינען בעסער פון אלע די בעדינגונגען אין די מעסינע לענדער. די נאטור איז דאָרטען ניט זעהר רייך און ניט זעהר ארעם; דער מענש דארף ניט וועניג האָרעווען, אָבער ניט אזוי פיעל, אז די ארבייט זאָל פון אירם אוועקגענהמען די מעגליכקייט זיך צו ענטוויקלען.

די נעשיכטע וויזט אונז, אז די ערסטע גרויסע שריט פון דער ענטוויקלונג, די ערשטע קערנער פון דער קולטור זיינען געוואן פארוועט אין די וואריעמע לענדער, וואו די נאטור איז זעהר רייך — אינדיען, בבל, אשור, מצרים, א. אז. וו. דאָס איז אויך נאנץ פערשטענדליך. ביי די איינוואוינער פון די דאזיגע לענדער איז שטענדיג נעווען זעהר פיעל פרייע צייט, וויל מיטלען צום לעבען האָבען זיי בעקומען זעהר גרינג. אט די קערנער האָבען זיך אָבער ענטוויקעלט בלויז ביז א נעוויסען גרענעץ. נאָך דעם איז נעקומען א שטילשטאנד. שפעטער האָבען די פעלקער פון די מעסיגע לענדער איבערגענומען די קולטור ביי די פעלקער פון די הייסע לענדער און האָבען זי א סך מעהר ענטוויקעלט. אויך איצט שטעהט די פראָדוקציע און, איבערהויפט, די נאנצע קולטור א סך העכער אין די מעסיגע לענדער — אין אייראָפע און אין די פעראייניגטע שטאאטען (נאָרד אמעריקא).

די נאטירליכע בעדינגונגען בלייבען ניט אלע מאל די זעל־

ביגע. זיי ענדערען זיך, זיי בייטען זיך אָן מיט זיי בייט זיך נעוועהנליך זייער ווירקונג אויף דער פּראָדוקציע.

די פערענדערונגען אין דער אויסערליכער נאטור קען מען פונאנדערטיילען, ערשטענס, אויף זעלבסטשטענדיגע פערענדערונגען, אזעלכע, וועלכע קומען פּאָר דורך די קרעפטען פון דער אויסערליכער נאטור גופא; אָן, צווייטענס, אויף פערענדערונגען, וועלכע קומען פּאָר א דאנק דער ארבייט פון מענשען.

צוליעב דער שטענדיגער, אונאויפהערליכער בעוועגונג פון די פערשיידענע פליסיגע מעטאַלען, וועלכע געפינען זיך אין אונזער ערד, קומען פּאָר פערענדערונגען אין דער ערד־שאַלעכץ. אנדערע ערטער פון דער ערד־שאַלעכץ הייבען זיך אויף אָן אנדערע וויע־דער לאָזען זיך אראָב נידעריגער. עס בילדען זיך נייע בערג, נייע אינזלען אָן צוליעב דעם פערענדערן זיך ממילא אויך די ימים.

פון דער געאָלאָגיע איז בעוואוסט, אז אמאָל, פיעל טויזענ־דער יאָהר צוריק, איז דער קלימאט אין אירָאפּע נעווען א סך קעלטער, ווי איצטער, אָן ערך אזעלכער, ווי דער קלימאט איצט אין סיביר. פון די פערשיידענע נאָכבלייבענישען, פון די ביינער, שטיינערנע געוועהר, וואָס מען געפינט איצט אין דער ערד, זעהט מען, אז דעמאָלט האָבען דאָרטען אויך געוואוינט מענשען. די בייזע נאטור פון יענער צייט איז געווים נעווען א גרויסע שטע־רונג פאר דער פּראָדוקציע.

אזוינע זעלבסטשטענדיגע פערענדערונגען קומען אָבער פּאָר זעהר לאַנגזאם. פאר דער פּראָדוקציע פון דער צייט, מיט וועל־כע פּאָליטישע עקאָנאָמיע בעשעפטיגט זיך, האָבען אזעלכע לאַנג־זאמע פערענדערונגען קיין שום בעדייטונג ניט. א יוצא מן הכלל זענען די פערענדערונגען, וועלכע ענטשטעהען פלוצלונג, דורך א פער־פלייצונג, דורך אן ערד־ציטערניש, דורך א וואולקאן א. אז. וו. אזעלכע קאטאסטראָפען האָבען אלע מאָל זעהר א שלעכטע ווירקונג אויף דער פּראָדוקציע.

פיעל שנעלער קומען פּאָר די פערענדערונגען א דאנק ער ארבייט פון מענשען.

אט די ענדערונגען האָבען ניט אלע מאָל דיזעלבע ווירקונג. אנדערע מאָל פערבעסערען זיי די פּראָדוקציע און אנדערע מאָל, פערקאהרט, מאכען זיי נאָך ערגער די נאטירליכע הערינגונגען אין ממילא אויף די פּראָדוקציע.

מיר וועלען דא ברענגען אייניגע ביישפיעלען:

וען מענשען האקען אויס די וועלדער, וועלכע דער קלימאט אלץ טרוקענער, די ווינטערדיגע קעלטען און די זומערדיגע היצען וועלען שטארקער; טריקענט מען אויס די בלאטעם, זומפען — פערבעסערט זיך דער באדען, ער וועלכע פרוכטבארער; אויך דער קלימאט פערבעסערט זיך. דער מענש קען דורך קינסטליכע מיטלען, דורך מיסטיגונג, דורך דרענאזש, מאכען פון א וועניגער פרוכטבארע לאנד א מעהר פרוכטבארע.

דורך דעם, וואס מענשען מאכען טיפער די טייכען און פערייניגען זיי דורך קאנאלען, פערבעסערען זיך די וואסער־וועגען און דער פערקעהר ענטוויקעלט זיך. א דאנק די אייזענבאהנען האבען זיך אנגעפאנגען צו בעגעגנען מענשען פון אזוינע ערטער, צווישען וועלכע דער פערקעהר איז פריהער געווען אונמעגליך אין בער דעם נרויסען מהלך, וואס איז צווישען זיי געווען. מענשען שניידען דורך נאנץ נרויסע בערג, זיי בויען טונעלען. דער קאנאל זויץ האט פאראיניגט צוויי אבגעטיילטע אקעאנען — דעם אינדישען און דעם אטלאנטישען און אויף אייניגע טויזענד מיל האט דאס דערנעהנטערט צו אירלאנד צפון און מזרח אזיען. אלעמען איז איצט קלאהר די גוואלדיג־נרויסע אויסזיכטען פאר דער אלוועלטליכער פראדוקציע, וואס דער פאנאמא קאנאל האט איצט געגעבען, און דאס איז דער בעסטער בעווייז, אז דער מענש קען אין פיעלע פרטים ענדערן די נאטור־בעדינגונגען און ממילא אויך די פראדוקציע.

דריטע לעקציע.

ב) ארבייט

בעגריף וועגן ארבייט; פראָדוקטיוע און ניט־פראָדוקטיוע ארבייט; אינדיווידועלע און געזעלשאַפטליך־נוצליכע ארבייט; איינפאַכע און קוואַליפיצירטע ארבייט; די קוואַנטיטעט און די קוואַליטעט (כמות און איכות) פון דער געזעלשאַפטליכער ארבייט; געצוואונגענע און פרייע ארבייט; א סך חכל.

נאָך דעם ווי מיר האָבען שוין א בעגריף וועגן דעם איינפלוס אין דער ווירקונג פון דער נאַטור, נעהען מיר איצט איבער צו דער צווייטער בעדינגונג, פון וועלכער די פראָדוקציע איז אבהענגיג — צו ארבייט.

די נאַטור גרייט פאר אונז אן דאָס מאַטעריאל אין ניט אונז אויף די בעקוועמליכקייטען, כדי מיר זאָלען קענען מאכען א לעבען. זי ניט אונז ליכט, נאהרונג, וואסער צו טרינקען, שטאָף פאר קליידער, האָלץ אין ליים פאר דירות א. אז. וו. מיר קענען אבער ניט קומען אויף אלעם פערטיגען אין נעהמען פון דער נאַטור אליין, וואָס אונז איז נויטיג. אום מיר זאָלען קענען בעפרידיגען אונזערע בעדירפנישען מיט די מתנות פון דער נאַטור, מוז מען פריהער ארבייטען. בלויז פון לופט אין ליכט קענען מיר געניסען אָהן ארבייט. פאר די איבעריגע טובות, וואָס די נאַטור טהוט מיט אונז, מוזען מיר צאָהלען א צינז אין דער פאָרם פון ארבייט. אפילו וואסער בעקומען מיר זעלטען אומזיסט. נאָר דורך דער ארבייט ווערט דאָס מאַטעריאל פון דער נאַטור פערוואַנדעלט אין פראָדוקטען. ניט אלע זאכען, וועלכע בעפרידיגען אונזערע בעדערפנישען, זיינען פראָדוקטען. לופט און ליכט, למשל, זיינען בלויז מתנות, טובות פון דער נאַטור. רייַדען מיר אבער פון פראָדוקטען, טא דארף מען שטענדיג פערשטעהן, אז מיר האָבען דאָ אין זינען אזוינע זאכען, וועלכע ענטהאלטען אין זיך מענשליכע ארבייט. אָהן ארבייט קאן ניט זיין קיין פראָדוקציע, פונקט ווי זי קען ניט זיין אָהן דער נאַטור.

ארבייט היסט אויסגעבען כח, ענערגיע. ניט יעדעס אויסגעבען פון ענערגיע האָט אבער א ווירקשאפטליכע בעדייטונג. וואן אייַנער וועט, למשל, גיסען וואסער אין א זיפ, אדער וואן ער וועט אויסהאקען בוימער אין וואלד און זיי

דערנאָך פערבערענען, אז קיינער זאָל פון זיי קיין הנאה ניט האָבען, מעג ער זיך דערבּיי מוטשען ביז שוויים, קיין ארבּייט אין ווירט־שאפטלּיכען זינן וועט דאָס ניט זיין.

ווירטשאפטלּיכע אָדער, בעסער גע־זאָגט, פּראָדוקטיוע ארבּייט הייסט אזא ארבּייט, וואָס האָט דעם צוועק צו בעפרידיגען א מענשלּיכע בע־דערפענישׂ, אָדער וואָס בעשאפט פּראָ־דוקטען, וועלכע קענען בע פרידיגען מענשלּיכע בעדערפענישׂען.

וען די ארבּייט ווערט געטהאָן פּאר אינדיווידוע־לע פּערזענלּיכע בעדערפענישׂען, פּאר אזויעג צוועקען, וועלכע קענען בריינגען נוטצען בלויז דעם יעניגען, וועלכער טהוט די ארבּייט און ניט קיין אנדערן, דאן האָט די פּאָליטישע עקאָנאָמיע מיט דעם ניט צו טהאָן. עסען, טרינקען, צ. ב., זיינען נוצלּיך, און ממילא איז די ארבּייט, וואָס ווערט פערוועדעט בשעת'ן עסען אויך נוציג, אָבער דאָס איז אינדיווידועל־נוצלּיכע ארבּייט, ווייל די ארבּייט פון עסען בריינגט נוצען בלויז דעם אינדיווידואום, וועלכער טהוט די ארבּייט. פּאר אן אנדערן קען דיזע ארבּייט גאָרניט אויפטהאָן. פּאָליטישע עקאָנאָמיע, אלס אגגרעגאט־שאפטלּיכע ווייסענשאפט, האָט בלויז צו טהאָן מיט געזעלשאפטלּיך־נוצלּיכע ארבּייט, ד. ה. מיט אזא ארבּייט, וועלכע קען בעפרידיגען א בעדערפענישׂ, ניט נור פון דעם, וועלכער טהוט די ארבּייט, נור פון יעדען איינציגען מיטגלּיעד פון דער געזעלשאפט. די ארבּייט פון עסען און טרינקען וועלכע דעריבער פון שטאנד־פונקט פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע ניט בעטראכט פּאר אן ארבּייט, וואָס בעפרידיגט א געזעלשאפטלּיכע בעדערפענישׂ. דאָס נעהען שטיוועל — הגם די שטיוועל ווערט דערנאָך בענוצט פון דעם שוס־טער, וועלכער האָט זיי געמאכט — איז יא א געזעלשאפטלּיך־נוצלּיכע ארבּייט, ווייל די ארבּייט פון נעהען שטיוועל קען אויך בעפרידיגען א בעדערפענישׂ פון אן אנדערר מענשען.

וען צוויי לענדער האָבען דיזעלבּיגע נאטור בעדינגונגען אין האָבען אויך די זעלבּיגע געצייג, וועט די פּראָדוקציע זיין ערפאָלג־רייכער דאָרטען, וואו עס ווערט פּאראטהאָן מעהר ארבּייט. *)

*) אומעטום, וואו מיר געברויכען אין דעם דאָזיגען ווערק דאָס ווארט „ארבּייט" מיינען מיר געזעלשאפטלּיך־נוצלּיכע ארבּייט.

די פראָגע איז אָבער: ווי געפינט מען א מאָס אויסצומעסטען דעם סכום אַרבייט, וואָס ווערט פערטהאַן? מיר האָבען דאָך פערשיעדענע סאָרטען אַרבייט. די אייגענשאפט פון שוסטער'ס אַרבייט איז דאָך ניט גלייך צו דער אייגענשאפט פון שניידערס אַרבייט, און זיערע בוידעמס אַרבייט זיינען פערשידען פון דער אַרבייט, וואָס דער שמיער טהוט. דער שוסטער אַרבייט ניט מיט די זעלביגע מוסקולען, מיט די זעלביגע נערוון, ווי דער שניידער; און דער שמיער ווידער געברויכט אַנדערע מוסקולען צו דער אַרבייט, ווי די ערשטע ביידע. מיר האָבען פראָסטע, געוואָהנלייכע אַרבייט פון א געוואָהנלייכען שכיר־יום, פון א פראָסטען טאג־לוינער, מיר האָבען אויך די נאָנץ קאָמפּליצירטע אַרבייט פון א גרויסען מעכאַניקער, פון א גלעהרטען, פון א קינסטלער. ווי קען אָנגעוואָנדעט ווערען — וועט מען פרעגען — איינע און דיזעלבע מאָס צו פערשיידענע זאָרטען, צו פערשיידענע אייגענשאפטען און וואָס, וועלכע אַרבייט, דיענט פאר אן אייניהייט אום צו מעסטען די נאָנצע סומע געוועלשאפטליך־נוצליכע אַרבייט, וואָס ס'ווערט פערוואָנדעט?

דער תירוץ איז, אז מיר אינטערעסירען זיך ניט מיט דעם שטייגער, ווי יעדער אַרבייטער קאָזט אויס זיין כח, זיין ענערגיע, נאָר מיט דעם ס ך ה כ ל כח, וואָס ווערט בכלל אויסגענעבען פאר נוצליכע צוועקען. מיר מעסטען אויס די ענערגיע, די אַרבייטס־קראָפט, וואָס ווערט פערטהאַן און מיר קימערען זיך ניט מיט דעם, ו ו ע ל כ ע מוסקולען, ו ו ע ל כ ע נערוון עס זיינען געברויכט געוואָרען ביי דער אַרבייט. פאר דעם עקאָנאָמיסט איז די ענערגיע פון איין אַרבייטער גלייך צו דער ענערגיע פון צווייטען אַרבייטער; פאר איהם זיינען אַלע טיילען פון קערפער גלייך. די ענערגיע, וואָס דער שוסטער פערוואָנדעט ביים נעהען א פּאָר שטיוועל, איז פאר'ן עקאָנאָמיסט גלייך צו דער ענערגיע וואָס א גלעהרטער קאָזט אויס צו שרייבען זיין ווערק. אין נעוואָהנלייכען לעבען איז אויך אזוי. מען זאָגט: חיים דער שניידער האָרווועט מעהר פון ברוך דעם שמיער, אז דער אַדער יענער דאָקטאָר אַרבייט מעהר, ווי דער אַדער יענער אינזשינער; מען בעטראכט דאָ אַלזאָ ניט די איכות פון דער אַרבייט, נאָר די כמות. מען בעטראכט די אַרבייט, ווי א פערשוואָנדונג פון מאַרק, נערוון, מוסקולען, בלוט א. אז. וו. ו ו י דיזע פערשוואָנדונג קומט פאר,

וועלכע מוסקולען, מאַרף אוֹן נערוועז עם ווערען געבּרויכט צו דער ארבייט — וועגען דעם רעדט מען ניט.

אלם מאָם דיענט די ארבייט פון א געווּהנליכען אונגעלערנטען ארבייטער. זיין ארבייט איז די איינפאכסטע, אוֹן דעריבער דינט זי אלם מאָם. מיר נעהמען א דורכשניטליכען אונגעלערנטען אר־ בייטער פון מיטעלען נעזונד, מיט מיטעלע נעצייג אוֹן דער סכום ארבייטם קראפט, וואָם ער פערוועגדעט א טאָג, למשל, דיענט אלם איינהייט. די יעניגע ארבייט, צו וועלכע מען דארף זיך פריהער לערנען, איז שוין קוואליפיצירטע ארבייט, זי איז שוין פון א העכערער אייגענשאפט, אוֹן הגם דער קוואליפיצירטער ארבייטער ארבייט די זעלבע שטונדען, ווי דער פראָסטער ניט־גע־ לערנטער ארבייטער, ווערט אָבער זיין ארבייט בעטראכט פאר א גרע סערע סומע ענערגיע, ווי ביים אונגעלערנטען. אום צו קענען טהאָן די קוואליפיצירטע מלאכה מוז מען דאָך פריהער פערוועגדען צייט זי צו ערלערנען. א שוסטער דארף זיך לערנען, לאָמיר אָננעהמען, 2 יאָהר אום צו קענען די מלאָכה ; א זייגער־מאכער — פינף יאָהר ; א דאָקטאָר — 10 יאָהר. אוֹן דעריבער דארף צו דער מאָם ארבייט, וואָם זיי פערוועגדען, ווען זיי זיינען שוין אויסגעלערנט, אויך צו־ גערעכענט ווערען די ענערגיע, וואָם זיי האָבען פערוועגדעט פאר דער צייט, ווען זיי האָבען געלערנט די ארבייט.

10 שעה ארבייט פון א געווּהנליכען ארבייטער וועט דעריבער זיין גלייך, לאָמיר זאָגען, צו 8 שעה ארבייט פון א שוסטער; צו 6 שעה פון א זייגער־מאכער, צו 1 שעה פון א דאָקטאָר, א. אז. וו., א. אז. וו.

דער סכום ארבייט אין א געוויסע לאנד וועגד'ט זיך

1) פון דער גרויס פון דער בעפעלקערונג, פון דער אב־ סאָלוטער צאָהל מענשען, וואָם זיינען פארהאן.

וואָם מעהר מענשען עם איז פארהאן אין א לאנד, אלם מעהר ארבייטם־קראפט איז דאָם לאנד עלול צו צושטעלען. מענשען זיינען פאר דעם לאנד וויכטיג, פונקט ווי גוטע נאטור־בעדינגונגען. וועז די פעראייניגטע שטאאטען וואָלט מיט הונדערט יאָהר צוריק פערמאכט איהרע גרענעצען אוֹן ניט אריינגעלאָזען אימיגראנטען, וואָלט זי געווים ניט געקענט ענטוויקלען אזא רייכקייט, אזוי פיעל האָב אוֹן גוטס, ווי איצט. דער צופלום פון מענשען פאר א לאנד, וואָם האָט נענוג נאטירליכע רייכטימער, איז א גליק. וואָם מעהר מענשען, אלץ מעהר ארבייטם קראפט אוֹן אלץ בעסער די פראָ־

דוקציע. וועניג מענשען אין א לאנד איז א סימן דלות. פראנק־רייך איז מיט רעכט זעהר שטארק בעזארגט צוליעב דעם, וואס איהר בעפעלקערונג בלייבט אומגעפעהר שטעהן אויף אין אָרט און פערגרעסערט זיך ניט. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז איינע פון די אורזאכען, פאר וואס דייטשלאנד איז עקאנאמיש שטארקער פאר פראנקרייך, איז וואס די בעפעלקערונג פון דייטשלאנד־וואקסט שנעלער, ווי די בעפעלקערונג פון פראנקרייך.

אין דער געשיכטע נעפינען מיר ניט וועניג שטאטען, וועלכע האבען געזוכט אלערליי מיטלען, אום צו פערגרעסערען די בעפעלקערונג. אין קאלבער'ס צייטען (אין דער צווייטער העלפט פון 17טען יאהרהונדערט) איז אין פראנקרייך געווען ארויסגענעבען א געזעץ, וועלכער האט בעפרייט פון אבצאהלונגען אויף 5 יאהר אלע די, וועלכע האבען חתונה געהאט ביז 21 יאהר. די יעניגע, וועלכע האבען געהאט 10 קינדער, זיינען בעפרייט געווארען אויף שטענדיג פון אבצאהלונגען.

די אבסאלוטע צאהל מענשען אין א לאנד גיט אבער נאך ניט קיין קלאהרע פארשטעלונג פון דער ארבייטסקראפט, וויל די מאס ארבייט איז אבהענגיג ניט פון סתם מענשען, נור פון די א ר־ב י י ט ע נ ד ע מענשען. מענער ארבייטען מעהר, ווי פרויען, קינדער, און אלטע לייט, זיינען שלעכטע ארבייטער, אדער נאר קיין ארבייטער ניט. און דעריבער דארף מען נעהמען אין אנבעטראכט ניט נור די כמות, ניט נור די גרויס פון דער בעפעלקערונג, נאר אויך די איכות, דעם סארט מענשען, פון וועלכע די בעפעלקערונג איז צוזאמענגעשטעלט. די מאס ארבייט וועגדעט זיך אויך

2) פון דער קוואליטעט פון דער בעפעלקערונג, פון דעם סארט מענשען, פון וועלכע די בעפעלקערונג איז צוזאמענגעזעצט. דערביי דארף מען נעהמען אין אכט

א) **די פערטיילונג אויף געשלעכט**. א גלעהרטער האט אויסגערעכענט, אז דער כח פון א פרוי איז גלייך צו פינף נייגטעל פון א מאנ'ס כח. דאס הייסט, אז יעדער מאנסביל האט אונגעפעהר צוויי מאל אזוי פיעל כח, ווי א פרויענציימער. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז אום צו האבען א ידיעה פון דער ארבייטס־קראפט, וואס געפינט זיך אין א געוועלשאפט, דארף מען וויסען די צאהל פרויען אין פראפארציע צו דער צאהל מאנספערזוינען. אויסער דעם, וואס

פרויען זיינען בטבע שוואכער, נעהמען זיי בכלל א קלענערען אנטייל אין דער פראָדוקציע ווי די מענער און נעווענליך קומט אויס אויפ'ן גורל פון די מענער אויסצוהאלטען די פרויען. אין די אייראָפּעאישע לענדער זיינען אויף יעדע טויזענד מענער פּאראן 1024 פרויען; אין אזיען — 958; אין אויסטראליען — 852; אין אפריקא — 968; אין אמעריקא — 973.

מיט דער ענטוויקלונג פון דער טעכניק און ארבייטס צוטיילונג ווערט אויך די פרוי אין איהר ארבייט אלץ מעהר אויסגענוצט. מאנכע אינדוסטריען בעשטעהען דערהויפט פון פרויען ארבייטער, ווי צ. ב. די בלוזען־אינדוסטרי (לויידים ווייסט מייקערס). די פערטיילונג פון די געשלעכטער הערט אויף צי שפּיעלען א גרויסע ראָלע אין דער פראָדוקציע פון לאנד.

א פיעל גרעסערע בעדייטונג ווי די פערטיילונג פון געשלעכטער איז

ב) **דער עלטער פון די מענשען אין** דער געזעלשאפט. קלייגע קינדער און אלטע לייט זיינען ניט קיין ארבייטער און האָבען פאר דער ווירטשאפט קיין בעדייטונג ניט. קינדער ביז'ן עלטער פון 15 יאָהר זיינען ניט פעהיג צו דער אר־בייט. דאָס זעלבע זיינען שוין אלטע לייט פון איבער 70 יאָהר אויסגענוצט, אויסגעארבייט און טויגען ניט פאר דער פראָדוקציאָן. דאָס, וואָס אין פיעלע לענדער, עקזיסטירט נאָך קינדער־ארבייט און וואָס אלטע לייט זיינען געצוואונגען צו ארבייטען אום זיך צו דערהאלטען, איז קיין בעווייז ניט, אז עס דארף זיין אזוי. די קינדער ארבייט און די ארבייט פון אלטע לייט איז א ניט־נאָר־מאלע ערשיינונג און דארף בעזייטיגט ווערען. קינדער ארבייט איז אן אונגליק פאר דער געזעלשאפט. צוליעב דעם, וואָס מען פאנגט אן צו ארבייטען צו יונג, ווערט דער ארגאניזם אויסגע־מוטשעט און ער קען זיך ניט ענטוויקלען. די יעניגע, וועלכע האָבען געארבייט קינדווייז, ווערען שפּעטער אין די מיטעל־יאָהרען צי־גיך אלט און אונפעהיג צו דער ארבייט. פאר דער פראָדוקציע איז פיעל בעסער, עס זאל זיין פערבאָטען קינדער ארבייט. אין פיעלע לענדער איז דער פערבאָט שוין איינגעפיהרט. אין אנ־דערע לענדער ווערען אויך פריהער אדער שפּעטער מוזען דורכגע־פיהרט ווערען געזעצען קעגען קינדער ארבייט.

אין'ם עלטער צווישען 15 און 20 יאָהר איז די ארבייטס־

קראפט נור ענטוויקעלט אויף א העלפט. דאָס זעלבע איז אין׳ם עלטער פון 60 ביז 70 יאָהר.

די בעסטע ארבייטס־צייט איז פאר׳ן מענשען ביי נאָרמאלע בעדינגונגען אין׳ם עלטער פון 20 ביז 60 יאָהר. און ווען מיר ווילען וויסען וואָס פאר א נאצייע געפינט זיך איין אין די בעסטע בעדינגונגען בנוגע דער ווירטשאפט, טא דארף מען הויפטזעכליך נעהמען אין אנבעטראכט די צאָהל מענשען אין׳ם עלטער פון 20 און 60 יאָהר. די אנדערע מענשען גיבען וועניג אָדער נאָר ניט צו צו דער פראָדוקטיוויער קראפט פון דער נעזעלשאפט. פערמעהרט, זיי לעבען אויפ׳ן חשבון פון די פראָדוצירענדענדע מענשען.

די מאָס נעזעלשאפטליכע ארבייט איז אויך אבהענגיג

נ) פון דעם נעזונדהייטס־צושטאנד פון דער בעפעלקערונג, פון דער צאָהל קראנקע, וואָס זיינען אונפעהיג צו דער ארבייט. ביי צוויי לענדער מיט א גלייכער בעפעלקערונג און מיט דער גלייכער צאָהל פרויען, קינדער און אלטע לייט, וועט די מאָס ארבייט זיין גרעסער דאָרטען, וואו די צאָהל קראנקע איז קלענער.

די קראנקהייטען אין א לאנד זיינען שטארק פערבונדען מיט דעם וואוילשטאנד און דעם קולטור־צושטאנד. דאָרטען, וואו די בעפעלקערונג איז ארעם, ערנעהרט זיך שלעכט, לעבט ביי שלעכטע סאניטארע און היגיענישע בעדינגונגען, זיינען קראנקהייטען מעהר ענטוויקעלט. די נידריגע מדרגה פון קולטור, די אונוויסענהייט איז אויך מיסטענס א רעזולטאט פון די שלעכטע בעדינגונגען, אין וועלכע א פאָלק געפינט זיך. וועז די בעפעלקערונג איז ניט ארעם, איז זי מעהר ציוויליזירט, בענוצט זי זיך מעהר מיט דעם ראט פון דאקטוירים און האט אין זיך וועניגער קראנקע.

דאָס געזאָגטע פאסט זיך אויך בנוגע דער שטערבליכקייט פון א נעוויסען לאנד.

ווייטער דארף מען זיך רעכענען מיט דער

ד) צאָהל מענשען, וועלכע ארבייטען סתם ניט, ניט ווייל זיי קענען ניט, נאָר ווייל זיי ווילען ניט, אָדער ווייל זיי דארפען ניט ארבייטען. אזוינע מענשען זיינען פארען ניט וועניג אין אונזערע צייטען. אויסער דעם וואָס זיי שטעקען אליין ניט אריין א פינגער אין קאלטע וואסער, פיהרען זיי א פאראזיטישען לעבען און גענישען פון פרעמדער פראצע. ניט וועניג איז דאָס צו פערדאנקען דעם צושטאנד, וואָס די נעזעלשאפט איז פונאנדערגעטיילט אויף קלאסען.

דער קלאסען־שטאַט גיט פּריווילעגיעס איין קלאס אויפ'ן חשבון פון צווייטען קלאס.

די מאַס אַרבייט היינגט אויך אַפּ

ה) פון דער ארבייטסלאָזיגקייט, סלעק און קריזיסען. מענשען קענען זיין געזונד, פּריש, ענערגיש און דאָך קענען זיי ניט ארבייטן און פּראָדוצירען רייכקייט. די אורזאַך דערפון לינט ניט אין די ארבייטער אליין, נור אין די געזעלשאפטלעכע בעדינגונגען, אין דער אָרגאַניזאַציאָן פון דער ווירטשאפט. אין דער היינטיגער געזעלשאפט איז אַרבייטלאָזיגקייט א געוועהנלעכע ערשיינונג. אין יעדער אינדוסטריע איז א געוויסע צייט פון יאָהר סלעק. די קריזיסען ווידער זיינען שוין אויך פון די איינגעפּרעסענע קראַנקהייטען אין אונזער פאַלק אָרגאַניזם.

אין די צייטען פון סלעק און קריזיסען געהט אין ניווּעץ א גוואַלדיגע קוואַנטיטעט ארבייטס קראפט. די געזעלשאפט פערלירט זעהר א פּולע צוליעב דער ארבייטסלאָזיגקייט. די ארבייטסלאָזע, ווען זיי וואַלטען געפּונען ארבייט, וואַלטען געקענט שאפען זעהר פּיעל רייכקייט פאר דער בעפעלקערונג. מיר מאכען דאָ ניט א חקירה ודרישה וועגען די אורזאכען, וועלכע בעשאפען די אַרבייטסלאָזיגקייט. דאָס וועלען מיר טהאָן שפּעטער. דאָ ווילען מיר בלויז פעסטשטעלען דעם פאקט, אז ארבייטסלאָזיגקייט פערקלענערט זעהר פּיעל די קוואַנטיטעט געזעלשאפטליך־נוצליכע ארבייט. אנשטאט דעם, וואָס מען וואָלט קענען ארבייטען 52 וואכען א יאָהר, ארבייט מען איצט דורכשניטליך ניט מעהר ווי 35, 30, 25 וואכען איאָהר. די ארבייטסלאָזיגקייט ווירקט אויף דער ווירטשאפט פונקט אזוי ווי א קראנקהייט, וואָס בעפאלט דעם ארבייטער 20—15 וואכען יערען יאָהר.

ביז איצט האבען מיר נערעדט פון דער מאַס ארבייט, וואָס ווערט אויסגענעבען אין א געזעלשאפט. מיר האבען ערקלעהרט די בעדינגונגען, פון וועלכע די מאַס ארבייט איז אבהענגיג. מיר האבען געזעהען, אז די קוואַנטיטעט בכלל וועגדעט זיך 1) פון דער צאָהל פּראָדוקטיווע ארבייטער און 2) פון דער ארבייטס־צייט, ווי פּיעל יעדער פּראָדוקטיווער ארבייטער פערברענגט פאר פּראָדוקטיוועע, געזעלשאפטליך־נוצליכע ארבייט. דערמיט איז נאָך אבער די זאך ניט געענדיגט. צוויי ארבייטער קענען ארבייטען דיזעלבע צייט און דאָך קען איין ארבייטער פערווענדען מעהר און דער צווייטער

קען פערוועלטן וויניגער ארבייטס ענערגיע. מען זאָגט דאָן, אז די איכות, די אייגענשאפט פון דעם ערשטען ארבייטער איז אנדערש, ווי די איכות פון צווייטען ארבייטער.

די איכות פון דער ארבייט ווערט בעשטימט דורך ד ע ר א י נ ט ע נ ס י ו ו ק י י ט, דורך אָנגעשטרענגקייט פון דער ארבייט. אין א טאָג קען אן ארבייטער ארויסגעבען פון זיך מעהר אָדער וועניגער ארבייטס־קראפט; דאָס וועלדט זיך דערפון. אויף וויפיעל דער ארבייטער שטרענגט זיך אָן ביי דער ארבייט, ווי וויים ער ארבייט אינטענסיוו. עס ארבייטען צ. ב. צוויי קוילען־גרעבער מיט גלייכער געשיקלעכקייט. אייגער נעמט ארויס אין א טאָג א טאָן קוילען, דער אנדערער — צוויי טאָן. דער צווייטער גיט דאָ ארויס אין א טאָג צוויי מאל אזוי פיעל ארבייטס־ענערגיע, ווי דער ערשטער, די ארבייט פון צווייטען איז דאָפּעלט־אינטענסיוו, ווי די ארבייט פון ערשטען.

די אינטענסיווקייט היינגט אָב פון פיעלע און פערשיידענע בעדינגונגען. מאנכע בעדינגונגען נעפינען זיך אין דעם ארבייטערס אייגענעם אָרגאניזם. דאָס איז זיין ק ר א פ ט, ג ע ־ ז ו נ ד ק י י ט א ו ן נ ע ו ו א ו י נ ה י י ט צ ו ד ע ר א ר ב י י ט.

א צו לאַנגער ארבייטס־טאָג שוואכט אָב דעם ארבייטער, שאדעט זיין געזונד און פערקלענערט ממילא די אינטענסיווקייט פון דער ארבייט. אלע צ. ב. ווייסען, אז אין דער ערשטער העלפט פון ארבייטס־טאָג גיט מען ארויס מעהר ארבייט ווי פון דער צוויי־טער העלפט. וואָס לענגער דער ארבייטס־טאָג ציהט זיך, אלץ וויניגער אינטענסיוו איז די ארבייט. פאר קיין אינדוסטריע לוינט ניט צו האָבען א צו־לאַנגען ארבייטסטאָג, א 12־שעה'דינגער ארבייטסטאָג ניט ארויס מעהר ארבייט, ווי א 14 שעה'דינגער. אן 8־שעה'דינגער ארבייטסטאָג ביי די איצטיגע בעדינגונגען איז פרוכטבאַרער ווי א צוהן שעה'דינגער. קיין אינדוסטריע, וואו עס איז איינגעפיהרט אן 8 שעה'דינגער ארבייטס־טאָג, קען זיך ניט בעקלאָגען אויף קנאפּ ארבייט.

די נעוואוינהייט שפיעלט אויך א ראָלע ביי דער ארבייט. וואָס מעהר אן ארבייטער איז נעוואוינט צו זיין ארבייט, אלץ פרוכטבאַרער, אינטענסיווער איז זיין ארבייט. די אינטענסיוו־קייט פון די ענגלישע ארבייטער ערקלעהרט זיך דערמיט, וואָס זיי זיינען פון דורות נעוואוינט צו דער ארבייט. אנדערע בעדינ־

נונגען פאר דער אינטענסיווקייט פון דער ארבייט זיינען פערבונ־דען מיט דער פאַרם פון דער פּראָדוקציע, וואָס הערשט אין דער נעזעלשאפט. אין א מאשינען־פּראָדוקציע איז דער ארבייטער אונטערדריקט צו דער מאשין, ער איז געצוואונגען איהר נאכצו־האלטן, ער קען ניט לאָזען נעהן די מאשין אליין און דערביבער קען מען אלם כלל בעהויפטען, אז מאשינען פערגרעסערען די אינ־טענסיווקייט פון דער ארבייט.

די אינטענסיווקייט האָט אויך זעהר פיעל צו טהאָן מיט דעם, ווי די נעזעלשאפט בעציהט זיך צום ארבייטער, מיט די נעזעצען, וועלכע הערשען אין אָט דער הינזיכט.

נעצוואונגענע ארבייט, די ארבייט פון מורא וועגען, וועז מען ארבייט, וויי מען האָט מורא פאר'ן שטעקען, איז זעהר א שלעכ־טע אונפרוכטבארע ארבייט. דער ארבייטער ווי דאן ניט אר־בייטען מיט חשק, מיט זיין גאנצער ענערגיע, אויף וועלכע ער איז פעהיג. אזא ארבייט איז נעווען ביי די שקלאפען אין די אלטע צייטען, אויך די ארבייט פון די פויערים ניט לאנג צוריק אין רוסלאנד, איידער זיי זיינען פריי נעווארען. עס איז פעסט־נעשטעלט, אז דורכשניטליך גיט דער שקלאף ארויס פון זיך ווע־ניגער ווי א העלפט פון דער ענערגיע, וויפיעל ער וואלט נעקענט ארויסגעבען אהן א שום היזק פאר זיין געזונד. עס איז שוין לאנג בעקאנט, אז די שקלאפען־העררען פלענען די נעאיילטע אר־בייט אבנעבען פרייע ארבייטער און פלענען עס ניט אנטרויען צו זייערע שקלאפען.

לויט דער מיטטיילונג פון'ם ענגלישען קאנסול אין פּערנאמ־בוקא האָט די ארבייט פון שקלאפען אויף א נעוויסע צוקער פאַרם נעקאסט 4 מאל טייערער ווי די ארבייט פון פרייע מענשען. ביי שקלאפען האָט נעקאסט 4,521 פונט שטערלינג, ביי פרייער אר־בייט האָט די זעלבע פּראָדוקציאן נעקאסט 1,080 פונט שטערלינג.

דערמיט ערקלעהרט זיך טיילוויז אויך דאס, וואס די אינ־דוסטריעלע שטאטען פון נאָרד אמעריקא זיינען געשטאנען פאר־דער אבשאפונג פון שקלאפעריי. די ענטוויקעלטע אינדוסטריע האָט זיך נעניטיגט אין פ ר י י ע ר, ניט פערשקלאפטער אר־בייט. וואס גרעבער און ווילדער עס זיינען די פאַרמען פון שקלא־פעריי, אלם נירעריגער איז די אינטענסיווקייט פון דער שקלאפען־ארבייט.

מאכען מיר בקצור דעם סך־הכל פון אלעם, וואס מיר האבען

דאָ נעזאָגט אין אונזער קאָפּיטאל וועגן אַרבייט, זעהען מיר, אַז די קוואַנטיטעט אַרבייט פון א נעזעלשאפט איז אבהענגיג

א) פון דער צאָהל פּראָדוקטיוע אַרבייטער,
ב) פון דער אַרבייט־צייט אין טאָג און יאָהר,
3) פון דער אינטענסיווקייט ביי דער אַרבייט.

4טע לעקציע.

דאס צוזאמענארבייטען און די ארבייטס-צוטיילונג

דאָס אויפקומען און קוואַליפיצירטע צוזאַמען אַרבייטען; די נוצען פון חברותא'דיגער אַרבייט; די אַרבייטס צוטיילונג; די ענטשטעהונג פון אַרבייטס צוטיילונג; גענזלשאַפטליכע און טעכנישע אַרבייטס צוטיילונג; די אַרבייט-צוטיילונג צווישען שטאָדט און דאָרף; די ענטוויקלונג פון דער גענזלשאַפטליכער אַרבייטס צוטיילונג דורך די אויסגעבעסערטע פער-קעהר-מיטלען; די בעדייטונג פון דער טעכנישער אַרבייט-צוטיילונג. די שלעכטע זייטען פון דער טעכנישער אַרבייט-צוטיילונג. די מיינונג פון גרויסע שריפטשטעלער איבער דער טעכנישער אַרבייט-צוטיילונג.

וען מיר האָבען אין פאַריגען קאַפיטעל בעטראַכט די קוואַנ-טיטעט ארבייט און איהרע אייגענשאַפטען, האָבען מיר נעהאַט אין זינען א נעזעלשאַפט, וואָס בעשטעהט פון אייניציגע אובייטער, וועלכע האָבען קיין שום שייכות ניט צווישען זיך, א נעזעלשאַפט וואו יעדערער ארבייט בעזונדער, און די ארבייטער זיינען ניט פערבונדען צווישען זיך אין דער צייט פון זייער ארבייט.

מיר ווייסען אָבער, אז נלייך פון די ערשטע צייטען האָט שוין דער מענש ניט נעארבייט ביחידות, אז פון אייביג אָן האָט דער מענש ניט נור נעלעבט מיט נאָך מענשען צוזאַמען, נאָר האָט אויך נעארבייט בחברותא, צוזאַמען מיט אַנדערע, קאַאָפעראַטיוו. מיר מוזען זיך דעריבער אָבשטעלען אויף די פערשיידענע פאָרמען פון צוזאַמענארבייטען און זייער אויפלוס אויף דער פאָלקס ווירט-שאפט.

אונטער קאַאָפעראַציאָן, אָדער צו-זאַמענארבייט פערשטעהען מיר א פעראיינינונג פון פערשיידענע מענ-שען און זייערע קרעפטען פאר נע-וויסע ווירטשאפטליכע צוועקען.

די צוועקען, פאר וואָס מענשען ארבייטען צו-זאַמען, ווי אויך דער שטייגער, די ארט און וויייז ווי אזוי מען ארבייט צוזאַמען, קענען זיין פערשיידען און דעריבער האָ-

בען מיר אויך פערשיידענע פאָרמען פון צוזאמענארבייט, וועלכע קענען בכלל איינגעטיילט ווערען אין צוויי הויפּט־פאָרמען: 1) דאָס איינפאכע צוזאמענארבייטען און 2) דאָס קוואליפיצירטע צוזאמענארבייטען.

אונטער איינפאכע צוזאמענארבייט פערשטעהט מען אזוינע סאָרטען אונטערנעהמונגען, וואו יעדער פון די ארבייטער טהוט אין דערזעלבער צייט דיזעלבע ארבייט, ווי דער צווייטער. די בעדייטונג פון אזא צוזאמענארבייטען פאר דער פראָדוקציאָן בעשטעהט, ערשטענס, אין דעם, וואָס זי מונטערט אויף די ארבייטער, זי בעשאפט אן ענערגישע ארבייטס־לוסטיגע שטימונג. וועז א סך מענשען ארבייטען צוזאמען פיהלט זיך יעדערער מוטהיגער, קרעפטיגער און די ארבייט איז ממילא אינטענסיווער אין פרוכטבארער. נעהמט די ארבייט פון צוואנציג מענשען, וועז זיי ארבייטען בעזונדער, אין בעזונדערע צימערען אין די ארבייט פון דיזעלבינע צוואנציג מענשען, וועז זיי ארבייטען אין איין צימער, בחברותא, אין קאָמפּאניע, אין איהר וועט זעהן ווי גרויס עס איז דער אונטערשייד אין די רעזולטאטען. אין א קאָמפּאניע איז יעדער אויפגעלייגט און ארבייט גאָר מיט אן אנדער חשק, ווי וועז ער ארבייט אלין.

צווייטענס, געהט ביים צוזאמענארבייטען אוועק וועניגער הוצאות. אין גרויסער צימער פאר צוואנציג מענשען איז א סך ביליגער ווי 20 קלייניע צימערען פאר יעדען בעזונדער ארבייטער. אויסערדעם קאָסט וועניגער בעלייכטונג, בעהייצונג און אלע אנדערע מעבעל. ביים צוזאמענארבייטען נעהט אוועק א סך וועניגער רויה־מאטעריאל. 20 שניידער אין 20 בעזונדערע וואר־שטאטען וועלען פערוועגדען מעהר טוך פאר א געווינסע צאהל קליידער, ווי 20 שניידערס אין איין צימער, וועלכע ארבייטען אין דער זעלבער צייט. דער יתור, די איבעריגע שטיקלעך וועלכע בליי־בען פון שניידען, געהען אין ניוועז ביי איינצעלנע שניידערס, בעת זיי קענען וועלען פערברויכט דאן, וועז מען ארבייט צוזאמען.

דריטענס, קען מען דורך איינפאכען צוזאמענארבייטען ענדי־גען א געווינסע ארבייט אין א קורצער צייט און דאָס איז טיילמאל זעהר וויכטיג. אין שניט צייט, וועז מען מוז די תבואה ארונטער־נעהמען פון פעלד אין אייניגע טעג, איז נויטוועניג, אז א סך ארבייטער זאלען ארבייטען צוזאמען אין איין צייט. עס איז אין

אזא פאל וויכטיגער, אז צוואנציג ארבייטער זאלען ארבייטען למשל דריי טעג, איידער איין ארבייטער 60 טעג.

פערטענס, זיינען פאראן אזונע פאלען, וועו דאס איינפאכע קאאפעראטיוו צוזאמענארבייטען שפארט איין א סך צייט. דאס איז דאַרטען, וואו צווישען דעם אנפאנג און דעם ענד פון דער ארבייט איז פאראן א געוויסער מהלך. ביים בויען א מויער שטעהט א שורה מענשען צווישען דעם פלאץ, וואו עס ליגען די ציגעל ביז דעם מויערער. יעדער ציגעל געהט דורך די הענד פון דער נאנצער שורה. דער ערשטער דערלאנגט דעם צווייטען, דער צווייטער — דעם דריטען א. א. וו. ביז דער ציגעל קומט צום לעצטען, וועלכער לייגט עס אוועק אויף זיין בעשטימטען פלאץ. דורך אזא שטייגער איז די ארבייט פיעל גיכער, ווי וועו איין מענש וואלט דאַרפען אליין שלעפען די ציגעל פון זייער פלאץ אוו זיי אריינמויערען.

פינפטענס, דאס צוזאמענארבייטען גיט די מעגליכקייט, אז די ערפאהרונגען, וואס איינער מאכט ביי דער ארבייט, זאלען אויך נוצען די אנדערע. וועו מען איז צוזאמען, לערנט איינער פון צווייטען, איינער נעמט איבער די מעטאדען פון צווייטען אוו אויך אזא אופן ענטוויקעלט זיך דאס וויסען.

זעקסטענס, איז דאס איינפאכע צוזאמענארבייטען אונפערמיידליך דאַרטען, וועו דער כח פון איין מענשען איז ניט ביכולת צו טהאָן די ארבייט. איין מענש, א שטייגער, איז ניט בכח אויפצוהויבען א גרויסען שטיין, אדער ארויסשלעפען א גרויסע נעץ פון וואסער. יא, וועו עס זאלען אפילו ארבייטען דערביי 20 מענשען אייגער נאך דעם אנדערען, וועט אויך די ארבייט ניט געטאָן ווערען. דא פאדערט זיך דער כח פון א סך מענשען מיט אמאל אוו נאר דורך א קאאפעראציע, דורך א פעראייניגונג פון ארבייטער, דורך א צוזאמענארבייטען איז מעגליך אזא סארט ארבייט דורכצופיהרען.

אונטער א קוואליפיצירטע צוזאמענארבייטען פערשטעהען מיר די ארבייט־צוטיילונג, אזוינע סארטען אונטערנעהמונגען, וואו יעדער ארבייטער ארבייט נאר אויס איין זאך פאר דעם פראדוקט אדער א טייל פון דעם פראדוקט אוו דער פראדוקט גופא ווערט צוזאמענגעשטעלט פון אלעמענס ארבייט צוזאמען. אמבעסטען צו זעהן איז דאס אין א ווארשטאט, וואו מען ארבייט אויס זיינערס. איין ארבייטער מאכט די שרייפלעך, דער צווייטער מאכט

די פּרושינעס, דער דריטער פּיילט די רעדלעך פּאר'ן מעכאניזם, דער פּינפטער מאכט די ווייזערלעך, דער זעקסטער פּאָלירט און דער זיבעטער נעהמט די אלע זאכען צוזאמען און שטעלט צונויף דעם גאנצען מעכאניזם. דער זייגער איז דאָ אלזאָ דער רעזולטאט פון א צוזאמענארבייטען, וואו יעדערער האט ניט נעטאָן די זעלבּיגע ארבייט. דער זיינער איז א צוזאמענגעזעצטער פּראָדוקט. ער איז אויפגעבויט פון א סך בעזונדערע זאכען. יעדע זאך איז נעטהאָן געוואָרען דורך א בעונדערען מענש.

ביי דעם איינפאכען צוזאמענארבייטען דארפען אלע ארבייטער פערוועלטען די גלייכע מאָס ארבייטס־ענערגיע אין איין און דערזעלבער צייט. אלע דארפען ארבייטען מיט דיזעלבּיגע מוסקולען, מיט דיזעלבּיגע נערוון און געוועהנלעך אויף מיט דערזעלבער אָנשטרענגונג. ביי דער ארבייטס־צוטיילונג דארפען ניט אלע ארבייטער ארבייטען מיט דעם זעלבּען כח און מיט דערזעלבער אָנשטרענגונג. אויך ניט אלע זיינען מחויב צו ארבייטען אין דערזעלבער צייט. יעדערער קען זיך טהאָן זיין ארבייט בעזונדער. ער קען אָנהויבען פריהער און ענדיגען שפעטער. ער איז ניט אזוי פערבונדען מיט זיינע איבעריגע חברים, וועלכע ארבייטען מיט איהם צוזאמען. די צושניידער (קאטערס), למשל, דארפען ניט דוקא ארבייטען אזויפיעל און אין דערזעלבער צייט, ווי די־שטעפּער (אפּעריטאָרס). די לעצטע ניט ווי די פּעטעלקע־מאכער (באטאָנהאָל מייקער) א. א. וו., א. א. וו.

אין א געוויסען גראד געפינען מיר די ארבייטס־צוטיילונג שוין אין די גאנץ אלטע,אור־אלטע צייטען. דאָס ערקלעהרט זיך טאקי דערמיט, וואָס ניט אלע האָבען דעם זעלבּען און דיזעלבּע מענליכקייט צו טהאָן דיזעלבּע ארבייט. די פּרויען קענען ניט אימער טהאָן דאָסזעלבּע וואָס די מענער, און די אלטע און די קינדער ניט דאָסזעלבּע, וואָס די יונגע און דערוואקסענע.

די פּרויען צ. ב. האָבען ניט געקענט שטענדיג ארומוואַנדערען ווי די מענער. אלס מוטערס פון קינדער זיינען זיי געווויסע צייטען פון זייער לעבען (בייס טראָגען און האָבען) געווען צוגעבונדען צו אירן אָרט. אָט די אומשטענדען זיינען אויך געווען די אורזאכען, וואָס די פּרויען אין די גאנץ אלטע צייטען האָבען זיך בעשעפטיגט מיט לאנדווירטשאפט און די מענער מיט יאגד. זייענדיג צוגעבונדען צום אָרט האָבען די פּרויען מעהר געקענט אויספּאסען אויף די סערזעטע תבואות ווי די מענער, וועלכע האָ־

בען ארומגעוואנדערט אין די וועלדער טאָג און נאכט כדי צו פאנ־
גען חיות.

די נרעסטע ענטוויקלונג האָט די ארבייטס־צוטיילונג ערלייכט
אין די לעצטע צייטען נאכדעם, ווי דער פערקעהר, די וועגען זיינען
אויסנעבעסערט געוואָרען און נאכדעם, ווי די טעכניק, די איינפיה־
רונג פון דאמפף־און עלעקטרישע מאשינען האָט געמאכט א גאנצע
איבערקעהרעניש אין דעם אינדוסטריעלען לעבען. איצט איז די
ארבייטס־צוטיילונג דער פונדאמענט פון דער נאנצער ווירטשאפט.
מיר וועלען קוים געפינען א צווייג פון אונזער ווירטשאפטליכען
לעבען, וואו עס זאל ניט זיין איינגעפיהרט אן ארבייט־צוטיילונג.

עס איז פאראן צווייערלי ארבייט־צוטיילונג:

1) די נעזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג.
2) די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג.

די נעזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג בעשטעהט אין דעם,
וואָס די פערשיידענע זאכען, וועלכע וועלען פראָדוצירט פאר'ן
בעדאַרף, וועלען פראָדוצירט נים פון איינע און דיזעלבע מענשען,
נור פון פערשיידענע מענשען, יא, זאנאר, פון פערשיידענע נרופען
מענשען. איין נרופע בעשעפטיגט זיך מיט אקערבוי און פראָדו־
צירט קאָרן, ווייץ, נערסטען פאר דער נעזעלשאפט; א צווייטע
נרופע בעשעפטיגט זיך, למשל, מיט נעהען קלייד־ער, שטיוול;
א דריטע נראָבט אויס און בעארבייט די מעטאלען; א פערטע
פראָדוצירט אן אנדער זאך א. א. וו.

דאָרטען, וואו עס איז ניטא אזא ארבייט־צוטיילונג. מוז יעדע
נרופע מענשען שאפען פאר זיך אלץ, וואָס איהר איז נויטיג. זי
מוז אי בעארבייטען די ערד, אי נעהען קלייד־ער, אי מאכען מע־
בעל, אי זיך בויען הייזער א. א. וו. עס פערשטעהט זיך, אז ביי
אזא מין ארבייטען קען מען וועניג וואָס שאפען. דאָ איז דאָ א
סך מלאכות און וועניג ברכות. ביי דער נעזעלשאפטליכער אר־
בייט־צוטיילונג בעשעפטיגט זיך יעדע נרופע בלויז מיט א נעווי־
סען חלק פון דער פראָדוקציע. די ארבייט איז דאן פרוכטבארער
און נוצליכער.

ווי מיר האבען דאָ נעזעהען איז שוין א נעזעלשאפטליכע
ארבייט־צוטיילונג נעווען אין די אלטע צייטען א דאנק די פיזי־
אלאָגישע אייגענשאפטען פון די פרויען, וועלכע האבען ניט נע־
קענט טהאָן אימער דיזעלבע ארבייט ווי די מענער. שפעטער
האָט זיך די נעזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג איינגעפאָרט ערוים־

געוויזען עקאָנאָמישער. וועז די גרופּע מענשען, וועלכע האָט נע־
לעבט צוזאַמען איז געוואָקסען, האָבען זיך אין דער גרופּע אָנגע־
פּאַנגען צו ספּעציאַליזירען פּערשיידענע בעלי מלאכות: שמידען,
סטאָליאַרעס, שניידער, שוסטער א. א. וו. שפּעטער, וועז פּער־
שיידענע שבטים האָבען אָנגעפּאַנגען אויסצובייטען זייערע פּראָ־
דוקטען, איז די נעזעלשאַפּטליכע ארבייטס־צוטיילונג געאַנגען נאָך
ווייטער. וועז א געוויסער שבט האָט געזעהן, אז זיין לאַנד איז
בעסער פּאַר פיהצוכט, האָט ער זיך ספּעציעל אָבגעגעבען דערמיט
אוז האָט מיט אקערבוי זיך ניט בעשעפּטיגט. ער האָט בעסער
שפּעטער אויסגעבייטען בהמות אויף תבואות. דאָסזעלבע האָבען
נעטהאַן די שבטים, בייַ וועמען די אויסערליכע סביבה איז נעווען
גינסטיגער פּאַר געווייסע מלאכות אוז פּאַר פּאַרמערייַ. די יענינע
שבטים, וועלכע האָבען נעוואוינט בייַ די טייכען, האָבען זיך ספּע־
ציעל בעשעפּטיגט מיט'ן פיש־פאַנג. די איבעריגע נויטיגע פּראָ־
דוקטען האָבען זיי געקראָגען פּאַר די פיש, וואָס זיי האָבען פּער־
קויפט.

יעדער אָרט האָט זיך זיינע ספּעציעלע בעדינגונגען אוז די
בעפעלקערונג האָט זיך בעשעפּטיגט מיט אזויגע סאָרטען ארבייט,
וועלכע זיינען געווען אין הסכם מיט די אָרטיגע בעדינגונגען אוז
שפּעטער האָט מען די פּראָדוקטען צוויישען זיך אויסגעבייטען.
צוויישען שטאָדט אוז דאָרף איז אימער געווען א געזעלשאַפּטליכע
ארבייט־צוטיילונג. די שטאָדט האָט אין זיך קאָנצענטרירט דעם
האַנדעל אוז די מלאכה, בעת דאָס דאָרף האָט זיך אָבגעגעבען צו
פּראָדוצירען די נויטוועניגסטע לעבענס־מיטלען: ברויט, פּלייש,
מילך אוז אַנדערע עהנליכע פּראָדוקטען. וואָס מעהר דער פּער־
קעהר האָט זיך ענטוויקעלט, וואָס מעהר מענשען פוז פּערשיי־
דענע געגענדען האָבען זיך אָנגעפּאַנגען צו בעגעגענען, אלס מעהר
האָט זיך יעדער אָרט אָבגעגעבען מיט ספּעציעלע חלקים פוז דער
אלגעמיינער פּראָדוקציע אוז אלס מעהר האָט זיך ענטוויקעלט די
ארבייט־צוטיילונג.

בייַ דעם איצטיגען צושטאַנד פוז די פּערקעהר־מיטלען; בייַ
די איצטיגע ענטוויקעלטע שיפען אוז אייזענבאַהנען קומט פּאַר
אַן ארבייט־צוטיילונג ניט נאָר צוויישען פּערשיידענע ערטער פוז
איין שטאָאט, נאָר צוויישען פּערשיידענע שטאָאטען. איין שטאָאט
פּראָדוצירט סחורות פּאַר אַן אַנדער שטאָאט אוז יענער שטאָאט
פּאַר דעם ערשטען.

ביי א געזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג שאפט יעדע נרו־פע, יעדער שבט, יעדער דיסטריקט, אדער יעדער שטאט נאנצע, פארטיגע פּראָדוקטען און אָט די פארטיגע פּראָדוקטען ווערען שפּע־טער צווישען זיך אויסנעטוישט דורך'ן פערקויף און איינקויף. די, וועלכע בעטייליגען זיך אין דער געזעלשאפטליכער ארבייט־צוטיילונג, זיינען פרייע מענשען, אלע זיינען גלייכבערעכטיגט צווישען זיך. דער טויש מיט די פּראָדוקטען קומט פאָר אויף פרייע יסודות. קיינער נויט ניט און קיינער צווינגט ניט. אויסער דעם ווערט די נעזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג ניט רעגולירט דורך א נעוויסען וויללען, דורך א נעוויסען אָרגאניזאטאָר, נור דורך נעווי־סע נעזעצען פון מארק. וועלכע ארגענטיניען, צום ביישפּיעל, פּרא־דוצירט תבואה פאר דייטשלאנד, און דייטשלאנד פּראָדוצירט מא־שינעס פאר רוסלאנד, טא איז דאס ניט דערפאר, ווייל אימיצער אָרגאניזירט דאס, נור דאס איז דערפאר, ווייל די בעדינגונגען פון'ם אינטערנאציאנאלען, אלוועלטליכען מארק, ווי די ספעציעלע נאטור־בעדינגונגען, פאדערען אז אזוי זאל זיין. ביי דער טעכ־נישער ארבייט־צוטיילונג איז דאס ניט אזוי, ווי מיר וועלען זעהן ווייטער.

די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג בע־שטעהט דערין, וואס די זאכען גופא ווערען פּראָדוצירט פון פ ע ר־ש י י ד ע נ ע מענשען. יעדער איינער ארבייט נור אויס א טייל פון דער זאך, טהוט נאָר א טייל פון דעם פּראָדוקט. אין איין און דערזעלבער אונטערנעהמונג ארבייטען די ארבייטער אויס בלויז פערשיידענע חלקים פון דער זאך. דעם ביישפּיעל, וואס מיר האָבען אויבען נעבראכט פון דער זייגער אינדוסטרי, איז א נוטע אילוסטראציע פאר דער ארבייט־צוטיילונג. די ארבייט־צו־טיילונג נעהט אָבער נאָך ווייטער. ביי די זייגערם טהוט לכל הפּחות יעדערער א נאנצע ארבייט, ער ארבייט אויס א נאנצען חלק פון דעם פּראָדוקט. אין די איצטיגע נרויס ענטוויקעלטע אינ־דוסטריען ווערט אפילו יעדער חלק אויך אויסגעארבייט פון פער־שיידענע מענשען. די יעניגע, וועלכע האָבען בעזוכט די שיף־אינדוסטריען פון מאסאטשוזעטס (אמעריקא), די סטאק־יארדס פון שיקאגא, די אייזען פאבריקען פון פיטסבורג, וועלען ערשט קענען האָבען א בעגריף, ווי ווייט די ארבייט איז צוטיילט צווישען פער־שיידענע מענשען. יעדער איינציגער טהוט א הונדערטעל אין אפשר נאָך א קלענערען חלק פון דעם פּראָדוקט.

די בעדייטונג פון דער טעכנישער ארבייט־צוטיילונג בעשטעהט:

1) אין דעם, וואס זי ענטוויקעלט מעהר געשיקטקייט צו א געוויסען סארט ארבייט. דער וואס טהוט שטענדיג פערשיידענע סארטען ארבייט, קען ניט מאכען אזוי געשווינד און אזוי געשיקט, ווי דער וועלכער טהוט זיין גאנצען לעבען נאר אײן סארט ארבייט.

2) ביי דער טעכנישער ארבייט־צוטיילונג געהט אווען וועניגער צייט אויף דעם איבערגאנג פון אײן ארבייט צו דער צוויי־טער. וען א זייגער מאכער וואלט מאכען אלע טיילען פון זייגער, וואלט איהם אווען־קגהען צייט אויידער ער לענגט אווען, א שטיינער, די ארבייט פון די רעדלעך און ביז וואנעט ער נעמט זיך פאר די ווייזערס. עס דויערט צייט דאס בייטען פון די אינסטרומענטען. וען די רעדלעך וועלען נעמאכט פון אײנעם און די ווייזערס פון אנאנדערען וועלט די צייט איינגעשפארט.

3) די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג גיט די מעגליכקייט צו פערפאלקאמען און צו ספעציאליזירען די אינסטרומענטען. א שוסטער, וען ער ארבייט אוים א גאנצען שוך, קען נאר האבען איינעם אדער צוויי האמערס פאר זיין ארבייט. מיט אין האמער טהוט ער פערשיידענע ארבייטען. אין א גרויסע שוך פאבריק זיינען פארען אפשר 50 האמערס פאר יעדער שוך. פאר יעדער ספעציעלער ארבייט, א ספעציעלער אינסטרומענט. דאס מאכט, זעלבסטפערשטענדליך, די ארבייט פראדוקטיווער און פאלקאמענער. מארקס בריינגט פאלגענדען פאקט: אין ד י60־ער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט האט מען אין א פאבריק אין ביר־מינגהעם אויסגעארבייט איבער 500 פערשיידענע האמערס. איצט איז די פערפאלקאמונג פון די אינסטרומענטען גענאנגען, זעלבסטפערשטענדליך, נאך ווייטער.

4) די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג מאכט לייכטער די אויסבעסרונג פון די געצייג. וען אין מענש ארבייט יאהרען לאנג מיט אין אינסטרומענט פאסט ער איהם אלס בעסער צו צו דער ארבייט. און פאקטיש זעהען מיר טאקע, אז פיעלע ערפינדונגען און אויסבעסערונגען פון די אינסטרומענטען זיינען ענטדעקט געווארען פון פשוט'ע ארבייטער.

5) די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג מאכט די ארבייט אײנפאכער, פראסטער און עס דארף ניט אווקגעהן פיעל צייט אויפ'ן

לערנען זיך די ארבייט. אין די אָבגעשטאַנענע לענדער, וואו די ארבייט איז ניט צוטיילט און דער ארבייטער דארף מאכען דעם גאנצען פּראָדוקט, מוז מען זיין א גאנצער בעל מלאכה. מען מוז זיך א סך לערנען, און ניט אלע זיינען פעהיג דערצו. אין אמעריקא, וואו די ארבייט איז זעהר צוטיילט, דארף מען זיך ניט פיעל לערנען אום אָנצוקומען אין א פאבריק. אלע ווייסען, אז אום צו ווערען דאָ א שניידער דארף מען ניט זיין אזא גרויסער למדן אין שניידערייַ. מען לערנט זיך אוים אין טיל ארבייט, ווי צו שניידען, פּרעסען, פּעטעלקעס נעהען און מען קען שוין ווערען זאָגאר א מיטגליעד פון דער מאנטעל־מאכער (קלאָוק־מאכער) יוניאָן.

6) די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג מאכט מענליך קינדער און פרויען ארבייט. די ארבייט איז אזוי פּשוט, אז יעדעס קינד, יעדער אלטער מאָן און יעדע פרוי קען נעפּינען א בעשעפטינונג פאר זיך. די קינדער־און פרויען־ארבייט איז טאקי א רעזולטאט פון דער ארבייט־צוטיילונג. דאָרטען, וואו עס הערשט מלאכה, איז אונמענליך אז אזויפיעל קינדער און פרויען זאָלען קענען נעהמען אן אנטייל אין דער פּראָדוקציע.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז יעדע ארבייט־צוטיילונג האָט אויך אלע מעלות פון דעם איינפאכען צוזאַמענארבייטען.

איצט וועט אונז שוין ווערען קלאָרער דער אונטערשייד צווישען דער נעזעלשאפטליכער און טעכנישער ארבייט־צוטיילונג.

ביי דער טעכנישער ארבייט־צוטיילונג איז דער ארבייטער ניט פריי, ווי ביי דער נעזעלשאפטליכער ארבייט־צוטיילונג. דאָ איז דער ארבייטער מחויב זיך אונטערצואוועדען דעם ווילען, דעם פערלאנג פון א מענש, וועמען ער קען קיין דעה ניט זאָגען. דיזער זייטיגער מענש, דער אונטערנעהמער אדער זיינע משרתים, בעשאפט די תקנות און ער, דער ארבייטער, איז מחויב זיי צו פאלגען. די לאנג פון׳ם ארבייטער, וועלכער פערקויפט די ארבייטס־קראפט, איז ווייט ניט גליך צו דער לאנג פון׳ם אונטערנעהמער, וועלכער קויפט די ארבייטס קראפט. מיר האָבען דאָ בכן צו טהאָן מיט מענשען, וואו איינע זיינען שטארקער און די אנדערע שוואכער אין עקאָנאָמישען זין. ביי דער נעזעלשאפטליכער ארבייט־צוטיילונג זיינען אלע אנטיילנעהמער עקאָנאָמיש גליך.

אויסער דעם ווערט די טעכנישע ארבייט־צוטיילונג אָרגאַניזירט פון א מענש, פון׳ם אונטערנעהמער, בעת די נעזעלשאפטליכע ארבייט־צוטיילונג ווערט רעגולירט, ווי שוין אויבען געזאָגט, דורך

צוטיילונג איז נאָך ניט געווען, דאַרפען מיר שטרעבען, נאָר צו דער נייער צוקונפט, וועו די ארבייט־צוטיילונג ווי די גאַנצע ענט־וויקעלטע טעכניק וועט נוצען ניט איין קלאַס, ניט איין טייל פון דער געזעלשאפט, נאָר דער גאַנצער געזעלשאפט.

פינפטע לעקציע

ג) קאפיטאל

בעגריף וועגען קאַפּיטאַל ; די בעשטימונג פון קאַפּיטאַל ביי די עקאָנאָמיסטען און ביי קאַרל מאַרקס ; געלד אַלס דער טיפּישער פערטרעטער פון קאַפּיטאַל אין היינטיגע צייטען ; שטענדיג קאַפּיטאַל און פערענדערליך קאַפּיטאַל ; די ענטשטעהונג פון קאַפּיטאַל ; קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציען ; די ראָליע פון קאַפּיטאַל אין דער געשיכטע.

אויבען האָבען מיר שוין בעמערקט, אז די מענשליכע אַרבייט קען וועניג וואָס אויפטאָן אָהן אינסטרומענטען און געצייג. מיט הויפע הענר קען מען נאָך וועניג בעקומען פון דער ניט נאָכגעבינער נאַטור. שוין אין די נאָר אלטע צייטען האָט דער מענש בענוצט אין זיין קאמפף פאַר'ן לעבען נעוויסע כלי זיין, געצייג. איינע פון די הויפט אורזאכען, דורך וועלכע דער אור־אלטער מענש האָט זיך אויסגעצייכענט פון זיינע טיערישע קרובים, איז געווען די אָנוועגרונג פון קיסטלי כע נעצייג, אנשטאָט קערפערליכע, אין זיין קאמפף מיט דער נאַטור.

וואָס ווייטער אלס מעהר האָבען זיך ענטוויקעלט די קינסטליכע געצייג, די אינסטרומענטען, א דאנק וועלכע די ארבייט פון מענשען איז געוואָרען פרוכטבאר. דער אמאָליגער ווילדער יעגער וואָלט פאר קיין פאל ניט געקענט בעקומען א חיה, ווען ער וואָלט ניט געהאט א פייל און בויגען. דער פישער האָט געמוזט האָבען אן אנגעל. און אז אין היינטיגע צייטען ווערט די נאנצע פראָדוקציע געפיהרט דורך מאשינען און אנדערע אינסטרומענטען — איז איבעריג צו רעידען.

אויסער די אינסטרומענטען, נעצייג און מאשינען, מיט וועלכע מען ארבייט, מוז אויך זיין ו ו אָ ס צו בעארבייטען. עס מוז זיין רויהע מאטעריאל ,פון וואָס מען זאל קענען אויסארבייטען פּראָדוקטען פאר'ן געברויך. מען מוז, אויך האָבען געבוידען, פאבריקען, סקלאדען, וואו צו ארבייטען און וואו צו האלטען די סחורות. און ואחרי ככלות הכל איז טאקי אויך נויטיג געלד, פשוט'ע מזומנים אין יערער אונטערנעהמונג. אט די ראָזיגע פּראָדוקציאָן־מיטלען וועלען בייַ די עקאָנאָמיסטען אָנגערופען מיט'ן אלגעמיינעם נאָמען: „קאַפּיטאַל".

דאָס קאַפּיטאַל איז ניט געגעבען געוואָרען פארטיג פון דער

נאַטור. עס איז בעשאַפען געוואָרען דורך מענשליכע ארבייט. געלט, אינסטרומענטן, געבוידעם, מאשינען — זיינען ניט אנדערש ווי פערגליווערטער כח, פערגליווערטע ארבייט־קראפט און עס איז דעריבער זעלבסטפערשטענדליך, אז די ערשטע פראגע, וואס מיר דארפען זיך שטעלען, וועז אונז קומט אויס צו בעשטימען, אויב די אָדער יענע זאך איז קאפיטאל אָדער ניט — איז: צי איז די זאך געגעבען געוואָרען פון דער נאַטור פריי, אָדער זי ענטהאלט אין זיך מענשליכע ארבייט.

ליכט, לופט, וואסער (אויב זיי זיינען ניט פערכאפט פון פריוואט מענשען) זיינען מתנות פון דער נאַטור, אָבער זיי זיינען ניט קיין קאפיטאל. עלעקטריש מאשינען צו געבען ליכט, א בלאָזזאק פון א שמיד, אָנגעטראָגענע וואסער פאר געווייסע צוועקען זיינען יא קאפיטאל, ווייל זיי ענטהאלטען אין זיך מענשליכע ארבייט. א ווילדער וואלד, וועלכער וואקסט פון זיך אהן מענשליכער ארבייט — איז ניט קיין קאפיטאל; א פערזעעטער וואלד — איז יא קאפיטאל.

קאפיטאל מוז, אלזא, זיין א רעזולטאט פון דער מענשליכער ארבייט. אָבער ניט אלע נוצליכע זאכען, וועלכע זיינען בעשאפען נעוואָרען דורך מענשליכער ארבייט זיינען קאפיטאל. אן אנצוג, וואס איינער טראָגט, דאס ברויט, וואס מען קויפט פאר'ן אייגענעם געברויך, די דירה, וואו מען וואוינט רעכנען זיך ניט פאר קאפיטאל. צום קאפיטאל געהערען אזוינע זאכען, וועלכע ווערען ניט פערוועגדט צום אייגענעם אונמיטעלבארען געברויך, נאָר וועלכע ווערען בענוצט כדי צו פראָדוצירען דורך זיי אנדערע זאכען. נאָר זאכען, וועלכע ווערען בענוצט פאר דער פראָדוקציע — ווערען אָנגערופען קאפיטאל. דער טיש, אויף וועלכען מיר עסען; די דירה, וואו מיר וואוינען; די קלייַדער, וואס מיר טראָגען — וועלען ניט זיין קיין קאפיטאל. דער טיש אין א מעבעלנעשעפט; די דירות, וועלכע ווערען פערדונגען צו בעקומען דירה געלד; די בגדים, וואס ווערען געמאכט אָדער געהאלטען צו פערקויפען — געהערען יא צו קאפיטאל, ווייל זיי ווערען ניט פערוועגדט צום אייגענעם געברויך.

אום א זאך זאל הייסען קאפיטאל מוז זי, בכלל, זיין:

1) א רעזולטאט פון מענשליכער ארבייט און
2) מוז זי ווערען פערוועגדט פאר דער ווייטירדיגער פראָדוקציע.

וויל מיר דאָס מאכן בקיצור מוזן מיר זאָגן אזוי:
אלץ וואָס איז א רעזולטאט פון מענשלעכער ארבייט און וועלט בענוצט פאר דער פראָדוקציע פון ניי זאכן — וועלט אָן גרופען קאפיטאל.

מארקס קריטיקירט אָט די בעגריפען וועגען קאפיטאל. לויט מארקס'ן איז קאפיטאל מהר א היסטאָרישער בעגריף און איז פערבונדען מיט א געוויסער היסטאָרישער עפאָכע — מיט דער היינטיגער צייט.

אין היינטיגער צייט צייכענט זיך די פראָדוקציע אויס דערמיט, וואָס זישאפט ניט פראָדוקטען פאר'ן אייגענעם געברויך, נאָר מיט דעם צוועק צו בעקומען פראָפיט. וועו אן אונטערנעהמער קויפט הייזער, אינסטרומענטען, רויהע מאטעריאל, ארבייט־קראפט און מאכט א פאבריק, טא האָט ער כלל ניט אין זינען זיין אייגענעם געברויך. היינט שאפט מען איבערהויפט ניט קיין פראָדוקטען פאר זיך אליין. מען שאפט פאר'ן מארק, פאר'ן פערקויף. דער צוועק פון דער דאָזיגער פראָדוקציע איז פראָפיט, ריוח. צו בעקומען מעהר, וויפיל מען האָט אריינגעלייגט.

אמאָליגע צייטען האָט מען ניט געשאפען צוליעב פראָפיט, נאָר פאר'ן אייגענעם געברויך. אפילו וועו מען האָט געשאפען פראָדוקטען, וועלכע מען האָט ניט נויטיג געהאט פאר'ן אייגענעם געברויך, טא האָט דער פראָדוצירער בשעת מעשה זיך געטראכט, אז פאר די פראָדוקטען, וועלכע זיינען איהם פערזעלליך אָדער זיין פאמיליע ניט נויטיג, וועט ער קענען קריגען אנדערע פראָדוקטען, וועלכע זיינען איהם נויטיג פאר זיין אייגענעם בעדארף.

וועו א פארמער פון די אלטע צייטען האָט, למשל, פראָדוצירט מעהר ווייץ, וויפיל איהם איז נויטיג געווען, טא האָט ער ניט געוואָלט דערביי מאכען ריוחים. ער האָט זיך בשעת מעשה נערעכענט, אז פאר די איבעריגע תבואות, וועלכע ער קען ניט פערברויכען, וועט ער קריגען, א שטייגער, בהמות פון א פאסטוך, וועלכער קען מיט פארמערייי זיך ניט בעשעפטיגען, און, מוז זיך אבגעבען מיט פיהצוכט.

אויב ראובן האָט זיך אבגעגעבען צו דער פראָדוקציע פון תבואות און שמעון צו פיטערען בהמות, האבען זיי דאָס ביידע נעטהאן צוליעב ריינע אויסערליכע בעדינגונגען, דערפאר, וויל ראובן'ס בארען איז געווען בעסער פאר פארמעריי און שמעון'ס

פאר פיהצוכט. אי שמעון, אי ראובן זיינען ניט אויסען נעווען צו בעקומען מעהר, וויפיעל זיי איז נויטיג געווען פאר די בעדערפ־ נישען פון זייער פאמיליע. די אויפגאבע פון דער אלטמאדישער פראדוקציע איז, אלזא, געווען — צו קריגען פראדוקטען פאר׳ז אייגענעם געברויך. היינט איז גאנץ אנדערש. היינט שאפט מען פראדוקטען בלויז מיט דעם צוועק צו בעקומען פרא־ פיט. וועז אייגער לענגט ארויז נעלד אין א געשעפט, למשל, 1000 דאלאר, טא טהוט ער דאס, וויל ער שפעטער בעקומען מעהר ווי 1000 דאלאר — דעם קרן מיט א ריוח. די היינטיגע קאפי־ טאליסטישע פראדוקציע איז דא, בכן, לשם פראפיט. און וועז מיר ווילען זיך קלאהר מאכען, וואס מען פערשטעהט אונטערען וואָרט קאפיטאל אין היינטיגע ציטען, מי־ זען מיר צולייגען די וועדטער: „פאר פראפיט".

אין היינטיגער צייט רופט מען קאפיטאל אלץ, וואס איז א רעזולטאט פון מענשליכער ארבייט און וועדט בענוצט מיט דעם צוועק צו בעקומען פראפיט, ד. ה. מעהר, וויפיעל דער קרן.

לויט דיזער בעשטימונג וועט נעלד, וואס איינער האלט אום צו בעצאהלען פאר זיך דירה נעלד, אדער צו קויפען אן אנצוג פאר זיך צו טראגען, ניט היסען קיין קאפיטאל. דאס נעלד אבער, מיט וואס איינער קויפט א הויז, אום צו בעקומען דורך דעם פרא־ פיט; דאס נעלד, מיט וואס איינער קויפט מלבושים, כדי זיי צו פערקויפען און צו בעקומען מעהר וויפיעל עס קאסט — וועט יא היסען קאפיטאל.

אין היינטיגער צייט איז נעלד דער טיפישער פערטרעטער פון קאפיטאל, וויל איצט וועדט נעלד פערוועגדט אין נעשעפט כדי צו קריגען מעהר, וויפיעל מען האט אריינגעלייגט. אין די אלטע צייטען איז דאס ניט נעווען אזוי. דעמאלט איז נעלד נע־ וען בלויז א מיטעל צום טויש.*)

אין די אלטע צייטען פלעגט מען שאפען פראדוקטען, זיי אויסבייטען אויף נעלד און מיט דעם נעלד קויפען אנדערע פראָ־ דוקטען. וויל מען דעם אמאליגען סדר פון האנדעל פארשטעלען אין ראשי תיבות, בעקומט מען פאלגענדע פארמולע: ס—ג—ס (סחורה—נעלד—סחורה). נעלד איז דא דער פערמיטלער צווי־ שען די סחורות. היינט איז גאנץ אנדערש. היינט קויפט מען

*) זעה ווייטער דאס קאפיטעל: „נעלד".

מיט געלד סחורה, כדי די סחורה צו פערקויפען פאר מעהר געלד — פאר'ן קרן מיט'ן ריוח. אין ראשי תיבות וועט עס הייסען: ג—ס—ג+ג (געלד—סחורה—געלד+מיט נאך געלד). מען גיט אויס געלד ניט אבי צו קריגען א פראדוקט פאר'ן אייגענעם גע־ברויך, נאר כדי צו קריגען שפעטער מעהר געלד. געלד איז דא, בכן, דער טיפישער פערטרעטער פון קאפיטאל, וואס וועט פער־וועגדט אין דער פראדוקציע פאר פראפיט.

עס זיינען פארען זאכען, וועלכע קענען נערעכענט וועדען פאר קאפיטאל און קענען ניט נערעכענט וועדען פאר קאפיטאל. דאס היינגט אב פון וועלכען שטאנדפונקט מיר קוקען דערויף, פון יחיד'ס שטאנדפונקט, אדער פון כלל'ס שטאנדפונקט. ביבליאטע־קען, טעאטערס, צירקען, באד־הייזער א. א. וו. זיינען ניט קיין פראדוקציאנס מיטלען, נאר נעברויך'ס מיטלען, זיי האבען דעם צוועק צו בעפרידיגען די אונמיטעלבארע בעדערפנישען. פון דיזען שטאנדפונקט זיינען זיי אלזא ניט קיין קאפיטאל. וועז איינער האט אבער דיזע זאכען נעבויט ניט לטובת הכלל, נאר איינפאך אלס א מיטעל צו האבען דורך זיי א נעוויסע הבנסה, א פראפיט — דאן זיינען זיי אט פון דעם שטאנדפונקט פון זייער איינענטימער יא קאפיטאל.

די היפט זאך, וואס מיר ווילען דא זאגען איז, אז א זאך אן און פאר זיך איז ניט אלע מאל אדער יא קאפיטאל, אדער ניט קאפיטאל. עס וועגדט זיך אלץ פון נעוויסע היסטארישע אין יורידישע בעדינגונגען.

נאך אט די אלגעמיינע כללים וועגען דעם, וואס עס הייסט קאפיטאל, וועלען מיר אויסרעכנען די פרטים, וועלכע בילדען דאס קאפיטאל אין אונזער צייט.

1) ר ו י ה ע מ א ט ע ר י א ל ע ן. יעדער וועבער מוז קודם כל האבען פלאקס, וואל אדער באווע, וואס צו וועבען; יעדער שמיד מוז האבען אייזען; יעדער בוימייסטער מוז האבען האלץ; יעדער שוסטער — לעדער א. א. וו. אט די אלע זאכען בעקומט מען ניט פון דער נאטור פארטיגערהייט. עס קאסט אר־בייט איידער מען קען פון זיי מאכען נייע פראדוקטען. דאס האלץ האט מען פריהער געהאקט, נעזעגט, געשניטען; פלאקס — נעזעעט, נעריסען, נעטריקענט; לעדער — נענארבט און נעוואלקט. זיי ענטהאלטען אלזא מענשליכע ארבייט און וועדען בענוצט פאר דער ווייטערדיגער פראדוקציע — זיי זיינען קאפיטאל.

2) אינסטרומענטען, מאשינען פאר דער לאנד־ווירטשאפט און פאר דער אינדוסטריע. זיי זיינען אלע בעשאפען געוואָרען דורך מענשליכער ארבייט און ווערען פערוועندט פאר דער ווייטערדיגער פּראָדוקציע, — זיי זיינען קאפּיטאל.

3) בהמות. זיי ווערען אמת ניט בעשאפען דורך מענשליכער ארבייט, אָבער דאָס אויפּפאסען אויף זיי און זייער נאהרונג קאָסט ניט וועניג ארבייט. בהמות ווערען אויך נעברויכט פאר ווייטערדיגער פּראָדוקציע — זיי געהערען צום קאפּיטאל.

4) די אלע פערבעסערונגען, וועלכע ווערען נעמאכט הן אין דער לאנדווירטשאפט, הן אין דער אינדוסטריע. די בעוואָסערונג פון א פּאַרס, קאנאלען, טונעלען, שליוזען, מיטיגונגען פון פעלדער — דאָס אלעס ווערט נעמאכט כדי צו פערגרעסערען די פּראָדוקציאָן, און זיי הייסען קאפּיטאל.

געביידען, וועלכע דיענען אלס ערטער צו ארבייטען (פאבריקען) און אלס קראָמען און מאגאזינען פאר פּארטיגע סחורות.

6) פערקערס מיטלען: שאָסעען, אייזענבאהנען, ש יפען, א. אז. וו.

7) גלד, וועלכע עס ווערט פערוועלדעט פאר פּראָדוקציאָנס צוועקען, כדי צו קויפען רויהע מאטעריאלען, צו צאָהלען שכירות די ארבייטער א. אז. וו.

8) נאהרונגס מיטלען ביים קרעמער אָדער ביים אונטערנעהמער, וועלכע ער צאָהלט מיט זיי די ארבייטער בתורת שכירות. בכלל זיינען נאהרונגס מיטלען וואכען צום גענברויך, אָבער אין היינטיגער צייט, אין דער צייט פון פריוואט אייגענטהום, דיענען זיי גאנץ אפט אלס פּראָדוקציאָנס מיטלען, ווי צו מאכען דורך זיי גלד. וועלכע ער אונטערנעהמער צאָהלט די ארבייטער מיט נאהרונגס מיטלען, טהוט ער דאָס ניט לשם שמים, כדי די ארבייטער זאָלען זיין זאט, נאָר כדי זיי זאָלען ארבייטען און שאפען פאר איהם פּראָפיט. אין דעם פּונקט זיינען די נאהרונגס מיטלען גלייך צו דעם גלד, וואָס דער אונטערנעהמער האלט פאר שכירות, און צו די הייזער, וועלכע דער אונטערנעהמער פערדינגט זיינע ארבייטער צו וואוינען. פון שטאנדפונקט פון כלל זיינען די נאהרונגס מיטלען טאקע ניט קיין קאפּיטאל, אָבער פון שטאנדפונקט פון פּרט, פון יחיד זיינען זיי

צייטענוויז יא קאפיטאל, וויל דורך די נאהרונגס מיטלען קען דער אונטערנעהמער קויפען ארבייטס קראפט — די וויכטיגסטע זאך פאר יעדער אונטערנעהמונג.

צווישען די אויסגערעכענטע מינים קאפיטאל זיינען פארא־ אווינע, וועלכע קענען געברויכט ווערען אין דער פראדוקציע ניט מעהר ווי איין מאל, ווי צ. ב. רויה מאטעריאל, האלץ, קויהלען, געלד אדער נאהרונגס מיטלען פאר שבירות. אט די אלע זאכען גלייך, וועז זיי ווערען איינמאל פערוועגדעט, קענען זיי נאך אמאל ניט פערוועגדעט ווערען. קויהלען קען נאר איין מאל פערברויכט ווערען. רויה מאטעריאל, פלאקס א שטיינער, קען נור איין מאל איבערנעארבייט ווערען. נאך דעם ווי זיי ווערען שוין פער־ טהאן, פערלירען זיי זייער פריהערדינע פארם און נעשטאלט. אויך מיט דעם נעלד, וואס דער אונטערנעהמער האלט פאר ארבייט־ לוין, קען ער נור א י י ן מ א ל צאהלען די ארבייטער, גלייך ווי ער צאהלט אוים, נעהט דאס געלד ארוים פון זיין רשות. זייער נוצען און בעדייטונג פאר'ן אונטערנעהמער פערלירען אט די אלע זאכען, גלייך ווי זיי ווערען דאס ערשטע מאל פערנוצט. גאנץ אנדערש זיינען אבער די מאשינען, למשל, אדער געביידעס, אדער בהמות, וועלכע ווערען פערוועגדעט אין דער פראדוקציע. אט די זאכען ווערען ניט מיט דעם ערשטען מאל אויסגענוצט. זיי קענען נוצען פאר פיעלע אפפאראציעס. א מאשין קען שטענדיג א לאנגע צייט, מיט אן אקער אייזען קען מען פיעל מאל אקער־ א פעלד, א געביידע קען שטענדיג צעהנדליגע יאהר איידער זי ווערט אבגענוצט, און דעריבער האבען די קלאסיקער עקאנאמיס־ טען איינגעטיילט די פערשיידענע סארטען קאפיטאל אין

1) ש ט ע נ ד י ג, ג ר ו נ ד ק א פ י ט א ל, וואס ווערט אנגעווענדעט אין פיעלע ארבייטען (מאשינען, געביידען, משא פערד) און

2) פ ע ר ע נ ד ע ר ל י ך ק א פ י ט א ל, וואס קען מעהר ווי איינמאל ניט אנגעווענדעט ווערען ביי דער ארבייט, ווי געלד און נאהרונגס מיטעל פאר ארבייט־לוין, רויה־מאטעריאל א. אז. וו.

קארל מארקס האט געגעבען אן אנדער קלאסיפיקאציע פאר די פערשיידענע סארטען קאפיטאל.

לויט מארקס'ן געהערט צום שטענדיגען קאפיטאל אלץ דאס, וואס שאפט ניט קיין נייעס ווערטר אין נייעס פראדוקט; צום

פערענדערלעכען קאַפּיטאַל — דאָס, וואָס גיט צו צום נייעם פּראָדוקט א גרעסערען ווערטה, ווי די קאָסטען, וואָס זיינען אויסגענעבען געוואָרען. אלע סאָרטען קאַפּיטאַלען, אריינגערעכענט אויך רויהע מאַטעריאל א. אז. וו. געהערען לויט אָט דער קלאַסיפיקאַציע צום שטענדיגען קאַפּיטאַל, ווייל דער אונטערנעהמער פערדיענט אָן זיי ניט, ער בעקומט פון דעם נייעם פּראָדוקט נאָר דאָס, וואָס עס איז אָבגענוצט אָדער אויסגענוצט געוואָרען אין זיין פּראָדוקציע. דאָס אייגציג, וואָס הייסט פערענדערלעך קאַפּיטאַל, איז דאָס גאַנצ, אָדער נאָהרונגס מיטלען, מיט וואָס מען קויפט אַרבייט־קראַפט, ווייל דאָס אייגציג, וואָס שאַפט נייע ווערטהען אין דעם נייעם פּראָדוקט, איז אַרבייט־קראַפט. אַרבייט־קראַפט אונטערשיידעט זיך פון אלע אנדערע זאכען, ווען ער ווערען פערוועגדעט אין דער פּראָדוקציע, דערמיט, וואָס זי האָט די טבע צו געבען דעם אונטערנעהמער מעהר, וויפיעל ער האָט פאר איהר אויסגעגעבען. *) אלס א כלל קענען מיר אָננעהמען, אז טויטע, פערגליווערטע אַרבייט (קאַפּיטאַל איז, ווי מיר וויסען, א רעזולטאַט פון אַרבייט) בילדעט דאָס שטענדיג, טויטע קאַפּיטאַל; לעבעדיגע אַרבייט, די אַרבייט וואָס איז נאָך ניט פערטהאָן געוואָרען (אַרבייט קראַפט) — דאָס פערענדערלעך, לעבעדיג קאַפּיטאַל.

ווען אין ווי אזוי איז ענטשטאַנען דאָס קאַפּיטאַל?

וואַן די ערשטע מענשען, וועלכע האָבען זיך ערנעהרט מיט פיה, האָבען נעמוזט זייער נאַנצע אַרבייט אָבגענעבען פאר זייער קלענליכער חיונה, צו כאַפּען אזוי פיעל פיש, וויפיעל זיי איז נויטיג נעווען צום לעבען, האָבען זיי, זעלבסט פערשטענדליך ניט נעהאַט קיין צייט צו מאַכען נעצייג און האָבען במילא ניט נעהאַט קיין קאַפּיטאַל. ערשט שפעטער, וואַן זיי האָבען אין איין טאָג, למשל, אָננעכאַפּט פיש פאר צוויי טעג און זיי איז דאַן נע בליבען אַן איבעריגער טאָג אַרבייט, האָבען זיי נעהאַט די מעגליכקייט צו מאַכען א נעץ אָדער אן אנגעל כדי עס זאָל זיי זיין שפּעטער לייכטער צו פאַנגען. דער נעץ און דער אנגעל פון די פישער; דער פייל און בויגען פון די ערשטע יענער — זיינען נעווען דאָס ערשטע קאַפּיטאַל.

ובכן: קאַפּיטאַל איז ערשינען אין דער נעשיכטע דאַן, וואַן

*) אויספיהרליכער וועגען דעם ווייטער, וואַן מיר וועלען ריידען וועגען מעהר וועדטה. א. ש. ז.

מענשען האָבען ניט בעראַרפט פערוועגדען זייער גאַנצע ארבייט פאר דעם אונמיטעלבארען, דירעקטען געברויך.

אז קאָפּיטאל איז א רעזולטאט פון ארבייט און ניט פון אָב־שפּאַרעניסען, ווי פיעלע ווילען אייגריידען, זעהט מען גאַנץ קלאָר אויף איצט. וואָס מעהר ארבייט אין דער געזעלשאפט, אלץ גרע־סערע קאָפּיטאָלען וועלען געזאמעלט.

דאָס קאָפּיטאל גופא האָט פון זיין זייט נאָך מעהר פער־לייכטערט די ארבייט פון מענשען, און דער מענש האָט במילא נאָך מעהר צייט געקראָגען אום צו שאפען קאָפּיטאל. און אזוי זעהען מיר אין דער גאַנצער געשיכטע, אז וואָס וועניגער ארבייט די געזעלשאפט דארף אויסגעבען פאר די אונמיטעלבארע בע־דערפנישען, אלץ גרעסער איז דאָס קאָפּיטאל, וואָס זי שאפט.

לויט מארקס'ן, ווי מיר האָבען געזעהען, איז דער בעגריף פון קאָפּיטאל פערקניפט מיט דער היינטיגער צייט, וואו די גאַנצע פראָדוקציאָן וועלט געפיהרט לשם פראָפיט, און לויט דעם איז דאָס קאָפּיטאל ענטשטאַנען דאָן, וועו איין מענש האָט אָנגעפאַנגען צו עקספּלואָטירען דעם צווייטען מענש, אין דער צייט, וועו די ארבייטער זיינען בערויבט געוואָרען פון זייערע פראָדוקציאָנס־מיטלען און זיינען געווען געצוואונגען צו פערקויפען זייער אר־בייט־קראפט צו אן אנדערן. „די עקזיסטענץ פון א קלאַס, וואָס האָט נאָר ניט, אויסער זיין ארבייט־קראפט, איז א נויטוועגדינע בעדינגונג פון קאָפּיטאל" — זאָגט מארקס.

כל זמן מענשען ארבייטען אליין מיט זייערע פראָדוקציאָנס מיטלען און בענוצען זיך ניט מיט פרעמדער ארבייט קען קיין קאָפּיטאל זיך ניט אָנקלייבען. קאָפּיטאל קען זיך אָנקלייבען נאָר דאָן, וועו עס איז פאראן מעהר־ווערטה, *) און מעהר־ווערטה קען נאָר זיין דאָן, וועו עס וועלט עקספּלואָטירט פרעמדע ארבייט. אייגענע ארבייט, ווי פרוכטבאר זי זאָל ניט זיין, קען קיין גוזמא ניט שאפען און האָט אויף ניט געקענט ארויסרופען די אָנקלייבונג פון קאָפּיטאל.

די ווערטער „קאָפּיטאליסטישע פראָדוקציע", ווי עס וועלט אָנגערופען דאָס היינטיגע סיסטעם, בעריימען א סיסטעם, וואָס איז געבויט אויף פרעמדער ארבייט, אויף לוין־ארבייט.

די בירגערליכע עקאָנאָמיסטען, וועלכע פערדעקען דעם אמת'ן

*) וועגען מעהר ווערטה — שפעטער.

כּאַראַקטער פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, אונ־ טערשטרייכען אימער, אז דאָס הויפּט־קאַפּיטאַל איז ענטשטאַנען אין די גאָר אַלטע צייטען נאָך איידער די געזעלשאפט איז געווען צושפּאַלטען אויף קלאַסען.

מארקס בעווייזט, אז נאָר וואו עס איז פּאַראַן עקספּלואַטא־ ציע, קען זיך אָנקלייבען קאַפּיטאַל.

אָט ווי מארקס שילדערט היסטאָריש די ענטשטעהונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע: „די ענטדעקונג פון גאָלד און זילבער לענדער אין אמעריקא; דאָס אויסראָטען, פערשקלאפען און בענראָבען די איינגעבאָרענע בעפעלקערונג אין די שאכטען; די עראָבערונג און דאָס אויספלינדערן פון מזרח־אינדיע; די פער־ וואַנדלונג פון אפריקא אין א האַנדעלס־יאַגד אויף די שוואַרצ־ הויטיגע מענשען — בעצייכענען די מאָרגענ־רויט פון דער קא־ פּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.“ און ווייטער: „דאָס אָבנעהמען פון די פּויערים דעם גרונד און באָדען בילדעט די גרונדלאַגע פון גאַנצען פּראָצעס“.

מארקס, זעלבסטפערשטענדליך, לייקענט ניט, אז שוין אין די אַלטע צייטען איז געווען קאַפּיטאַל. אָבער דאָן האָט עס קיין ראָליע ניט געשפּיעלט. די הויפּט־ראָליע פון קאַפּיטאַל איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, וואָס עקזיסטירט לשם פּרא־ פיט און דעריבער אונטערזוכט מארקס הויפּטזעכליך די ענטשטע־ הונג פון׳ם מאָדערנעם קאַפּיטאַל, פון דעם קאַפּיטאַל, וואָס איז די נשמה פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

די אויפגאבע פון קאַפּיטאַל איז — לייכטער צו מאכען די ארבייט. דורך דעם קאַפּיטאַל איז די ארבייט פון מענשען לייכ־ טער און פרוכטבארער. דאָס קאַפּיטאַל מאכט מעגליך אן אר־ בייט צוטיילונג און מאכט, אז אין איין און דערזעלבער צייט זאָל געשאפען ווערן א גרעסערע צאָהל פּראָדוקטען. אלע מעלות פון ארבייט־צוטיילונג, וואָס מיר האָבען אויבען אויסגערעכענט, קענען צוגעשריבען ווערן צום קאַפּיטאַל.

די היינטיגע פּראָדוקציע צייכענט זיך אויס פון פריהערדיגע פּאַרמען דערמיט, וואָס די פרוכטבארקייט פון ארבייט איז ביי איהר גוואַלדיג גרויס. און דיזע פרוכטבארקייט איז צו פערדאַנקען דער אָנוועזנדונג פון קאַפּיטאַל.

עס איז אמת, אז א דאַנק דעם קאַפּיטאַל ווערט דער פּרא־ צעס פון דער פּראָדוקציע פערלענגערט, וויל עס נעהמט אַוועק

צייט דאָס אויסארבייטען די אינסטרומענטען — ד. ה. צו שאפען קאפיטאל. דערפאר קען מען אָבער דורך דעם קאפיטאל די ארבייט אזוי אויסנוצען, אז זי זאָל ניט נאָר אריינברענגען צוריק די צייט, וואָס די פראָדוקציע פון קאפיטאל האָט איינגעשלונגען, נאָר זי זאָל נאָך אויך געבען א גרויסען איבערשוס, א גרויסען ריוח.

וואָס מעהר קאפיטאל, אלץ מעהר מזל ברכה, אלץ רייכער איז די געזעלשאפט. אין פיעל הונדערטער און טויזענדער יאָהרען האָט טאקע דאָס קאפיטאל געהאָלפען דער ארבייט. בלויז אין איצטיגע צייטען, אין דער צייט פון דער קאפיטאלסטישער פראָדוקציע, איז דאָס קאפיטאל נעווארען געגענזעצליך צו ארבייט און, ווי פייער מיט וואסער, קענען זיי ביידע — קאפיטאל אין ארבייט — ניט לעבען בשלום. אנשטאט צו העלפען, אונטערדריקט דאָס קאפיטאל די ארבייט. די אורזאכע דערפון איז, וואָס ארבייט און קאפיטאל ליגען אין בעזונדערע הענד. די בעלי בתים פון קאפיטאל ארבייטען ניט און די, וועלכע ארבייטען, האָבען ניט קיין קאפיטאל.

אין די אלטע צייטען איז דאָס קאפיטאל ניט געווען אָבגעזונדערט פון זיין מוטער — ארבייט. די, וועלכע האָבען געארבייט, האָבען גהאַט קאפיטאל; די, וועלכע האָבען ניט געארבייט, האָבען קיין קאפיטאל ניט גהאַט. קאפיטאל און ארבייט האָבען גהאַט א י י ן בעל־הבית, איין אייגענטימער. שפעטער, וואן דאָס קאפיטאל איז געווארען גרויס, האָט עס זיך אָבגעריסען פון ארבייט און איז געווארען זעלבסטשטענדיג. עס איז ענטשטאנען א נייער קלאָס מענשען — קאפיטאליסטען — וועלכער האָט בלויז קאפיטאל, און פון דער אנדער זייט — א קלאָס מענשען, וועלכער האָט קיין אנדער זאך ניט, ווי ארבייט.

די היינטיגע קאפיטאליסטישע פראָדוקציע האָט אלס איהר אויפגאבע, בלויז צו עקספלואטירען צום נוצען פון קאפיטאל. די אורזאך ליעגט אין דעם רעכט פון פריוואט־אייגענטום אויף די פראָדוקציאָנס־מיטלען (לאנד און קאפיטאל). א דאנק דעם רעכט פון פריוואט אייגענטום איז דאָס קאפיטאל אריין אין א ווידערשפרוך מיט זיך אליין. אנשטאט זיין ערשטער אויפגאבע, צו העלפען ארבייט — אונטערדריקט ער זי נאָר. דערפון איז גערונגען, אז וועז ס'וועט קומען א צייט און פריוואט אייגענטום וועט אויפהערען צו עקזיסטירען, וועט קאפיטאל צוריק אנפאנגען צו ערפילען זיין ערשטע אויפגאבע — העלפען און לייכטער מאכען די מענשליכע ארבייט.

6טע לעקציע

ווירטשאַפט-סיסטעמען

א) נאַטוראַל־ווירטשאַפטען

דעם מענש׳ קאַמפּף מיט דער נאַטור ; קינסטלעכע בעצייג און געזעלשאַפט־ליכקייט אַלס די בעסטע וואָפען אין דעם דאָזיגען קאַמף ; די ענטוויק־לונג פון די וואָפען ; די אורזאַכען פון דיזער ענטוויקלונג ; די שייכות צווישען די קינסטלעכע בעצייג און דער געזעלשאַפטליכקייט ; נאַטוראל ווירטשאַפט און סחורה ווירטשאַפט ; דער אונטערשייד צווישען זיי ; די שטופען פון דער נאַטוראַל ווירטשאַפט : יאָגד, לאַנד ווירטשאַפט, שקלאַפערייַ און לייב אייגענשאַפט.

אין די פּאַרינע קאַפּיטלעך האָבען מיר אַרומגערעדט די בע־דייטונג פון קאָאָפּעראַציע און דער אָנוועזנדונג פון אינסטרומענ־טען אין דער מענשליכער אַרבייט. קאָאָפּעראַציע און אינסטרו־מענטען זיינען תמיד געווען די בעסטע וואָפען אין דעם קאַמפּף, וואָס דער מענש האָט געפיהרט מיט דער אַרומיגער נאַטור.

וועז ניט די דאָזיגע וואָפען, וואָלט דער מענש איז בטבע די שוואָכ־סטע חיה. ער וועלט ניט געבאָרען מיט פּיזשע, קערפּערליכע אָר־גאַנען, מיט נאַטירליכע געצייג, וועלכע זאָלען איהם שאָפען נאה־רונג, שיצען פון קעלט און אַנדערע נאַטירליכע שונאים. ער וועלט ניט געבאָרען מיט א דיקע הויט, מיט שארפע ציין און מיט שאר־פע נעגעל, ווי זיינע קרובים — די חיות . דעם מענש׳ס מערכה אין דער נאַטור איז דעריבער שוועלער און ביטערער און ער וואָלט טאַקע געפאַלען א קרבן אין דעם קאַמפּף פאר דער עקזיסטענץ, אַווי ווי פיעלע אַנדערע טויזענדע מילִיאָנען מינים, וועלכע זיינען אונטערגעגאַנגען אין פערלוף פון דער געשיכטע, אז עס איז אפילו פון זיי קיין זכר ניט געבליבען.

צום גליק האָט דער מענש אָנגעפאַנגען צו לעבען אין א גע־זעלשאפט און ארבייטען צוזאַמען מיט אַנדערע פון זיין גלייכען. דיזע געזעלשאפטליכקייט, דאָס צוזאַמען־ארבייטען האָט איהם גע־ראטוועט פון אונטערגאַנג.

אויב אַליין, ביחידות, איז דער מענש, אַווי ווי אַלע אַנדערע

בעשעפענישען, נעווען צו שוואך בייצוקומען אזא שטארקען פירב־טערליכען שונא, ווי די אויסערליכע נאטור, האט ער צוזאמען מיט נאך מענשען ענטוויקעלט אזא שטארקע מאכט, פאר וועלכער עס האט זיך נעמוזט בוינען אפילו די שטאלצע, ניט־נאכנעביגע נאטור.

די נעזעלשאפטליכקייט, דאס צוזאמענארבייטען קען אבער האבען א ממשות בלויז דאן, וואן עס זיינען דערצו נאך פאראן ממשות'דיגע וואפען, מיט וועלכע די נעזעלשאפט זאל זיך קענען בענוצען.

מיט הוילע הענד, אהן נעצייג און כלי־זיין איז די ארבייט פון מענשען זעהר אונפרוכטבאר. זי קען אויפטהאן גאנץ וועניג, זי קען נאר פראדוצירען א קליינע סומע מיטלען, אזא סומע, וואס קען קוים בעפרידיגען די נאר נויטוועניגסטע, פיזיאלאגישע בע דערפניסען, אהן וועלכע דער מענש קען ניט לעבען: שפייז, קליידונג א. אז. וו. אום די ארבייט זאל זיין ערפאלגרייך, מוז אנגעוואנדעט ווערען געצייג, אינסטרומענטען.

וואס בעסער און ענטוויקעלטער די נעצייג, אלץ וועניגער צייט פערנעהמט אויסצוארבייטען די מיטלען, וועלכע זיינען נוטיג פאר די קערפערליכע בעדערפניסען און אלץ מעהר צייט בלייבט נאך פאר די איבעריגע פראדוקטען — פאר די פראדוקטען, וועלכע ווערען פארברויכט שוין ניט פאר די קערפערליכע, נאר פאר די העכערע גייסטיגע בעדערפניסען.

„דער מענש איז א געזעלשאפטליכע חיה" — זאגט אריסטאטעל.

„דער מענש איז א חיה, וואס מאכט נעצייג" — זאגט פראנקלין.

אין דיזע צוויי שפרוכען ליעגט דער גאנצער סוד פון מענשענס ערפאלג אין זיין קאמפף מיט דער ארומיגער נאטור.

דער מענש האט תמיד אנגעוואנדעט קינסטליכע נעצייג און האט תמיד נעלעבט בחברותא, צוזאמען, אין א געזעלשאפט. און צוליעב דעם האט זיך דער מענש אלץ העכער און העכער אויפגעהויבען אויפ'ן לייטער פון ענטוויקלונג און איז נעווארען דער „אתה־בחרתנו", די קרוין פון דער נאטור.

אויך די ענטוויקלונג פון דער פאלקס־ווירטשאפט בעשטעהט, ערשטענס, דערין, וואס עס וועלען אויסגעבעסערט די נעצייג און די כלי־זיין, מיט וועלכע די ווירטשאפט וועלט נעפיהרט; צווייטענס, דערין, וואס די צאהל מענשען, וועלכע פעראיניגען זיך צוזאמען, וועלט נרעסער. די ערשטע מענשען האבען בענוצט

אין זייער ארבייט איינפאַכע געשיידן און פּלענען זיך פּראַיעקטירן אין קלייניע געזעלשאַפטען. וואָס וויטער וועלט די צאָהל מענשען, וואָס געפינען זיך אין אַזעלשאַפט, אַלץ גרעסער און די אינסטרומענטען און געשיידן, וועלכע וועלען פּרוועדעט אין דער ווירטשאַפט, אַלץ מעהר ענטוויקעלט. די ערשטע געזעלשאַפטען זיינען, מעגליך, בעשטאַנען פון דער מוטער און איהרע קינדער; די ערשטע געשיידן זיינען געווען א שפּיזיגער שטעקען און אָבנע־שארפּטער שטיין. היינט אָבער צאָהלט יעדע געזעלשאַפט, יעדער שטאַט (וואָס איז ניט אַנדערש, ווי א פּראַיעקטירונג פון מענשען) אין די מיליאָנען און פון די אַמאָליגע שטעקענס און שטיינער האָבען זיך ענטוויקעלט די מעכטיגע דאַמפּף־ און עלעקטרישע מאַשינען, וועלכע מאַכען די ארבייט פּרוכטבארער אין מיליאָנען מאָל.

דאָס אינטערעסאַנטסטע דערביי איז, וואָס עס איז פּראַקטיש א שטארקע שייכות צווישען די צוויי וואָפען — קינסטליכע גע־שיידן און געזעלשאַפטליכקייט. זיי זיינען צווישען זיך שטארק פּערבונדען, הגם דיזער בונד זעהט זיך ניט אלע מאָל בולט אָן.

די געזעלשאַפטליכקייט, די בעציהונגען צווישען די מענשען, ענדערן זיך. זיי זיינען ניט אלע מאָל דיזעלביגע. עס ענדערן זיך די געזעצען, עס ענדערט זיך דאָס פּאָליטישע לעבען, עס ענדערן זיך די מדות פון מענשען, און עס ענדערן זיך אויך די פּאָרמען פון קונסט און ליטעראטור.

וואָס זיינען די אורזאַכען פון אָט די פּערענדערונגען? דורך וועלכע קראָפטען וועלט איין פּאָליטישע אָרדנונג בטל און אן אנדערע ענטשטעהט אויף איהר פּלאַץ? פּאַר וואָס וועלט, למשל, אן אבסאָליוטיסטישע רעגיערונג פּרוואָנדעלט אין א דעמאָקראַטיע?

דיזע אלע פּערענדערונגען וועלען אַרויסגערופען דורך די פּער־ענדערונגען אין די קינסטלעכע געשיידן. די מענ־שען וועלען אלץ גרעסערע בעלי הוצאה, וויל זייערע בעדערפּניסען ענטוויקעלען זיך מיט דער ענטוויקלונג פון קולטור, און אויסערדעם פּערגרעסערען זיי זיך אין צאָהל, זיי זיינען פּרים ורבים און מען מוז זעהן צו האָבען א גרעסערע הכנסה, מען מוז זעהן צו קריגען מעהר לעבענס־מיטלען. דיזע נויט אין לעבענסמיטלען צווינגט די מענשען אויסצובעסערן זייערע וואָפען — די קינסטליכע געשיידן, און א דאנק דער דאָזיגער ענטוויקלונג פון די קינסטליכע געשיידן ענדערט זיך שוין דאָס געזעלשאַפטליכע צוזאַמענלעבען, די געזעל־שאַפטליכקייט.

א פאָר ביישפיעלען:

אין דער ערשטער עפּאָכע פון דער מענשלעכער קולטור, וועלכע מענשען האָבען זיך בעשעפטיגט מיט יאָגד, איז די פּאָרם פון געזעלשאפטלעכען לעבען געווען א קאָמוניסטישע (בחברותא'דיגע). אזא פּאָרם איז געווען אין הסכם מיט דעם צושטאנד פון די קינסטלעכע וואפען, מיט וועלכע די מענשהייט האָט געפיהרט איהר קאמפף מיט דער נאטור. ביקסען, שווערדען און נאָך אזוינע קולטור־געווערער זיינען ניט געווען. די גאנצע געווערער און געציי־ זיינען בעשטאנען פון א שטיין און א שטעקען. איינעם אליין איז געווען אונמעגליך צו פאנגען א חיה. די מענשען האָבען זיך געמוזט אלע פעראיניגען כדי מיט אלגעמיינע כחות צו פאנגען פערשיידענע חיות. אין דער יאָגד האָבען אלע מיטגליעדער פון דער גרופּע געזומען א גלייכען אנטייל. נעהמענדיג א גלייכען אנטייל אינ'ם שאפען פּראָדוקטען, האָבען זיך שפּעטער אלע גלייך געמוזט צוטיילען מיט דעם געשאפענעם פּראָדוקט, מיט דעם רויב.

די צאָהל מיטגליעדער פון דער יאָגר־גרופּע איז געווען קליין, און צוואמען מיט דער צאָהל זיינען אויך געוואקסען די בעדערפ־ ניסען. די יאָגד בעשעפטיגונג איז שוין ניט געווען אימשטאנד אלע בעדערפניסען צו בעפרידיגען. די נויט האָט געצוואונגען דעם מענשען זוכען א נייע סאָרט ווירטשאפט. דער מענש איז איבערגעגאנגען צו לאנדווירטשאפט און פיהצוכט, לויט די דאמאל־ דיגע געציינ, האָבען ניט געפּאָדערט די ארבייט פון א סך מענשען צוזאמען. ביי שלעכטע געציינ איז א סך בעסער צו בעארבייטען דאָס לאנד אליין, אָדער מיט א קליינע צאָהל מענשען, אידער מיט א סך מענשען צוזאמען. דאָס לאנד איז א סך פרוכטבארער, וועלכע איינער אָדער אי־ניגע בעארבייטען א קליין שטיק ערד, אידער א סך אויף אמאל— א גרויסען שטח. וויבאלד דער שותפות'דיגער אנטייל אין דער פּראָדוקציע איז בטל געווארען האָט שוין במילא אויף אויפגע־ הערט די פריהערדיגע פּאָרם פון צוזאמענלעבען. די קאָמוניס־ טישע געזעלשאפטלעכע פּאָרם האָט זיך געביטען אויף א פּאָר ריכאלישע, וואָס איז שוין געגרינדעט אויף פּריוואָט אייגענטום. אזוי ווי עס האָט געפּאָדערט יענער צושטאנד פון די קינסטלעכע געציינ.

די בעדערפניסען וועלכע אבער וואָס ווייטער אלץ מעהר ענט־ וויקעלט. לאנדווירטשאפט און פיהצוכט אין זייער דאמאלדיגען

שטאַנד זיינען שוין אויך געווארען ניט־נעניגענדע קוועלען אויף חיונה. מען האָט זיך נענומען שטארקער צו מלחמות. די מלחמות אין דער אלטער צייט זיינען נעווען א נויטוועגדיגער פּועל־יוצא פון דעם קאמפף פאר דער עקזיסטענץ. מלחמות פּאָדערן א שטארקע און פעסטע דיסציפּלין. א דיסציפּלין קען זיך נאָר רעכט האלטען דעמאָלט, ווען די רעגיערונג טראָגט א דעספּאָטישען כאַראקטער. אויסער דעם ברייננען די מלחמות פיעל נעפּאָנגענע פון די איינגענומענע שבטים. כל זמן די ארבייט פון יעדען מענשען איז נעווען אזוי פּרעם, אז זי האָט אפילו ניט נעקענט בעפרידיגען די אייגענע בעדערפניסען, האָט דעם זיעגרייכען שבט ניט נעלוינט צו האלטען די נעפאָנגענע, און האָט זיי בעסער אויסגע'הרג'עט. שפּעטער אָבער, ווען די ארבייט האָט נעקענט שאפען מעהר, ווי־פיעל עס איז נויטיג פאר זיך אליין, האָט שוין דעם זיענרייכען שבט ניט נעלוינט אויסצוהרג'ענען די איינגענומענע שבטים, נאָר זיי פערוואנדלען אין שקלאפען. אזוי האָט זיך ענטוויקעלט די שקלאפערי.

דער אונטערגאנג פון דער שקלאפערי, ווי די ענטשטעהונג פון לייב־איינענשאפט איז אויך נעווען א רעזולטאט פון די פער־ענדערונגען אין די קינסטליכע נעציינ, אין דער ארט און ווייזע ווי די מענשהייט האָט נעפיהרט דעם קאמפף פאר דער עקזיסטענץ, אָדער בעסער אין דעם סיסטעם פון ווירטשאפט.

אונזער אויפנאבע איז דאָ אָבער ניט צו ווייזען, ווי אזוי די פערשיערענע פּאָליטישע פארמען האָבען זיך נעביטען אין צו־זאמענהאנג מיט דער פערענדערונג אין די ווירטשאפטס־סיסטע־מען. די הויפּט זאך, וואָס מיר ווילען דאָ, איז צו נעבען א קור־צען איבערבליק אויף די ווירטשאפטס־סיסטעמען גופא, וועלכע זיינען נעווען אין אונזער נעשיכטע.

היסטאָריש ווערט די נאנצע ווירטשאפט איינגעטיילט אין צוויי פּעריאָדען: 1) נאטוראל־ווירטשאפטען, 2) די סחורה־אָדער טויש־ווירטשאפטען.

צו די נאטוראל־ווירטשאפטען נעהערען יענע ווירטשאפטען, וואו די פּראָדוקטען ווערען פּראָדוצירט פאר'ן אייגענעם געברויך, און וואו די ווירטשאפט איז אָרגאניזירט לויט א נעוויסען פּלאן. די נאנצע ווירטשאפטליכע ארבייט ווערט פערוואלטעט פון א בעשטימטען רצון. אָט דער ווילען וויים די בעדערפניסען פון דער נעזעלשאפט און אין הסכם מיט אָט די בעדערפניסען ווערט אָר־

גאניזירט די ווירטשאפט. דער קאנסום, דער געברויך איז דער צוועק און די פראדוקציאן איז א מיטל ווי צו בעפרידיגן דעם געברויך. די גאנצע ווירטשאפטליכע ארבייט בעשטעהט פון צוויי רינגען, פון פראדוקציע און קאנסומפציע. דער מיטל־רינג, די צירקולאציע, דער מסחר איז אדער נאר ניט געווען, אדער געווען זעהר וועניג ענטוויקעלט. דיזע ווירטשאפטליכע סיסטעמען זיי־נען:

א) יאגר,
ב) לאנדווירטשאפט און פיהצוכט,
ג) שקלאפערי, און
ד) לייב־אייגענשאפט, אדער פעאדאליזם.

צו די סחורה־ווירטשאפטען געהערען יענע ווירטשאפטען, וואו די פראדוקטען זיינען סחורות און וועלען פראדוצירט פאר'ן מארק, און ניט פאר'ן אייגענעם געברויך. אין אט די ווירטשאפט האט די פראדוקציע ניט אלס איהר צוועק צו בעפרידיגען די בעדערפניסען פון כלל, נאר צו שאפען פראפיט פאר די פראדו־צירער. די גאנצע ווירטשאפט איז ניט ארגאניזירט, נאר ווערט רעגולירט דורך בלינדע עקאנאמישע נעזעצען. די צירקולאציע, דער טויש איז די הויפט־אקט, ארום וועלכער עס דרעהט זיך די גאנצע ווירטשאפט.

די סחורה־ווירטשאפט צוטיילט זיך אויף:

א) מלאכה,
ב) מאנופאקטור,
ג) פאבריק.

אין דער יאגד־צייט איז אייגענטליך נאך ניט געווען קיין ווירטשאפט אין דעם זין, ווי מיר האבען בעשטימט, וואס א ווירט שאפט הייסט (אן איבערלעגטע, מיושב'דיגע ארבייט). דאן הא־בען די מענשען ערשט אנגעפאנגען צו לעבען צוזאמען. די יאגר־שבטים פלענען שטענדיג הונגערן, די נאטור האט איבער זיי נע־הערשט דעספאטיש. זייער עקזיסטענץ האט אבגעהאנגען פון א צופאל. די פארם פון צוזאמענארבייטען איז געווען אן איינפאכע. קיין ארבייט־צוטיילונג איז ניט געווען. די פארם פון פונאנדער־טיילונג איז געווען א קאמוניסטישע, אין הסכם מיט דער ארט פון צוזאמענארבייטען. פון דער עקספלואטאציע פון איין מענש דורכ'ן צווייטען איז נאך קיין זבר ניט געווען.

ביי דער לאנדווירטשאפט און פיהצוכט זיינען די מענשען שוין ניט געווען אזוי פערשקלאפט ביי דער נאטור. זיי זיינען

שוין ניט נעווען אזוי אָבהענגיג פון צופאל, ווי ביי דער יאָגד־בע־
שעפטיגונג. עס האָט זיך שוין דאָן אָנגעפאָנגען אָן ארבייט־צו־
טיילונג צווישען די מיטגליעדער פון דער פאמיליע. אָן דער
שפּיץ פון דער ווירטשאפט איז געשטאַנען אָן אָרגאַניזאַטאָר, א
פּאטריאַרך, וועלכער האָט געהערשט איבער די אַנדערע מיטגליע־
דער פון דעם שבט, אָדער פאמיליע. אין דער דאָזיגער צייט האָט
זיך שוין אָנגעפאָנגען צו ענטוויקלען פּריוואָט אייגענטום און עקס־
פּלואַטאַציע.

ביי דער שקלאַפעריי האָט די עקספּלואַטאַציאָן פון מענשען
דערגרייכט די העכסטע שטופע. מענשען זיינען ערנידריגט גע־
ווארען צו דער מדרגה פון אונפֿעבעריגע נעצייג. פּריוואָט אי־
גענטהום איז נעווארען א הייליג רעכט. די ארביט־צוטיילונג
צווישען די מיטגלידער פון דער שקלאַפען־גרופּע איז נעווען בע
דייטענד. די נאַנצע נעזעלשאפט איז נעווען צוטיילט אין הערען,
וועלכע האָבען נעהאט כל־טוב און שקלאפען, וועלכע זיינען נעווען
דאָס אייגענטהום פון די הערען. א דאנק דעם, וואָס די שקלא־
פען האָבען נעשאפען אלע נויטיגע זאכען צום לעבען, האָבען די
הערען זיך אָבגענעבען מיט עולם הזה, און האָבען נעשטרעבט
וואָס מעהר צו נעניסען. דערמיט ערקלערט זיך אויך, וואָס
אין יענער צייט, אין דער אלטער צייט פון גריכענלאנד און רוים,
האָבען זיך ענטוויקעלט די פערשיידענע סאָרטען קונסט, וועלכע
פערפייערען דאָס לעבען.

ביי דער לייב־אייגענשאפט איז דער פּויער אויך אונטער־
יאָכט צום פּריץ, אָבער ניט מיט זיין גוף, נאָר מיט זיין ארבייט.
יערער דאַרף אין דער צייט פון לייב־אייגענשאפט האָט נעפיהרט
אן אָבגעשלאָסען לעבען און האָט ניט נעהאט קיין מגע ומשא
מיט די איבעריגע מענשען, וועלכע האָבען ניט נעהערט צו דעם
פּריץ. דער אָנדערע איז נעווען נאָך וועניגער ענטוויקעלט, ווי
אין דער שקלאפערייי. דאָס שטאַאט־לעבען איז נעווען לויט דעם
פּרינציפ פון דעצענטראַליזאציע. די פּריצים זיינען ביי זיך אין
די דערפער נעווען פאלשטענדיגע בעלי־בתים און זיינען נעווען
אונטערוואַרפען דער קעניגליכער מאַכט בלויז אין בעצוג צו די
אנגעלעגנהייטען פון גאנצען לאנד.

די אונאבהענגיקייט פון די פערשיידענע נעמיינדעם אין דער
צייט פון לייב־אייגענשאפט איז ניט נעווען א סימן פון פראָגרעס,
נאָר א סימן פון ריקשריט און ניט־דערוואקסענקייט. אין א מעהר
ענטוויקעלטער ווירטשאפט זיינען די פערשיידענע טיילען ענג

פערבונדען צווישען זיך. אויך ביי פּלאַנצונגען און חיות זעהען מיר, אז וואָס קלענער און וועניגער ענטוויקעלט עס איז דער אָרגאַניזם, אלץ וועניגער אבהענגיג זיינען די בעזונדערע אָרגאַנען אייגער פון אַנדערן.

מיר דאַרפען דאָ בעמערקען, אז וועז מיר זאָגען, דאָס די ווירטשאפט־סיסטעמען בייטען זיך, הייסט עס ניט, דאָס אין א נעווייסער צייט הערט מיט אמאל אויף צו עקזיסטירען אין סיסטעם און א צווייטע פערנעהמט דעם פּלאַץ. די גאַנצע מענשליכע ענטוויקלונג בילדעט א קייט, וועלכע איז צוזאמענגעקניפט פון פערשיידענע ווירטשאפט־סיסטעמען. די סיסטעמען ענטוויקלען זיך איינס פון דעם אַנדערן. אינווייניג אין איין סיסטעם לינגען שוין די זאמען פאר'ן צווייטען. אזוי איז צום ביישפּיעל נעווען א נעווייסע צייט, וועז יאגר האָט עקזיסטירט צוזאמען מיט לאנדשירשאפט, דער פאטריארך איז נאָך צוזאמענגעקומען מיט דעם שקלאפען הערר א. אז. וו. וועז איין סיסטעם איז נאָך אין גלאַנץ זיינען נאָך פאראן איבערבלייבענישען פון א פריהערדינגען סיסטעם אוז עס וואקסען שוין וואַרצלען פון א נייעם סיסטעם. וועז מיר טיילען יא איין די געשיכטע אין סיסטעמען איז עס נאָר אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל די הויפט־מעטאַדען אוז פאַרמען פון ארבייט זיינען כ א ר א ק ט ע ר י ס ט י ש פאר דער אַדער יענער צייט. מיר רעידען בכלל נאָר פון הויפט ווירטשאפט־סיסטעמען, אבער ניט פון פרטים פון אן אייגענער צייט.

אויך אין דער צייט פון פעאַדאליזם, פון לייב אייגענשאפט, האָבען זיך שוין אַנגעפאַנגען צו ענטוויקלען די שטעדט, וואו עס האָבען אין אַנפאַנג מעהרסטענס געוואוינט די בעלי מלאכות אוז שפעטער די סוחרים, אבער דיזע בעלי מלאכות האָבען נאָך פערנומען אין בעצוג צו די דאַרף־אייגוואוינער זעהר א קליינעם פּלאַץ אוז זיינען ניט געווען כאראקטעריסטיש פאר יענער צייט. ערשט דאן, וועז די מאכט פון פריצים האָט אַנגעפאַנגען שוואכער צו ווערען, דער האנדעל האָט זיך אַנגעפאַנגען שטארק צו ענטוויקלען, די פויערים האָבען מאסענווייז געוואַרפען דעם דאַרף אוז ארייבער אין שטאַדט, וואָס איז שפעטער געוואַרען דער צענטער פון עקאָנאָמישען לעבען אוז במילא אויך פון דער פּאָליטישער מאכט — ערשט דאן האָט דער פעאַדאליזם אוז צוזאמען מיט איהם די גאנצע נאטוראל־ווירטשאפט אויפגעהערט צו זיין דאָס כ א ר א ק ט ע ר י ס ט י ש ע ווירטשאפט סיסטעם אוז די סמנים פון דער סחורה ווירטשאפט זיינען געוואַרען אלץ מעהר אוז מעהר בולט.

זיבענטע לעקציע

ב) די סחורה ווירטשאפטען

מלאכה און איהרע כאַראַקטעריסטישע אייגענשאפטען ; די אינדיווידואליזירטע פון בעל מלאכה שפּיגעלט זיך אָב אויף זיין פּראָדוקט ; מאנופאקטור און איהרע אייגענשאפטען ; די ענטשטעהונג פון מאנופאקטור ; די מעלות פון מאַנופאַקטור קעגען מלאָכה ; די פאַבריק און איהרע אייגענשאַפטען ; די בעדייטונג פון דער מאַשין ; די אַרבייטס צוטיילונג צווישען מאַשינען ; דער קאַלקולאַציאָנער כאַראַקטער פון די מאַשינען־פּראָדוקטען ; די ווירקונג פון דער מאַשין אויפ'ן אַרבייטער ; די סאָציאַלע לאַגע פון אַרבייטער ביי דער מלאכה, מאַנופאקטור און פאַבריק ; דעצענטראליזאַציע און צענטראַליזאַציע ביי דעם פאַבריק סיסטעם.

אויף דער ערשטער שטופע פון די סחורה־ווירטשאפטען האָט אין די שטעדט געהערשט די מלאכה.

אונטער מלאכה פערשטעהט מען אזא סאָרט אונטערנעהמונג, וואו דער אונטערנעהמער אליין אַרבייט מיט אייגענע אינסטרומענטען. ער איז דער אייגענטימער פון זיין ווארשטאט. די אינסטרומענטען ווערען געבראכט אין בעווענונג מיט דעם בעל מלאכה'ס הענד. די אַרבייט ווערט געמאכט אויף בעשטעלונג און ניט אין פּאַראַט. געדונגענע אַרבייטער זיינען ביים בעל מלאכה וועניג. מייסטענס זיינען די אַרבייטער די אייגענע הויזמענשען — די קינדער. די לעהרען צייט פון בעל מלאכה דויערט אייניגע יאָהר און יעדער פּועל ווערט, געוועהנליך, שפּעטער אליין א בעל מלאכה. די אינסטרומענטען, דער שאַפּ, קאַסטען ניט טייער און יעדערער קען אָנקלייבען נעלד דאָס צו קויפען. די ארבייט פון בעל מלאכה איז מעהר אָדער וועניגער קאָמפּליצירט. די אַרבייט איז ניט צוטיילט און דער בעל מלאכה מוז אויסאַרבייטען דעם גאַנצען פּראָדוקט. די פּעהיגקייטען פון בעל מלאכה שפּיגלען זיך אָב אויפ'ן פּראָדוקט. איז ער א גוטער בעל מלאכה מאכט ער א גוטען פּראָדוקט, איז ער א שלעכטער בעל מלאכה — א שלעכטען פּראָדוקט. דער פּראָדוקט טראָגט אויף זיך דעם זיגעל פון זיין שעפער. ראובן דעם שוסטערס שטיוועל זיינען ניט אין גאַנצען גלייך צו שמעון דעם שוסטערס. לוי דעם שניידערס אַרבייט איז ניט אין גאַנצען עהנליך צו יהודה דעם שניידערס. די ארבייט

האָט אין זיך א געוויסע אינדיווידואַליטעט, זיי איז די פערקערפּערונג פון דעם אָרער יענעם א י ך.

שפּעטער האָט זיך ענטוויקעלט די מ א נ ו פ א ק ט ו ר.

די מאַנופאַקטור דיענט אלס איבערגאַנג פון מלאכה צו דער פאַבריק. זי האָט אין זיך נעמיינשאפטליכעם מיט דער מלאכה דערין, וואָס ביי איהר ווערען אויך בענוצט אַזוינע אינסטרומענטען, וועלכע ווערען נעבראכט אין בעווענונג דורך דעם אַרבייטערס האַנד. די אַרבייט איז אויך אַבהענגיג פון דעם אַרבייטער׳ס כח און געשיקטקייט. אָבער בעת ביי דער מלאכה ווערען די פּראָדוקטען גענאַכט אויף בעשטעלונג, איינציגווייז אין אין א קליינעם מאַסשטאַב, ווערען זיי ביי מאַנופאַקטור שוין אויפגעאַרבייט מאַסענווייז פאַר׳ן מאַרק. אויך די אַרבייט־צוטיילונג איז ביי דער מאַנופאַקטור בעדייטענד ענטוויקעלט. אין דער מאַנטעל־מאַכער אינדוסטרי (קלאָק אינדוסטרי) זיינען מאַנכע פאַבען כאַראַקטעריסטיש פאַר מאַנופאַקטור, ווי צ. ב. די בלוזען און קליידער־מאַכער (לויזיעס וועיסטס און דרעס־מייקער).

די מאַנופאַקטור האָט זיך ענטוויקעלט, ערשטענס, דורך דעם, וואָס מאַנכע זאַכען פאַדערען בטבע די פאַראייניגונג פון פערשיידענע זעלבסטשטענדיגע בעלי מלאכות, ווי צ. ב. די פּראָדוקציע פון עקיפּאַזשען. זיי ווערען לכתחילה אויסגאַרבייט דורך דער פאַראייניגונג פון זעלבסטשטענדיגע שניידער, זעטלער, קופּער־שמידען, אייזען שמידען און סטאָליארעס. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דער אויסארבייטער פון עקיפּאַזשען האָט נעמוזט דיזע אלע זעלבסטשטענדיגע בעלי מלאכות פאַראייניגען אין איין הויז. און דאָס איז שוין א מאַנופאַקטור.

צווייטענס, איז די מאַנופעקטור ענטשטאַנען א דאנק דעם ענטוויקעלטען מאַרק, וואו עס איז געווארען א גרויסע נאַכפראַגע אויף פּראָדוקטען.

א בעל מלאכה ארבייט, ווי געזאַגט, אויף בעשטעלונג. דער־צו דאַרף ער ניט האָבען קיין גרויסען קאַפּיטאל. ווען איינער בעשטעלט זיך א פּאָר שיך, קויפט דער שוסטער די לעדער, מאַכט פאַרטיג, ברענגט אָב און בעקומט דאָס געלד, מיט וועלכע ער קען קויפען לעדער פאַר א צווייטען קונד. וועז מען האָט אָבער אנגעפאַנגען, לאַמיר זאָגען, צו פאַדערען שיך פון אן אנדער שטאַדט, און ניט איין פּאָר, נאָר א סך פּאָר מיט אמאָל, דאן איז אן ארעמער

שוסטער שוין ניט נעווען אימשטאנד דאָס צו טהאָן. ערשטענס האָט ער זיך איבערהויפט ניט נעקענט אָבגעבען צו מסחר. ער האָט ניט געהאט קיין צייט און ניט קיין קענטניס דערצו. עס האָבען נעמוזט זיין ספּעציעלע סוחרים דערפאר. צווייטענס האָט ער ניט געהאט אזויפיעל נעלד צו קויפען לעדער און איז אויך ניט געווען אימשטאנד אויסצוארבייטען אזויפיעל שיך, וויפיעל דער מארק האָט נעפּאָדערט. עס האָט זיך נעפּאָדערט א מענש מיט גלד, און דערצו האָט ער בעראפט זיין א שטיקעל סוחר, וועלכער גיט זיך ספּעציעל אָב מיט פערקויפען סחורות. אזא סאָרט מענש האָט זיך גלייך איינגעפונגען. דער אינטערעסהמער, וואָס האָט נעקענט פערוועלטיגען שיך אויפ'ן מארק, האָט אליין נעקויפט לעדער און אנדערע רויהע מאטעריאל און האָט עס אין אָנפאנג אָבגענעבען מאכען צו די שוסטערס אין דער היים. ער האָט נעהאט דערפון א סך נוצען. ערשטענס, דורך דעם, וואָס ער האָט נעקויפט א סך רויהע מאטעריאל מיט אמאל, האָט איהם נעקאָסט ביליגער; צווייטענס, דערמיט, וואָס ער האָט דעם בעל מלאכה נעגעבען א סך ארבייט — האָט ער ,דער בעל מלאכה, איהם נערעכענט ביליגער, ווי א צופעליגען בעשטעלער. שפּעטער האָט דער אונטערנעהמער זיך מישב נעווען, אז עס לוינט איהם לחלוטין ניט, אז זיינע סחורות זאָלען אויסגעארבייט ווערען אָהן זיין השגחה ביי יערען בעל מלאכה אין דער היים. עס לוינט איהם בעסער אריינצונעהמען די אלע בעלי מלאכות אין איין הויז, זיי זאָלען ארבייטען טאקע מיט זייערע אייגענע געצייג, אָבער אונטער זיין אויג. דאָס וועט איהם קאָסטען ביליגער, — האָט ער זיך נערעכענט. ערשטענס, וועלען די בעלי מלאכות בעסער ארבייטען, צווייטענס וועט קאָסטען וועניגער בעלייכטונג און בעהייצונג. אויך דירה נעלד פאר די וואַרשטאָטען וועט זיין וועניגער. ווי מיר האָבען שוין איינמאל נעזאָגט, קאָסט א סך ביליגער איין גרויסע דירה פאר 20 בעלי מלאכות, איידער 20 קלייגע דירות פאר 20 בעזונדערע בעלי מלאכות, אגב וועלען די בעלי מלאכות ניט האָבען קיין שליטה אויף די יתור, די שטיקלעך און ברעקלעך, וועלכע בלייבען נאָך פון יעדער סחורה. כך הוה, ער האָט אויפגעהערט די בעלי מלאכות צו נעבען ארבייט אהיים און דיזע וויילענדיג, ניט וויילענדיג זיינען ענדליך נעווען נעצוואונגען צו נעהן ארבייטען ביי יענעם, ביים נעלדגעבער

בער און אייגענטימער.*) דאָס איז שוין נעווען א מאנופאקטור מיט אלע פיטשעווקעס.

אין אנפאנג, ווי מיר זעהען, בעשטעהט דערהויפט אונטער־שייד צווישען מאנופאקטור און מלאכה אין דער גרויס פון דער אונטערנעהמונג, וואָס פּאַרערט ספּעציעלע מענשען און ספּעציעלע קאפּיטאַלען. שפּעטער אָבער האָט זיך אין דער מאנופאקטור, וואָס איז לכתחילה ארויסגערופען געוואָרען דורך דער נויטוועניגקייט אין א מאסען פּראָדוקציע, שטאַרק ענטוויקעלט די ארבייט־צו־טיילונג.

וועו א סך ארבייטער ארבייטען צוזאמען ווייזט זיך גלייך ארויס ו ו ע ר פון די ארבייטער — אין דער שניידער אינ־דוסטרי למשל — איז מעהר פעהיג צו זיין א צושניידער; וועו א שטעפער; וועו א פּעטעלקע מאכער א. א. וו. א בעל מלאכה אליין מוז מאכען אלע ארבייטען, דעם מאנצען פּראָדוקט פון אנ־פאנג ביז'ן סוף, אָבער וועו א סך בעלי מלאכות זיינען צוזאמען קען וועלען אויסנעפיהרט, אז יעדערער זאל טהאָן די ארבייט, צו וועלכער ער איז מעהר פעהיג, בפרט נאָך, אז דאָס וועט נעבען בעסערע רעזולטאטען. דער אונטערנעהמער פון דער מאנופאק־טור האָט דאָס גלייך איינגעזעהן און האָט איינגעפיהרט די ארבייט־צוטיילונג. דיזע ארבייט־צוטיילונג האָט געפיהרט דערצו, אז די אינסטרומענטען זאלען ספּעציאליזירט און פערפאלקאָמט ווערען. ביי א בעל מלאכה איין און דערזעלבער אינסטרומענט גע־דאַרפט דיענען אי ביים צושניידען, אי ביים שטעפען, אי ביי אנ־דערע ארבייטען. ביי מאנופאקטור האָבען די צושניידער נעהאָט זייערע ספּעציעלע אינסטרומענטען; די שטעפער — זייערע און די פּעטעלקע־מאכער — זייערע. אלעס האָט זיך צוטיילט אין ספּעציאליזירט. די פּראָדוקציעס, וועלכע האָבען אויסגעארבייט אינסטרומענטען, האָבען זיך בעמיהט צו מאכען פאר יעדען סאָרט ארבייט א ספּעציעלען אינסטרומענט.

די ענטוויקעלטע ארבייט־צוטיילונג איז נעווען א נאטירליכער רעזולטאט פון דער מאנופאקטור און האָט טאקי דערגרייכט א מא־נופאקטור פּעריאָד א גרויסע מדרגה.

---

*) נאָר דאָרטען, וואו די חיים ארבייט איז בעזונדערס עקספלואָטירט געוואָרען, ווי ביי דעם „סוועטינג סיסטעם", האָט דעם אונטערנעהמער ניט גלילונט ארויסצונעהמען די ארבייטער ביי זיך אין א ספּעציעלען פלאַץ. ער האָט בעסער ארויסגעגעבען די ארבייט אָהיים.

די פאבריק איז דאס דריטע מעהר פערפאלקאמטע סיסטעם פון דער טויש אדער סחורה ווירטשאפט.

די פאבריק אלס א גרויסער בעטריב האט אין זיך אלע מעלות פון דער מאנופאקטור, אבער צייכענט זיך נאך אוים דערמיט, וואס אין איהר ווערט אנגעווענדט ד י מ א ש י נ. די מ א ש י נ איז א קאמבינאציע פון פיעלע אייזפאבע אינסטרומענטען, וועלכע זיינען פערבונדען דורך א געוויסע מעכאנישע קראפט. די מעכאנישע קראפט ברענגט אין בעווענונג די אינסטרומענטען און ניט דער ארבייטער, ווי ביי מלאכה אדער ביי מאנופאקטור.

א דאנק דער אנווענדונג פון דער מאשין קען מען דורך איין און דערזעלבער מאס ארבייט־קראפט בעשאפען מעהר פראדוקטען, ווי ביי דער מלאכה אדער אפילו ביי דער מאנופאקטור. די ארבייט מיט געווהנליכע אינסטרומענטען איז בעשרענקט. די געווהנליכע אינסטרומענטען מוזען שטענדיג האבען ביי זיך א מענש. וועלכער קען ניט רעגירען מיט א סך אינסטרומענטען אויף איין מאל. קיין מענש קען, א שטייגער, ניט שפינען אויף צוויי שפינדלעך, אדער שטריקען מיט אמאל צוויי זאקען. די מאשין אבער איז ניט אזוי אבהענגיג פון דער מענשליכער קראפט. די מאשין קען פעראייניגען א סך אינסטרומענטען און ארבייטען מיט זיי אויף אמאל. א דאנק דער מאשין קען איינער וועבען מיט א סך וועבשטוהלען, שפינען מיט א סך שפינדלעך און שטריקען א סך זאקען מיט אמאל. די רעזולטאטען פון דער ארבייט וועלכע זיך ניט פון דעם מענשען, וועלכער רעגירט מיט דער מאשין, נור פון דער מאשין'ס מעכאניזם. וואס בעסער און קאמפליצירטער די מאשין — אלץ מעהר ארבייט, וואס איינפאכער די מאשין — אלץ וועניגער ארבייט. און אזוי ווי דער מעכאניזם פון דער מאשין קען פערבעסערט און פערגרעסערט ווערען ביז דער אונענדליכקייט, טא קען ממילא אויך אהן א סוף פערגרעסערט ווערען די פרוכטבארקייט פון דער ארבייט. די טעכניק איז איצט שוין אזוי ענטוויקעלט, אז פיעלע מאשינען זיינען פעראייניגט צוזאמען און יעדע מאשין טהוט מעכאניש נאר א ג ע ו י ס ע ארבייט. עס איז אין דער פאבריק, בכלל, פארען אן ארבייט־צוטיילונג צווישען די מאשינען אזוי ווי צווישען מענשען אין דער מאנופאקטור. אין די גרויסע דרוקערייען איז דאס לייכט צו זעהן. איין מאשין דרוקט און א צווייטע מאשין וויקעלט די צייטונג. אט די ביידע מאשינען זיינען פעראייניגט מעכאניש און עס איז נאר נענוג איין

מענש (דער מאשיניסט) ביי דער ערשטער מאשין. די צווייטע מאשין בעקומט פון דער ערשטער די צייטונג אויף א מעכאנישען אופן אהן דער הילף פון א מענש.

ביי דער מאנופאקטור שפילען די פעהיגקייטען פון מענשען, זיין אינדיווידואליטעט, א געוויסע ראלע. ביי דעם פאבריק־סיסטעם שפיעלט א ראלע ניט די פעהיגקייט פון מענשען, ניט זיינע נייגונגען און פערלאנגען, נאר זיין ארבייט־קראפט, זיין כח. די מ ע כ א נ י ש ע מאשינען, און ניט די אינדיווידואליטעט פון ארבייטער, שפיעלען די ראלע אין דער פאבריק.

ביי דער פאבריק פערלירט דער ארבייטער אין גאנצען זיין פערזענליכקייט, זיין אינדיווידואליטעט אויך דורך דעם, וואס די מאשין ענטוויקעלט די ארבייט־צוטיילונג, וואס האט זיך אנגעפאנגען אין דער מאנופאקטור, ביז דער העכסטער מדרגה. די אויסארבייטונג פון א פראדוקט ווערט צוטיילט אויף פיעלע פיעלע איינפאכע ארבייט־פראצעסען, און יעדער ארבייטער האט נאר צו ערפילען איין ארבייט־פראצעס, צו וועלכען מען דארף אפילו דעם קאפ ניט צולייגען. ה ע נ ד פאדערט די מאשין, אבער ניט מ ע נ ש ע ן, וועלכע דענקען, וועלכע האבען פעהיגקייטען. ביי דער פאבריק־סיסטעם איז דער מענש געווארען ערניידריגט ביז דער מדרגה פון א מעכאנישער ווערקצייג. ער איז געווארען א שרויף, א צוואק פון דער מאשין. אין דער צייט, וויזן ביי דער מלאכה — אין א געוויסער מאס אויך ביי דער מאנופאקטור — איז דער פראדוקט אבהענגיג פון דעם בעל מלאכה'ס פעהיגקייטען, פון זיין אינדיווידואליטעט איז ביי דער פאבריק דער פראדוקט אבהענגיג פון דער מ א ש י ן. דער פארטיגער פראדוקט טראגט ניט דעם שטעמפעל פון ראובן'ן אדער שמעון'ן, ווי ביי דער מלאכה. דער ארבייטער אין א שוף פאבריק אין מאסאטשוזעטס וועט אליין אייך שווער זאגען, ווען איהר וועט איהם ווייזען א פארטיגע שוך, אויב ער האט דערביי נעארבייט אדער ניט. דער פראדוקט איז ניט א רעזולטאט פון דעם'ס אדער יענעם'ס ארבייט, נאר פון מאסען־ארבייט, פון קאלעקטיווער ארבייט.

אויך די סאציאלע לאגע פון ארבייטער ווערט אלץ ערגער, וואס מעהר די פאבריק ענטוויקעלט זיך. דער בעל מלאכה איז א זעלבסטשטענדיגער מענש, ער האט זיך זיין שאפ, זיינע אינסטרומענטען און טיילמאל אויך דאס רויה מאטעריאל, וואס איהם

איז נויטיג; דער אַרבייטער אין א מאַנופאַקטור האָט שוין ניט קיין וואשטאָט, קיין רויה־מאַטעריאַל, אָבער ער האָט נאָך זיינע אייגענע אינסטרומענטן; דער פּאַבריק אַרבייטער האָט שוין נאָר ניט, א חוץ זיין אַרבייט־קראָפט.

ביי א פּאַבריק סיסטעם בעמערקען מיר צווייערליי טענדענצען, ריכטונגען. פון איין זייט ווערט די אַרבייט אזוי צוטיילט, צופּיצעלט, דאָס דער אַרבייטער ערפילט נאָר א פּראָסטע אייניקפּאָבע מעכאַנישע אַרבייט, וואו ער דאַרף אפילו זיין קאָפּ ניט צולייגען. ער ווערט ערנידרינגט צו דער מדרגה פון א לעבעדיגער ווערקצייג; פון דער אַנדערער זייט ווערט די גאַנצע אַרבייטינ ז א צ י ע פון אַרבייט, די פערוואַלטונג אלץ מעהר פערוויקעלט, מעהר קאָמפּליצירט און איז פיעל שווערער, פאַדערט מעהר שכל און אונטערנעהמונגס גייסט, ווי ביי מאַנופאַקטור און מלאָכה.

די פּאַבריק איז א מעהר ענטוויקעלטער אינדוסטריעלער אַרגאַניזם, וואו די פערשיידענע טיילען פערלירען זייער זעלבסטשטענדיגקייט און ווערען אלץ מעהר און מעהר אַבהענגיג פון׳ם צענטראַל, פון דער אַרגאַניזירענדער מאַכט. ביי דער מלאָכה און מאַנופאַקטור זיינען די אַרבייטער צווישען זיך ניט אזוי פערבונדען, ניט אזוי אַבהענגיג און ווען ביי אייניגע געהט די אַרבייט ניט אזוי גוט, קענען דאָך די איבעריגע אַרבייטער פאַרטוען זייער בעשעפטיגונג און דער גאַנצער געשעפט דארף ניט אַבגעשטעלט ווערען. ווען דער שטעפער, למשל, איז קראַנק קען פון דעסטוועגען דער צושנייידער זיין אַרבייט פאַרטוען. דאָסזעלבע אויך פערקעהרט. אין א פּאַבריק איז איין גרופּע אַרבייטער אַבהענגיג פון אַנאַנדער גרופּע. יעדע גרופּע בילדעט אין׳ם פּאַבריק מעכאַניזם א נויטוועניגען שרויף און ווען איין שרויף שטעלט זיך אָב — מוז דערפון ליידען דער גאַנצער מעכאַניזם.

א צענטראַליזירטע אַרגאַניזאַציע און דעצענטראַליזירטע אַרבייט — אָט דאָס זיינען די כאַראַקטעריסטישע סמנים פון א פאַבריק סיסטעם.

אזוי ווי ביי די נאַטורעל ווירטשאפטען, זיינען אויך די דריי שטופען פון ענטוויקלונג — מלאָכה, מאַנופאַקטור און פּאַבריק — ביי דער טויש און סחורה־ווירטשאפט ניט שארף אַבגענרענעצט איינע פון דער אַנדערער. אין איין און דערזעלבער צייט און זאָגאר אָרט טרעפען מיר זיי אפט איינע נעבען דער אַנדערער. בעלי מלאכות טרעפען מיר אפט אין דער צייט, ווען עס הערשט מאַנו־

פאקטור. די לעצטע קען נאך ווירקען, ווען אפילו די פראדוקטען ווערען געשאפען לויט א פאבריק סיסטעם. בכלל אבער, אין גרויסען און גאנצען, ווערט געווענליך יערע צייט כאראקטעריזירט דורך א גענוי סער ארט פראדוקציע, וואס איז די הערשענדע — דאס הייסט דער הויפט מיטעל, ווי צו פראדוצירען די נויטיגע פראדוקטען.

אין היינטיגער צייט איז די הערשענדע פארם פון פראדוקציע דאס פאבריק סיסטעם. די פאבריק דריקט ארויף איהר שטעמפעל אויף אלע צווייגען פון אונזער לעבען. זי איז דער מקור, די קוועלע פון דער מענשליכער חיונה. אהן בעלי מלאכות קענען מיר נאך ווי עס איז אויסקומען; אהן פאבריקען — ניט. אויב עס זאלען היינט אלע פאבריקען אויפהערען צו געהן, וועלען אלע אונזערע בעדערפנישען בלייבען ניט צופרידענגעשטעלט. מיר מוזען היינט האבען אזא ארט פראדוקציע, וואו עס זאל זיין מעגליך אויסצוארבייטען א סך פראדוקטען מיט אמאל. מיר נויטיגען זיך אין א מסען פראדוקציע, וויל מיר האבען א מאסען פערברויך.

אין דער גאנצער פאלקס־ווירטשאפט הערשט, ווי בעוואוסט, דער עקאנאמישער פרינציפ: „זעה צו עררייכען דעם גרעסטען נוץ ביי די קלענסטע אויסגאבען פון ארבייט און קאפיטאל". דער דאזיגער פרינציפ צו זיין שפארעווריג אין הוצאות און צו זעהן צו בעקומען מעהר הכנסה, קען אם בעסטען דורכגעפיהרט ווערען דורך א פאבריק.

די גרויס קאפיטאליסטישע פראדוקציע, וואו די רויהע מאטעריאלען, ווערקצייג, קויהלען און ארבייט־קראפט ווערען פערבויכט אויף א גרויסען מאסשטאב, איז ענג פערבונדען מיט דער פאבריק. אהן א פאבריק סיסטעם זיינען אונמעגליך גרויס־קאפיטאליסטישע אונטערנעהמונגען.

דער גרויס־קאפיטאליזם רעכענט זיין געבורט צייט פון סוף 18טען יאהרהונדערט. אין יאהר 1764 האט אוא טט ערפונדען די ערשטע דאמפף מאשין. עטוואס שפעטער האט ארקראוט ענטדעקט די ערשטע וועב־מאשין. ביז יענער צייט האט מען נעוועבט אויף אייגפאכע וועבשטוהלען. אין יאהר 1785 האט מען שוין אוטט'ס דאמפף־מאשין אנגעפאנגען צו פערווענדען אין די וועבעריין, וואו מען האט נעארבייט מיט אר־קראוט'ס מאשינען. די דאזיגע מאשינען האבען ארויסגערופען די

אינדוסטריעלע איבערקעהרענים, די אינדוסטריעלע רעוואלוציע און זיינען געווען דער אנפאנג פון די גרויס־קאפיטאליסטישע אונטער־נעהמונגען.

א דאנק דעם מאשינען־סיסטעם, וואס ווערט אנגעפיהרט מיט דער הילף פון דאמפף און עלעקטריציטעט, איז דער גרויס־קאפי־טאל אלץ מעהר און מעהר געוואקסען און איז נעוואָרען דער הער־שער אין אונזער לעבען.

8־טע לעקציע.

די לעהרע פון צירקולאציע אדער פון פונאנדערטיילונג

די נויטוועגדיגקייט פון האנדעל ; דער מארק און זיין בעדייטונג ; די געזעצען פון מארק ; דער ווערטה פון די סחורות ; פערשיידענע ווערטה טעאריען ; סוביעקטיווע און אביעקטיווע שיטות ; דער געברויך ווערטה און דער טויש ווערטה פון א סחורה ; די בעגרינדונג פון דער נוצען־טעאריע ; איהר ניט אויסגעהאלטענקייט ; די ארבייטס־טעאריע פון אדאם סמיטה ; דוד ריקארדא׳ס בעגרינדונג פון דער ארבייטס טעאריע ; דער פרייז פון די סחורות ; אנגעבאט און נאכפראגע ; די בעציהונגען צווישען ווערטה און פרייז.

נאך דעם ווי מיר האבען ארומגערעדט די פערשיידענע בע־דינגונגען פון דער פראדוקציע, וועלען מיר איצט איבערנעהן צו דער לעהרע פון דער צירקולאציע.

מיר לעבען היינט אין א סחורה־נעזעלשאפט. ווי מיר ווייסען שוין אונטערשיידעט זיך די סחורה־נעזעלשאפט פון די פרי־הערדיגע נאטוראל־נעזעלשאפטען, ערשטענס, דורך דעם, וואס די פראדוקטען ווערען ניט געשאפען פאר׳ן אייגענעם געברויך. יע־דערער בעשאפט נאר א י י ן סאָרט פראדוקטען (אין דער גרויס־קאפיטאליסטישער נעזעלשאפט נאר א ט י ל פון פראדוקט) פון יענער גרויסער צאהל פ ע ר ש י י ד ע נ ע סאָרטען, וועל־כע זיינען נויטיג צום לעבען און, צווייטענס, דורך דעם, וואס ס׳איז ניט פארען א נעוויסער ווילען פון אן ארנאניזאטאר, פון א מין ראש הקהל, וועלכער זאל איינטיילען יעדערען די נויטיגע פראדוקטען.

אום פאָרט צו בעקומען די פערשיידענע לעבענס־מיטלען צו בעפריידיגען די בערערפניסען, מוז יעדערער מסחר׳ן, האנדלען, אויסבייטען זיינע פראדוקטען, וועלכע זיינען איהם, פאר זיך, צום אייגענעם געברויך, ניט נויטיג, אויף אנדערע סאָרטען, וועלכע דער פערקויפער ווייסט קען פאר זיך ניט געברויכען. און טאקע דורך אט דעם בייט, טויש, ווערען פערטיילט, צירקולירט די פראדוקטען, וואס די נאנצע נעזעלשאפט שאפט אויסשען די אויסיינע מיט־גליעדער.

די קראַפט, וועלכע אַרגאַניזירט דעם טויש, די צירקולאַציע פון די פּראָדוקטען, איז דער מ א ר ק.

א מארק ווערט נעוועהנלעך אַנגערופען דער פּלאַץ, וואו מען קויפט און מען פערקויפט סחורות. אין פּאָליטישער עקאָנאָמיע פערשטעהט מען אונטער'ן וואָרט מארק — די סומע פון קויפער און פערקויפער, וועלכע בייטען צווישען זיך אויס — קויפען און פערקויפען — די סחורות.

דער מארק שפּיעלט אין דער סחורה־ווירטשאַפט דיזעלביגע ראָלע, וועלכע דער שקלאַפען־הערר, דער פּאַטריאַרך פון שבט און דער פּעאַראַל האָבען געשפּיעלט אין די נאַטוראַל־ווירטשאַפטען. דער מארק רעגולירט די צירקולאַציע פון די פּראָדוקטען, אזוי ווי דער פּאַרטייטיגער אַרגאַניזאַטאָר פון שבט. אויפ'ן מארק בעקומט, למשל, דער פּאַרמער פּאַר די תבואות, וואָס ער האָט מעהר, וויפּיעל ער האָט נויטיג פּאַר זיין אייגענעם בעדאַרף, קלייַדער, שיך, כלים, נעצייג א. א. וו. דער שוסטער בעקומט פּאַר שטיוועל, וואָס ער האָט נענעהמט ניט פּאַר זיך, מעהל, ברויט, קלייַדער, א דירה א. א. וו. דאָס נלייכען דער שנייַדער, דער בלעכער, דער בוימייסטער. מען בעשאַפט פּראָדוקטען לכתחילה פּאַר'ן פּערקויף און אויפ'ן מארק וועלט דאָס דיזער מסחר דורכנעפיהרט. און צום סוף, נאָך דעם, ווי אויפ'ן מארק זיינען שוין נעטהאָן נעוואָרען די פערשיידענע מסחרים; נאָך דעם, ווי אלע האָבען נעהאַנדעלט צווישען זיך, נעטוישט, נעצירקולירט די פערשיידענע סחורות, — קומט אויס, אז, בכלל, האָט יעדערער בעקומען אלץ וואָס איהם איז נויטיג. דער שנייַדער האָט ניט נאָר קלייַדער, נאָר אויך שטיוועל, א דירה, מעהל, ברויט; דער בעקער האָט ניט נאָר ברויט, נאָר אויך קלייַדער, א דירה, וויין, שטיוועל; דער שוסטער האָט ניט נאָר שטיוועל, נאָר אויך א דירה, ברויט, בעלייכטונג, קלייַדער א. א. וו.

דער מארק איז דאָך אבער א בלינדע קראַפט, ער וועלט דאָך פון קיינעם ניט קאָנטראָלירט און אויפנעפאַסט, ווי אזוי איז דאָס מעגליך, אז ער זאָל קענען רעגולירען די צירקולאַציע פון די פּראָדוקטען? דער תירוץ איז, אז די ערשיינונגען פון מארק זיינען ניט צופעליג, נאָר זיי וועלען רעגירט ד ו ר ך ג ע ו י ס ע ג ע ז ע צ ע ן. דיזע נעזעצען רעגולירען דעם טויש און מאַכען, אז פערשיידענע מענשען, ארבייטענדיג ביי איין פּראָדוקט, זאָלען קענען בעקומען אלע פּראָדוקטען, וואָס זיי איז נויטיג. דיזע

נעוועזען בעשטימען, וויפיעל מענשען עס זאלען זיך אבנעבען מיט שניידעריי, וויפיעל מיט שוסטעריי, וויפיעל מיט אנדערע מלאכות. זיי בעשטימען אויך, וויפיעל מען זאל בעקומען פאר איין פראדוקט און וויפיעל פאר א צווייטען פראדוקט. א ט ד י נ ע ז ע צ ע ן ב ע ש ט י מ ע ן ד ע ם ו ו ע ר ט ה פ ו ן ד י ס ח ו ר ו ת.

די פראגע איבער דעם ווערטה פון די סחורות איז אייגע פון די וויכטיגסטע פראבלעמען אין דער עקאנאמישער ווירקלעכקייט. פיעלע טעאריעס זיינען געבויט געוואָרען; פיעלע דיקע ביכער זיינען וועגען דעם געשריבען געוואָרען און מיר מוזען מודה זיין, אז נאך ער היום הערשען גרויסע חלוקי דעות אין דער ווערטה טעאריע.

ווי אזוי ווערט בעשטימט דער ווערטה פון די סחורות? אין פלוג ווייזט אויס, אז די סוחרים, וועלכע האנדלען מיט דער סחורה, בעשטימען דעם ווערטה, אז דאס ווענדט זיך נאר אן זיי אליין.

אז די דאזיגע מיינונג איז פאלש, קען מען זיך לייכט איבערצייגען. מיר ווייסען גאנץ גוט, א יערע סחורה האט אין פערשיידענע ערטער און אין פערשיידענע צייטען א גאנץ אנדער ווערטה. איין אייל טוך, למשל, קאסט אין אמעריקא בילינער ווי אין רוסלאנד. אין רוסלאנד גופא ווידער האט אן אייל טוך נעקאסט מיט 50-40 יאהר צוריק טיירערער ווי איצט. אויב די אבשאצונג פון די סחורות זאל זיך ווענדען נאר אן די סוחרים, טא ווי קומט עס, אז גראד אין אמעריקא אדער אין ענגלאנד קאסט בילינער, ווי אין רוסלאנד? אמת טאקי, די אמעריקאנער סוחרים זיינען גרויסע בריה'ס און האנדלען בעסער ווי די רוסישע, אבער ווי קומט עס, אז גראד אין אמעריקא זיינען אלע חכמים און אין רוסלאנד —נאראנים? אמת, דעם אמעריקאנער סוחר קאסט דאס רויהע מאטעריאל און די מאשינען בילינער. אבער אלץ קשה: פאר וואס קויפט ער טאק יאיין בילינער, ווי דער רוסישער סוחר?

עס איז קלאהר, ווי דער טאג, אז ניט דער סוחר, אדער פאבריקאנט בעשטימט דעם ווערטה, נאר אז דער ווערטה פון א זאך ווערט בעשטימט אהן זייער הסכמה, און אז זיי, די בעלי בתים פון דער סחורה, זיינען געצוואונגען צו האנדלען לויט דעם ווערטה, וואס ליגט ערגעץ־וואו אינעוועניג אין דער סחורה גופא, וואו דער אייגענטימער האט קיין שליטה ניט.

ווי אזוי קומט דער ווערטה? ווי ווערט ער בעשאפען?

בכלל קען מען די פערשיידענע מיינונגען, וועלכע הערשען אי־

בער דעם ווערטה פון די סחורות, קלאָסיפיצירען אין צוויי הויפּט־שיטות: 1) **די סובייעקטיוועע שיטה** און 2) **די אביעקטיוועע שיטה**.

ביידע שיטות זיינען קאָנסעקווענט און אויסגעהאלטען אין געהען ארויס פון דעם אנאליז, פון דער אונטערזוכונג, וואָס מען האָט געמאכט ביי די סחורות.

וועלכע אייגענשאפטען דארף האָבען א סחורה, אום זי זאָל קענען פערקויפט און אויסגעביטען ווערען אויף אן אנדער זאך?

ערשטענס, זעהען מיר, אז יעדע סחורה, אויסער איהרע פּי־זישע, כעמישע און מעכאניש אייגענשאפטען, וואָס קומען איצט ניט אין אנבעטראכט, מוז זיין נוצליך; זי מוז האָבען די אייגענ־שאפט צופרידענצושטעלען א געווישע בעדערפנים. שטיוועל, צ. ב., בעפריידיגען די בעדערפנים ניט צו געהן בארוועם, טוך — ניט צו געהן נאקעט א. א. וו. אָהן אזא אייגענשאפט קען קיין סחורה איבערהויפּט ניט זיין. ווען א פּראָדוקט זאָל ניט זיין ניצליך, וועט קיינער איהם אפילו אין האנד ניט וועלען נעהמען און ווער רעדט נאָך צו געבען אן אנדער זאך דערפאר.

צווייטענס, זעהען מיר, אז יעדע סחורה איז בעשאפען דורך מענשליכער ארבייט. סחורות, וואָס זאָלען ניט ענטהאלטען מענש־ליכע ארבייט, זיינען במציאות ניטא.

די דאָזיגע צווייי אייגענשאפטען — די נוצליכקייט און די מענשליכע ארבייט*) — געפינען מיר, ווען מיר אנאליזירען יעדע סחורה, יעדען פּראָדוקט, וואָס האָט די אייגענשאפט אויסגעבי־טען צו ווערען אויף אן אנדער זאך. די נוצליכקייט פון פּראָדוקט איז אויך א סובייעקטיווע אייגענשאפט, ווייל דאָס איז ניט פאר אלעמען גלייך. דאָס וועגדט זיך אן יעדען סובייעקט. פאר אייי־נעם קען די זאך האָבען א גרעסערען נוצען, פאר'ן צווייטען א קלענערען נוצען. נעהמט, צ. ב., קלייד. א נאקעטער וועט זיך מעהר אין זיי נויטיגען און זיי וועלען פאר איהם האָבען א גרע־סערען נוצען, ווי פאר יענעם, וועלכער געהט ניט נאקעט. די קוואַנטיטעט ארבייט אבער, וואָס איז אינגעשלאָסען אין דער סחורה, איז אן אביעקטיווע אייגענשאפט. דאָס איז פאר אלעמען גלייך. דאָס קען ניט זיין פאר איינעם מעהר, פאר'ן צווייטען

*) די צווייי אייגענשאפטען קענען אויך אנגערופען ווערען די נא־טירליכע און געזעלשאפטליכע זייטען פון דער סחורה.

וועניגער, דען דאס וועגרט זיך אן די אלגעמיינע אביעקטיוע בע־דינגונגען פון דער פראדוקציע.

דער ווערטה פון יעדער סחורה מוז, פערשטעהט זיך, אויך ארויסקומען בלויז פון אט די אייגענשאפטען: אדער פון דער נוצליכקייט, אדער פון דער מענשליכער ארבייט.

די סובייעקטיווע שיטה בעהויפטעט, אז דער ווערטה שטאמט פון דער סוביעקטיווער אייגענשאפט, דערפון, וואס דער פראדוקט האט בכח צופרידענצושטעלען געווישע בעדערפ־ניסען; די אביעקטיווע שיטה בעהויפטעט, אז הגם יעדע סחורה מוז זיין נוצליך, אבער איהר ווערטה ווערט בעשטימט ניט צוליעב דער נוצליכקייט, צוליעב איהר סוביעקטיוון כאראק־טער, נאר צוליעב דעם, וואס אויף איהר איז פערטהאן מענשליכע ארבייט, צוליעב איהר אביעקטיווע אייגענשאפט.

די טעאריען, וועלכע נעהערען צו דער ערשטער שיטה, זיינען אויך בעוואוסט אונטערען נאמען: „די נוצען טעאריען"; צו דער צווייטער שיטה: „די ארבייטס־טעאריען".

די נוצליכקייט פון א זאך, איהר אייגענשאפט צו בעפרידי־גען א נעווישע בעדערפנים, ווערט ביי מאנכע עקאנאמיסטען אנגע־רופען דער געברויך־ווערטה, בעת אונטער'ן טויש־ווערטה פערשטעהט מען איהר פעהיגקייט אויסגעביטען צו ווערען, אדער דעם סכום פראדוקטען, וואס דארפען פאר איהר געגעבען ווערען.

א זאך וואס האט א טויש־ווערטה מוז שוין במילא אויך האבען א געברויך־ווערטה, ווייל וועז די זאך וואלט ניט זיין נוציג, וואלט קיינער פאר איהר גאר ניט געבען. דערפון איז אבער ניט געדרונגען, אז אויב די זאך האט א געברויך־ווערטה — מוז זי אויך האבען א טויש־ווערטה. עס זיינען פאראן סחורות מיט א גרוי־סען געברויך־ווערטה אהן א שום טויש־ווערטה, ווי צ. ב. ליכט, לופט, וואסער אין טייך א. אז. וו.

די עקאנאמיסטען, וועלכע האלטען זיך ביי דער סוביעקטי־ווער אדער נוצען טעאריע, שטיצען זיך אויף דעם פראסטען שכל, דאס יעדער מענש, שאצט העכער דאס, וואס איהם איז מעהר נוצליך און נידעריגער דאס, וואס איהם איז וועניגער נוצליך. איידער דער מענש געהט פערקויפען זיין סחורה — מיינען די דא־זיגע עקאנאמיסטען — וועגט ער פריהער אב דעם שאדען, וואס ער וועט וועט האבען, פון וועלכע בעדערפניסען ער וועט זיך מו־זען אבזאגען, וועז זיין סחורה וועט איבערגעהן צו אן אנדערען אין

רשות און, פערקעהרט, דעם נוצען, וואָס ער וועט קענען האָבען פון דעם נייעם פּראָדוקט, וועלכער קומט אין זיין רשות און וועלט זיין אייגענטום. געהט א בעל הבית פערקויפען זיין הויז, קומט קודם כל אריין ביי איהם אין מח דער גערַאנק, אז אָהן דעם הויז וועט ער זיך מוזען וואַלגערען אין שכינות, ניט האָבען קיין אייגען ווינקעלע א. א. וו. פון דער אנדער זייט אָבער שטעלט ער זיך פאָר דעם נוצען, וואָס ער וועט האָבען, בעקומענדיג דעם מזומן. פאָר דעם מזומן וועט ער קענען חתונה מאכען א טאָכטער א בוגרות, אָדער מאכען א שטיקעל עסק א. א. וו. אָט דער סוב־יעקטיוועד פּסיכאָלאָגישער מאָמענט, וואָס רעכענט אויס, וועלכע בערערפניסען עס איז וויכטיגער פאר איהם זיי זאָלען זיין בע־פרידיגט: צי די בערערפנים אין אן אייגען ווינקעל, צי די בע־דערפנים א קינד חתונה צו מאכען — אָט דער סוביעקטיוועד מא־מענט רעגולירט — בעהויפטען די אָנהענגער פון דער סוביעקטי־וער שיטה — דעם וועדטה פון די סחורות.

די פּראָגע איז אָבער, אויב דער וועדטה פון א סחורה וועדט בעשטימט בלויז לויט דעם נוצען אָבער בשום אופן ניט דורך דער ארבייט, טא ווי קען מען ערקלעהרען דאָס, וואָס מען שעצט ניט ליכט, לופט און וואסער, זיי זיינען דאָך נעווים נוצליכע זאכען, פאר וואָס האָבען זיי קיין וועדטה ניט? וואו בלייבט דער פּראָ־סטער שכל? אויסער דעם זעהען מיר אין פּראקטישען לעבען, אז סחורות, וואָס בעזיצען א גרעסערען נוצען, בעפרידיגען וויכטיגערע מענשליכע בעדערפניסען, וועדען טיילמאל געשעצט וועניגער, האָבען א קלענערען וועדטה, ווי יענע סחורות, וועלכע זיינען פיעל וועניגער נוצליך. גאָלד איז וועניגער נוצליך ווי אייזען און זיין וועדטה איז פון דעסטוועגען העכער ווי פון אייזען; דער נוצען פון א פונט ברויט איז גרעסער ווי דער נוצען פון א בריליאַנט, דער וועדטה פון א בריליאַנט איז אָבער ניט אין ערך גרעסער, ווי דער וועדטה פון א פונט ברויט. ווי קען מען דאָס ערקלעהרען לויט דער נוצען־טעאָריע?

די אָנהענגער פון די נוצען טעאָריע גיבען אן פערשיידענע תירוצים אויף אט די קלאָר־קשיות, אָבער וועגען אט די ערקלעהרונ־גען און הגהות, וועלכע זיינען געמאכט געוואָרען אין דער דאָזיגער לעהרע, וועלען מיר איצט ניט מאריך זיין, ווייל מיר האָבען וועגען דעם אויספיהרליך נערעדט אנדערשוואו.*)

*) זעה מיין בוך: „פּאָליטישע עקאָנאָמיע איהר ענטשטעהונג און געשיכטע" זייטע 103—89. א. ש. ז.

דאָ וועלען מיר גלייך צוטרעטען צו דער ארבייטס־טעאָריע.

דער ערשטער, וועלכער האָט בעהויפטעט, אז דער וועדטה פון א סחורה וועדט בעשטימט ניט דורך איהר פעהיגקייט צופרידענצושטעלען א געוויסע בעדערפנים, נאָר דורך דער קוואַנטיטעט ארבייט אין איהר, איז נעווען אדאָם סמיטה.

אדאָם סמיטה שטיצט זיך אויף דעם געוועהנליכען אלטענליכען אמת, אז אין אלע צייטען און אין אלע לענדער הָאלט יעדער מענש טייער דאָס, וואָס איהם קומט שווער אָן און ניט אזוי טייער דאָס, וואָס איהם קומט לייכט אָן. „וועז ביי א יעגער פאַלק — איז אדאָם סמיטה מסביר — האָט דאָס פאַנגען א ביבער נעקאָסט צוויי מאל אזויפיעל ארבייט, ווי דאָס פאַנגען א הירש — איז דער וועדטה פון ביבער געווען צוויי הירשען. א זאך, וואָס ענטהאלט אין זיך צוויי טעג אַדער צוויי שעה ארבייט, דאַרף זיין צוויי מאל אזוי וועדטה, ווי א זאך, וואָס ענטהאלט נאָר איין טאָג אַדער איין שעה ארבייט". און ווייטער: „יעדער מענש קען זיין אַרעם אַדער רייך. דאָס וועגדט זיך אָן דער סכום ארבייט, וואָס געפינט זיך ביי איהם אין רשות אוז מיט וועלכער ער קען זיך בענוצען".

ביי אדאָם סמיטה'ן איז אָבער שווער צו פערשטעהן, דורך וועלכער ארבייט דער וועדטה וועדט בעשטימט: צי דורך דער ארבייט, וואָס געהט אוועק אויפ'ן שאפען דעם פראָדוקט, אַדער דורך דער מאָס ארבייט, וואָס מען קען בעקומען פאר'ן פראָדוקט. ווי עס איז צו זעהן פון זיין וועדק איז ער געווען מעהר נוטה צו דער צווייטער בעשטימונג. „דער וועדטה פון א געוויסער סחורה פאר איהר בעל הבית — זאָגט סמיטה — איז דעריבער אזויפיעל, וויפיעל ארבייט ער, דער בעל הבית, איז אימשטאַנד פאר איהר צו בעקומען און פאר איהר צו בעשטעלען". „וועז איינער קויפט א זאך, רעכענט ער זיך אויס, וויפיעל ארבייט די זאך קען איהם פערשפאָרען — ד. ה. וויפיעל ארבייט די זאך טראָגט איהם איין". ביי סמיטה'ן, ווי מען זעהט, טראָגט דער סכום ארבייט, וואָס דורך איהם וועדט בעשטימט דער וועדטה, א ריין סוביעקטיוועז כאראקטער. מען רעכענט זיך ניט מיט דער ארבייט, וויפיעל דער פראָדוקט ענטהאלט אין זיך, נאָר מיט דער ארבייט, וויפיעל דער פראָדוקט קען אריינברענגען, אַדער פערשפאָרען זיין אייגענטימער. סמיטה אליין ווייל צוגעבען דעם וועדטה א געוויסע אָביעקטיוועז

פארב און צום סוף בעהויפטעט ער, א זדער וועלכער וועלט בע־
שטימט פון דער מאס ארבייט, וויפיעל דער פראדוקט שפארט דעם
אייגענטימער איין. דאס איז דאך שוין ווידער א סובייקטיווע
בעשטימונג. איינער קען פאר'ן פראדוקט בעקומען אזויפיעל אר־
בייט, דער צווייטער א קלענערע אדער א גרעסערע מאס ארבייט.

דער געניאלער עקאנאמיסט דוד ריקארדא, וועלכער האט אנ־
געוויזען אויף די אונקלארקייטען אין סמיטה'ס לעהרע, קומט דע־
ריבער צום כלל: אז, דער וועלט פון א חורה,
אדער דער וועלט פון אנדערע חורות,
אויף וועלכע זי וועלט אויסגעבי טען,
איז די מאס ארבייט, וויפיעל עס האט
געקאסט דאס אויסארבייטען די חורה
און ני ט די מאס ארבייט, וואס מען
קען דורך איהר בעקומען". וועו איין פראדוקט
וועלט אויסגעבי טען אויף א צווייטען פראדוקט הייסט עס, אז די
פראדוקציע, דאס שאפען פון איין פראדוקט קאסט
אזויפיעל ארבייט, ווי דער שאפען פון צווייטען פראדוקט.

ריקארדא ערקלעהרט זיין טעאריע אויף אזא אופן: „אויב
א דאס, וואס ענטהאלט אין זיך, א שטייגער, 100 שעה ארבייט,
וועט פערקויפט ווערען פאר א פאר שטיוועל, וואס וועלט פראד־
דוצירט מיט 50 שעה ארבייט, וועט דאך אויסקומען, אז דעם
שניידערס ארבייט וועלט געשאצט אויף א העלפט וועניגער, ווי
שוסטערשע ארבייט. דער שניידער וועט מוזען ארבייטען אויף
זיין חיונה דאפעלט אזויפיעל, ווי א שוסטער. דאס איז דאך א
זאך, וואס ס'איז אונמעגליך, ווייל אלע שניידערס וועלען אנפאנ־
גען צו לערנען זייערע קינדער שוסטערייי. מיר לעבען דאך אין א
נעזעלשאפט, וואו יעדער האט דאס רעכט אויסצוקלייבען די מלאכה,
וואס ער וויל. דער פועל יוצא וועט זיין, אז אונזער געזעלשאפט
וועט מיט דער צייט האבען זעהר פיעל שוסטערס און וועניג שניי־
דערס. דאס וועט פיהרען דערצו, אז שניידערייי וועט וועלען תקיף.
און אויף שוסטערשע ארבייט וועט וועלען א זוכ. אט צוליעב דער
פרייער קאנקורענץ, וואס יעדערער קען זיך אויסקלייבען די מלאכה,
וואס ער וויל, ארבייט זיך אויס בלינדערהייט, אהן א שום ווילען
פון וועמען עס איז, דאס געזעץ, אז בייא אנדערע גלייכע בעדינ־
גונגען האט א געווייסע מאס ארבייט פון איין מלאכה אזא וועלט,
ווי דיזעלבע מאס ארבייט פון א צווייטער מלאכה און דאס איז

טאקי די אורזאך, וואם אין יעדער צייט איז אומגעפעהר פארהן אין דער געזעלשאפט די נויטיגע צאהל בעלי מלאכות פון פערשיידענע צווייגען פון דער אינדוסטריע, וויל די ארבייט־קראפט ווערט אין אלע צווייגען גלייך געשאצט און פערוועדטהעט.

עס איז דא קלאר צו זהן אין דער בעגרינדונג פון דער ווערטה־טעאריע דעם אונטערשייד צווישען סמיטה'ן און ריקארדא'ן. סמיטה בעגרינדט דאם אביעקטיווע נעזעץ פון ווערטה סובייעקטיוו, פסיכאלאגיש.ער שטיצט זיך אויף דער פסיכאלאגיע פונ'ם מענש, וועלכער שאצט טייערער דאם, וואם ס'קומט שווער אן און ליכט דאם, וואם ס'קומט גרינג אן. ריקארדא בעגרינדט עם אביעקטיוו. לויט די אביעקטיווע בעדינגונגען פון אונזער נעזעלשאפט, לויט דעם נעזעץ פון פרייער קאנקורענץ — זאגט ריקארדא — מוזען גלייכע מאסען ארבייט האבען גלייכע ווערטהען און ניט צולייעב די נעפיהלען און נעראנקען פון אייגציגע מענשען.

ריקארדא איז נעווען דער ערשטער, וועלכער האט בעוויזען, אז די בעדינגונגען, וועלכע בילדען דעם ווערטה, זיינען ניט צופעליגע, סובייעקטיווע, וואם זיינען ניט אלע מאל שטענדיג און פעכט, נור ריין אביעקטיווע, פעסט אוועקגעשטעלטע און ליגען אין דעם יסוד פון אונזער נעזעלשאפטליכער געבוידע -- אין דער פרייער קאנקורענץ, אבער ניט אין אונזער „איך".

צאהלט מען פאר יעדער סחורה לויט איהר ווערטה נאך?

ניין!

דער ווערטה פון דער סחורה איז ניט דאסזעלבע, וואם מען קריגט פאר איהר ביים פערקויפען.

דער ווערטה איז ניט דאם זעלבע, ווי דער פרייז.

דער פרייז פון דער סחורה איז די קוואנטיטעט פראדוקטען, אדער, אין איצטיגער נעזעלשאפט, דאם געלה, וואם מען צאהלט פאקטיש פאר איהר.

דער ווערטה פון דער סחורה ווערט בעשטימט אין דער פראדוקציע, בעת דער פרייז — אויפ'ן מארק. וועו אונזער געזעלשאפט וואלט נעווען ארגאניזירט און יעדער סארט פראדוקטען וואלט אויסגעארבייט נעווארען פונקט וויפיעל עס איז נויטיג צום נעברויך, וואלט דער פרייז מיט'ן ווערטה זיך קיין מאל ניט פערנאנדערגענאנגען, זיי וואלטען אימער נעווען גלייך. 10 שעה

ארבייט פון איין סחורה וואָלט פּאַקטיש אויסגעביטען געוואָרען אויף 10 שעה ארבייט פון אן אנדער סחורה. אונזער ווירטשאפט איז אָבער ניט אָרגאַניזירט. איינער וויים ניט פון צווייטען אין עם קומט דעריבער אויס, אז אנדערע פּראָדוקטען ווערען אן אנדערש מאָל פּראָדוצירט מעהר וויפיעל זיי זיינען נויטיג, אן אנדערש מאָל — וועניגער וויפיעל זיי זיינען נויטיג.

אין ערשטען פאַל איז דער אָנגעבאָט — די קאָנקורענץ צווישען די פערקויפער — א גרעסערע, און די נאָכפראָגע — די קאָנקורענץ צווישען די קויפער — א קלענערע. דער פּוּעל יוצא וועט זיין, אז דער פּראָדוקט וועט פאַלען אין פּרייז, ער וועט פערקויפט ווערען וועניגער, ווי ס׳איז זיין ווערטה.

אין צווייטען פאַל וועט זיין פערקויהרט. די נאָכפראָגע וועט זיין גרעסער, ווי דער אָנגעבאָט און דער פּראָדוקט וועט פערקויפט ווערען פאר העכער ווי זיין פּרייז. דער פּרייז איז אויף אזא אופן קיין מאָל ניט גלייך צום ווערטה, אמאָל איז ער העכער, אמאָל איז ער נידעריגער. דער פּרייז וועגרט זיך פון דעם צושטאנד פון מארק. פון דעם סכום סחורות, וועלכע זיינען דאָרטען פּאראן.

דושאהן סטוארט מילל האָט זעהר ריכטיג פערגליכען די בעציהונגען פון פּרייז צום ווערטה מיט די כוואַליעס פון ים צו זיין אויבערפלאַך. די כוואַליעס הויבען זיך אמאָל אויף העכער ווי די אמת׳ע ים־אויבערפלאַך און אמאָל לאָזען זיי זיך ארונטער נידעריגער.

א ביישפּיעל וועט אונז קלאָהרער מאכען דעם ענין. לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז 10 סענט ענטהאלט אין זיך א שעה ארבייט. וועו איינער האָט א סחורה, לאָמיר זאָגען א הוט, וואָס ענטהאלט אין זיך 10 שעה ארבייט, וועט איהר ווערטה זיין 1.00 דאלער. דער וואָס האָט אָבער אויסגעארבייט דעם הוט, האָט ניט נעניג געווואוסט דעם צושטאנד פון מארק און האָט געבראכט צו פערקויפען היט מעהר, וויפיעל מען פאדערט. עס איז פאָרגעקומען א קאָנקורענץ צווישען איהם און אנדערע הוט־מאכער. זיי האָבען געמוזט ארונטערלאָזען פון פּרייז. זיי האָבען געמוזט פערקויפען א הוט, וואָס ענטהאלט אין זיך 10 שעה ארבייט, פאר 90 סענט. מיט 10 סענט וועניגער, ווי איהר אמת׳ר ווערטה איז.

וואָס וועט אָבער שפּעטער דערפון ארויסקומען? וועו די קירושנער זעהען, אז היט פערקויפען זיך פאר ווייניגער, ווי זיי־

ער ווערטה, וועלען זיי אנפאנגען וועניגער צו פראדוצירען. צום צווייטען סעזאן וועלען זיי שוין ברייננגען פיעל וועניגער סחורה אויפ'ן מארק. זיי וועלען ברייננגען וועניגער סחורה, וויפיעל מען פאדערט. די נאכפראגע אויף די היט וועט זיין גרעסער ווי דער אנגעבאט. די קאנקורענץ וועט פארקומען ניט צווישען די פערקויפער, נאר צווישען די קויפער. דער פויל יוצא וועט זיין, אז די היט וועלען שטייגען אין פרייז. מען וועט פאר יעדען הוט נעבען ניט נאר 1 דאלאר, וויפיעל זיין ווערטה איז, נאר מעהר ווי א דאלאר, אומגעפעהר 1.10. אין דעם פאל איז דער פרייז העכער פון ווערטה.

אין יעדען בעזונדערען סעזאן קען אמאל דער פרייז זיין נידעריגער פאר'ן ווערטה, און אמאל העכער פאר'ן ווערטה. וועז מיר זאלען אבער צוזאמענלייגען דעם סך־הכל פון די פרייזען, וואס מען קריגט פאר די סחורות אין צוויי סעזאנען און זיי צוטיילען אויף דעם ווערטה, וועט אויסקומען, אז אין אלגעמיינעם איז די סומע ווערטהען גלייך צו דער סומע פון די פרייזען. אין אונזער ביישפיעל איז דער פרייז פון צוויי היט אין צוויי סעזאנס געווען $2.00 (90+1.10) און דער ווערטה פון דיזעלבינע היט $2.00 (1+1).

נאך ריקארדא'ס טעאריע קומט אויס, אז דאדטען, וואו די מלאכות קענען ניט אויסגעקליבען ווערען לויט דעם פערלאנג פון יעדען מענשען, וועז צ"ב שניידערס קענען זייערע קינדער שוסטעריי ניט לערנען: צי וויל דאס געוויין פערבאט איבערצוגעהן פון איין מלאכה צו דער צווייטער (אזוי ווי עס איז געווען אין מיטעלאלטער אין דער צייט פון די צעבען), צי וויל שוסטעריי פאדערט אויסערגעווענליכע פעהיגקייטען, וועלכע זיינען ביי א מיטעלען מענשען ניט פארען — דאן קען טאקי לויט ריקארדא'ן די מאס ארבייט פון שוסטעריי האבען א גרעסערען ווערט, ווי דיזעלביגע מאס ארבייט פון שניידעריי, און דער פרייז וועט אויך ניט רעגולירט ווערען לויט דער פרייער קאנקורענץ, ווייל שוסטעריי איז ניט א מלאכה, וועלכע יעדער איז אימשטאנד און פעהיג צו לערנען און ממילא איז זי אויסגעשלאסען פון דער פרייער קאנקורענץ. דערמיט ערקלעהרט זיך טאקע גאנץ גוט דער פאקט, וואס דער ווערטה און דער פרייז פון געווייסע זעלטענהייטען, ווי צ"ב די בילדער פון א גרויסען קינסטלער, ווערען

ניט נעשאַפט לויט דער מאָס ארבייט, וואָס אין זיי איז פערקערפערט, ווייל זעלטנהייטען ליגען ניט אונטער דער פרייער קאָנקורענץ. דאָס זעלבע איז אויך מיט אזוינע זאכען, וועלכע ליגען אונטער א מאָנאָפּאָל. זייער וועדטה און פּרייז וועדען ניט געשאַפט לויט דער מאָס ארבייט, ווייל זיי זיינען אויסגעשלאָסען פון דער פרייער קאָנקורענץ.

אין אונזער געזעלשאפט זיינען פּאַראַן פיעל זאַרטען סחורות, אויף וועלכע די פרייע קאָנקורענץ האָט קיין שליטה ניט, און במילא זיינען זיי לויט ריקאַרדאָ'ן אויסגעשלאָסען פון דעם מאָסשטאָב, מיט וועלכען עס וועדען אויסגעמאָסטען די וועדטהען פון אַלע אנדערע סחורות.

ווי וועדט אָבער פאָדט בעשטימט דער וועדטה און דער פּרייז פון אזוינע סחורות? מיר האָבען בעמערקט, אז בילדער פון א קינסטלער, מאָנאָפּאָל־זאכען, ענטדעקונגען פון וויסענשאפטסמענער א. אז. וו. וועדען ניט געשאַפט לויט דער מאָס ארבייט. ווי דען זשע וועדען זיי געשאַפט? מיט וועלכען מאָסשטאָב מעסטען מיר זייער וועדטה און פּרייז? פון וועמען, פון וועלכע בעדינגונגען זיינען זייער וועדטה און פּרייז אבהענגיג? ריקאַרדאָ ניט ניט דערויף קיין ענטפער. אן ענטפער אויף אָט די פראגען געפינען מיר אין דער טעאָריע פון דעם גאון קאַרל מארקס, וועלכער האָט די ארבייט־טעאָריע מיט אזעלטענער חריפות ענטוויקעלט און איהר דערהויבען צו איינע פון די זעלטענסטע קאָסטבארקייטען אין דעם אוצר פון מענשליכען געדאנק.

9טע לעקציע

מארקס' ווערטה־טהעאריע

דער צד השוה פון פערשיידענע סחורות אויף'ן מאַרק; די אַרבייט קראפט אַלס די אויסציגע אויגענשאפט, לויט וועלכער די סחורות קענען פערגליכען ווערען; דער אונטערשייד צווישען מאַרקס און ריקארדא; די געזעלשאפטליכע נויטיגע אַרבייט אַלס א מאָס צו מעסטען ווערטהען; אויפּאַע און קוואַליפיצירטע אַרבייט; די מאָס צו מעסטען קוואַליפיצירטע אַרבייט; ווי דער פּרויז ווערט בעשטימט לויט מארקס' טעאריע; א פערזוך צו ערקלעהרען אַלע ערשיינונגען אויפ'ן מאַרק מיט מארקס ווערטה טעאריע.

מארקס איז מסכים מיט ריקארדא'ן, אז דער ווערטה פון די סחורות ווערט בעשטימט לויט דער מאָס ארבייט, וואָס אין איהר איז אריינגעטהאָן. אָבער אויסער דעם וואָס די בענרינדונג פון דער טעאריע איז ביי מארקס'ן א גאַנץ אַנדערע, ווי ביי דיקאַרא, האָט מארקס נאָך בעסער אונז קלאָהר געמאַכט דעם גאַנצען ענין אזוי, אז מיר קענען מיט זיין ווערטה־טעאריע ערקלעהרען אַלע ערשיינונגען פון מארק.

אום געניויער צו בעווייזען זיין לעהרע, נעהמט מארקס אַלס ביישפּיעל אזא סאָרט געזעלשאפט, וואו גאַלד איז ניט דער פערמיטלער צווישען סחורות; אזא פאַל, וואו די סחורות ווערען אויסגעביטען איינע אויף די אַנדערע דירעקט אָהן א שום פערמיטלער, וואו דער קויפער מיט'ן פערקויפער האָבען אין זייער האַנדעל זיך ניט בענוצט מיט גאַלד, נאָר האָבען גע'חלופ'ט דירעקט סחורות אויף סחורות.

א וועבער, למשל, האָט אויסגעוועבט 20 אייאַען לייוועגד, וועלכע זיינען איהם ניט נויטיג פאר'ן אייגענעם געברויך; א שניידער ווידער האָט אויפגענעהט א ראָק, אין וועלכען ער אַליין נזיטיגט זיך ניט. וועז דער וועבער מיט'ן שניידער בענעגענען זיך, בייטען זיי אוים זייערע פּראָדוקטען צווישען זיך, וויל אַלעמען איז בעוואוסט, אז 20 אייאַען לייוועגד קאָסטען אזוי פיעל, וויפיעל עם קאָסט איין ראָק. דער וועבער ארבייט פאַרווערטס. די לייוועגד, וועלכע ער וועבט אַלץ וויטער מעהר, בייט ער אוים אויף פערשיידענע מעבעל און פיעלע אַנדערע זאכען, וועלכע

זיינען איהם נויטיג. 20 אייזען לייגווענר האָט ער, למשל, אויס־געביטען אויף א בעט; נאָך 20 אייזען אויף א טיש; אנדער 20 אייזען אויף א חודש דירה; נאָך 20 אייזען אויף 2 פוד ברויט א. אז. וו. אין יערען מסחר, וואָס דער וועבער האָט דאָ געמאכט, איז דער וועדטה פון די אויסגעביטענע סחורות געווען גלייך. 20 אייזען לייווענר האָט דעמזעלבען וועדטה, ווי א ראָק, — ווי א בעט, ווי א טיש, ווי א דירה אויף א חודש, ווי 2 פוד ברויט.

פערצייכענען מיר דאָס אויף פאפיער, בעקומען מיר אזא מין רשימה:

20 אייזען לייווענר זיינען גלייך צו 1 ראָק,
20 " " " " " 1 בעט,
20 " " " " " 1 דירה (אויף א חדש),
20 " " " " " 2 פוד ברויט.

די אויסגערעכענטע סחורות זיינען זאכען, וועלכע זיינען נויטיג צום פערשיידענע מענשען, נעברויך, זיי שטעלען צופרידען פערשיידענע מענשען, ניט אייניע און דיזעלבע בעדירפניסען. ברויט שטילט דעם הונגער; לייווענר און א ראָק זיינען מלבושים; א בעט און א טיש זיינען מעבעל. יעדע פון די אויסגערעכענטע סחורות דיענט דאָ פאר אן אנדער צוועק. דער נוצען, וואָס מען האָט פון איין סחורה, איז אנדערש פון דעם, וואָס מען האָט פון א צווייטער סחורה. די אלע סחורות האָבען פערשיעדענע גע ב רויך וועדטה ען. די געברויך־וועדטהען זיינען צווישען זיך פערשיידען אזוי ווי עס איז פערשיידען דאָס רויהע מאטעריאל, פון וועלכען זיי זיינען געמאכט געוואָרען. לייווענר איז געווענט פון פעדים, א טיש איז געמאכט פון האָלץ, א דירה איז אויפגעבויט פון ציגעל, האָלץ און אייזען א. אז. וו.

די ניט־גלייכע געברויך־וועדטהען פיהרען טאקע צום מסחר. וועז די געברויך־וועדטהען וואָלטען געווען אלע גלייך, וואָלט קיין שום האנדעל ניט געקענט זיין. קיינער וועט דאָך ניט נעהמען בייטען לייווענר אויף לייווענר, א בעט אויף א בעט א. ד. ג. אויסגעביטען אייניע אויף די אנדערע קענען נאָר וועדטה סחורות ניט גלייכע, אזוינע, וועלכע בעפרידיגען ניט איין און דיזעלביגע בעדערפניסען, וועלכע האָבען ניט גלייכע געברויך־וועדטהען.

איצט פרעגט זיך, וויבאלד אז די געביטענע סחורות טאָרען ניט זיין גלייך, טאָ וויי קען מען איבערהויפט זיי פערגלייכען

אייגע צו דער אנדערער? אויבען האָבען מיר פערציייכענט אַ רשימה, אַז 20 איילען לייוועגד זיינען גלייך צו אַיין ראָק. יעדערער, וועלכער איז נאָר עטוואָס בעקאַנט מיט מאַטעמאַטיק, וויים, אַז פערגלייכען קען מען נור זאָבען, וועלכע האָבען אייגע דיזעלביגע אייגענשאפטען, דיזעלביגע קוואַליטעטען (איכות). עס איז, למשל, זעהר נאַריש צו פערגלייכען ציפער צו מעבעל, מעבעל צו א מלבוש א. אַז. וו. וועו מיר פערגלייכען יע 20 איילען לייוועגד צו אראָק, איז דאָך מסתמא צווישען זיי פאַראַן א צד־השוה, א גלייכע אייגענשאפט, אַז ניט וואַלטען זיי דאָך ניט געקענט פערגלייכען וועראַן. וואָס איז דער צד השוה, דער אַלגעמיינער שטריך פון די פערשיידענע סחורות? מיר קענען ניט זאָגען, אַז דער צד השוה פון די סחורות זאָל זיין זייער נוצלייכקייט, זייער נאטירלייכע זייט, זייערע געברויך־וועראַטהען, ווייל די נוצלייכקייט פון יעדער סחורה איז פערשיידען, און אויב ניט די נוצלייכקייט, טאָ איז אין די סחורות קיין אַנדער צד השוה ניט פאַראַן, ווי זייער געוואַלשאפטלייכע זייט, די מאָס אַרבייט, וואָס איז אין זיי פערטהאָן נעווארען. דאָס איינציגע, וואָס בעשטימט דעם וועראַטה פון אַלע פראָדוקטען, ביים פערקויף, איז דער מענשלייכער כח, די אַרבייט־קראַפט. אַלע פון די אויבענדערמאַנטע בעלי מלאכות האָבען ביי זייערע פראָדוקטען נעהאַרעוועט. אי דער שניידער, אי דער וועבער האָבען אויסגעגעבען פון זיך ענערגיע צו בעשאפען זייערע סחורות. אָט די אַרבייט־קראַפט, די מענשלייכע ענערגיע, וואָס איז פערברויכט געוואָרען אויף יעדער סחורה בעזונדער, איז דער צד השוה פון די סחורות, צולייב וועלכען זיי קענען פערגלייכען און אויסגעבייטען וועדען אויף די אנדערע.

די איינגענשאפט פון דער אַרבייט, וועלכע איז פערוועגדעט געוואָרען אין וועבען, איז טאקע גאנזאַנדערש פון דער אַרבייט, וועלכע איז פערוועגדעט געוואָרען ביים נעהען דעם ראָק אַדער ביים בויען דאָס הויז. ביי יעדען פראָדוקט אַרבייט מען מיט פערשיידענע מוסקולע ן,מיט פערשיידענע נערוועו. א שניידער, למשל, אַרבייט מעהר מיט זיינע הענד, א וועבער מעהר מיט די פים, א לעהרער מעהר מיט'ן מח און הארץ. ביים מסחר וועדט

אבער פערגליכען ארבייט־קראפט בכלל, מענשליכע כח, ניט קו־קענדיג אויף די מוסקולען אדער נערוון, וועלכע עס זיינען דאָ אָנ־געוענדעט נעוואָרען. וואן מיר פערגלייכען 20 אייגלען לייוועגד צו איין דאָק, מיינען מיר דערמיט צו זאָגען, אז 20 אייגלען לייוועגד ענט־האלטען אין זיך אזוי פיעל מענשליכען כח בכלל, וויפיעל עם ענטהאלט אין זיך איין דאָק.

מען זעהט דאָ קלאָהר די גרויסע נפקא מיניה צווישען רי־קארדאָ'ס און מארקס 'ערקלעהרונג. אין דער צייט, וואן רי־קארדאָ'ס ערקלעהרונג נעהמט נאָר ארום די סחורות, וועלכע קענען פריי פון יערען איינציגען אויסגעארבייט ווערען, נעהמט מארקס' ערקלעהרונג ארום אלע סחורות, אפילו די, וועלכע לייגען אונטער א נעוויסער מאָנאָפאָל, אדער זיינען זעהר זעלטען. נאָך מארקס'ן קומט אויס, אז דער פאקט, וואָס איין פראָדוקט ווערט אויסגעבייטען מיט א צווייטען, ווייזט, אז ער ווערט נעשאצט לויט דער מאָס ארבייט וואָס אין איהם איז פערקערפערט. יעדער טויש, יעדער מסחר איז א פערגלייכונג און פערגליכען ווערען קענען נור אזוינע זאכען, וועלכע האבען געמיינשאפטליכעם צווי־שען זיך, און אט דאָס געמיינשאפטליכע איז ניט אנדערש, ווי די ארבייט־קראפט.

די מאָס ארבייט־קראפט אין יעדער סחורה ווערט אויסגע־מאָסטען מיט דער צייט, ד. ה. מען שאצט אָב וויפיעל, א שטייגער, שעה ארבייט עס דאָרף דויערן דאָס בעשאפען די סחורה. 20 אייגלען לייוועגד ווערען אויסגעבייטען אויף 1 דאָק דערפאר, ווייל די פערוועגדונג פון ארבייט־ענערגיע בכדי צו בעשאפען 20 אייגלען לייוועגד דארף דויערען אזוי פיעל צייט, וויפיעל עם דארף דויערען דאָס בעשאפען א דאָק.

מיר זאָגען דאָ בכיון: דארף דויערען, וויל מען קוקט ניט ווי פיעל צייט עם דויערט אין אמת'ן דאָס אויס־ארבייטען א פראָדוקט ביי יערען יחיד בעזונדער. וואן דאָס וועג־בען 20 אייגלען לייוועגד דארף ביי א דורכשניטליכען ארבייטער מיט מיטלע פעהיגקייטען דויערן 10 שעה און דאָס אויפנייהען 1 דאָק אויף 10 שעה, דאן וועלען זיי ביידע האבען א גלייכען וועגט.

טרעפט עס, למשל, אז דער וועבער איז זעהר א געשקיטער ארבייטער, אן אויסנאהם אין זיין פאך, און ער וועבט אויס די 20 אייגלען לייוועגד אין 5 שעה, וועט ער אלץ קריגען דעם דאָק,

ניט קוקענדיג דערויף, וואס אין דאָס איז פאראן 10 שעה אר־
בייט און אין דער לייוועגנר נאר 5 שעה, מען קוקט בכלל וויפיעל
עס דארף דויערען א דורכשניטליכען ארבייטער, אבער
ניט, וויפיעל עס האט פאקטיש נעדויערט איינעם אן אויסנאהם,
א יוצא מן הכלל. דאס גלייכען פערקאהרט, וועו דער ווענבער,
א שטייגער, איז א פוילער אדער בכלל זאהר א לאנגזאמער ארבי־
טער, אדער וועו ער ארבייט מיט אלטע, פראסטע נעצייג און דאס
אויסוועבען די 20 אייגען האט אים נעדויערט 20 שעה, קאן
ער ניט פארערן 2 רעק דערפאר, וויל מען קוקט ניט, וויפיעל ער
האט נעארבייט, נאר וויפיעל עס דארף דויערן
בכלל א דורכשניטליכען ארבייטער
מיט דורכשניטליכע פאהינקייטען, בייַ
נעווענליכע אינסטרומענטען, בייַ
נעווענליכע ארבייט־מעטאדען אוו
בייַ א נעווענליכער אינטענסיוו־
קייט.

מיר וועלען דא נאך אמאל דערמאנען, וואס מיר האבען בייַ
אן אנדער נעלעגנהייט שוין בעמערקט. אלס איינהייט אויסצו־
מעסטען די ארבייט־צייט נעמט מען פראסטע, איינפאכע ארבייט,
וואס פארערט ניט קיין איבונג. די סארטען ארבייט, צו וועלכע
מען דארף זיך לערנען, איבען, וועלען אנגערופען „קוואליפיצירטע
ארבייט" און וועלען געשאצט אייניגע פאהל מאהר, ווי די אייג־
פאכע ארבייט.

וועו א מעכאניק ארבייט, למשל, בלויז 6 שעה, וועט ער
קריגען פאר זיין ארבייט, א שטייגער ווי פאר 18 אדער מאהר
שעה פראסטע ארבייט. וויל דעם מעכאניקער האט נעקאסט
א סך צייט דאס לערנען זיך, וועו ער האט ניט נור ניט פערדיענט,
נאר האט נאך נעמוזט צוצאהלען. דאס איז טאקע די אורזאך פאר
וואס א דאקטאר נעהמט פאר א וויזיט אונגעפעהר אזוי פיעל
וויפיעל א פראסטער ארבייטער פערדיענט אין א גאנצען טאג.
איידער דער דאקטאר בעקומט די מעגליכקייט צו בעזוכען די
קראנקע, מוז ער פערברויכען 15-14 יאהר אויף דער לעהר, וועו
ער האט ניט פערדיענט דערבייַ קיין פעני. ער מוז דערויבער
זעהן, אז נאך דעם, וועו ער הויבט שוין אן צו פראקטיצירען, זאל
ער פערדיענען אויך פאר דער צייט פון זיין לעהר. אין יעדער
שעה פון דעם דאקטארס פראקטיקע ליגען אייניגע שעה צייט פון

דער לעהר און דעריבער איז 1 שעה קוואַליפיצירטע דאָקטאָרשע ארבייט נערעכענט, למשל, ווי 10 שעה פּראָסטע ארבייט.

די לעהרע פון מארקס איבער דעם ווערטה פון די סחורות ערקלעהרט זעהר פיעל ערשיינונגען אין אונזער לעבען.

ווי מיר האָבען נעזעהן, איז מארקס שטענדיג מקפיד אויף די נעזעלשאפטליך־נויטהיגע ארבייט. דער ווערטה פון א זאך איז ניט די מאָס ארבייט, ווָאס יעדער אייניצינער פערוועגדעט אין דער ווירקליכקייט, נור די דורכשניט־ליכע מאָס ארבייט, ווָאס דאָרף פערוועגדעט ווערען ביי א דורכשניטליכען ארבייטער לויט דעם מיטעלען צושטאנד פון דער טעכניק.

ווי ווערט זיין אין אזא פאל: איינער ארבייט אוים א סחורה, לאָמיר זאָגען, א הוט. ער האָט אויף איהם אויסגענעבען פונקט אזוי פיעל צייט און ענערגיע, ווייפיעל עס דאָרף אויף איהם אויס־גענעבען ווערען. דער הוט איז אָבער ארוים פון דער מאָרע און קיינער טראָגט איהם ניט. ווערט מען ווָאס נעבען פאר איהם? נעווים ניט. ווייל עס איז נאָך וועניג צו נעהמען אין אנבעטראכט די בעדינגונגען פון פראָדוקציע, נור מען בעדאָרף זיך אויף רעכענען מיט די בעדינגונגען פון נעברויך, פון קאָנסום. עס איז נאָך וועניג, ווָאס א פראָדוקט איז נעשאפען נעווָארען דורך נעזעלשאפטליכער ארבייט, די ארבייט מוז זיין נוטיג. פונקט אזוי ווי קיינער ווערט נאָר נישט נעבען פאר דער ארבייט פון גיסער ווָאסער אין א זיפ, ווייל זי בריינגט קיינעם קיין נוצען ניט, אזוי ווערט מען קיין זאך ניט נעבען פאר דער ארבייט, ווָאס ווערט פערטהאָן אויף א זאך, ווען קיינער נויטהיגט זיך ניט אין איהר.

נאָך א ביישפיעל. א נעווייסע נעזעלשאפט נויטיגט זיך אין 1000 פאָר קליידער. דורך א טעות זיינען אויסגעארבייט נעווָארען מיט 100 פאָר קליידער מעהר. אויפ'ן נעהען די קליי־דער איז פערוועגדעט נעווָארען די דורכשניטליכע מאָס ארבייט. ווייפיעל ווערט מען נעבען פאר די קליידער? מען ווערט דאָ נע־ווים נעבען מיט 10 פראָצענט וועניגער, ווי דער אמת'ר ווערטה איז, ווייל עס זיינען דאָ אויפ'ן מארק מיט 10 פראָצענט מעהר סחורה, ווייפיעל עס איז נויטיג און עס קומט פאר א קאָנקורענץ. דער אָנגעבאָט איז מיט 10 פראָצענט מעהר, ווייפיעל עס דאָרף זיין און במילא ווערט מען נעבען וועניגער מיט 10 פראָצענט.

דאָס איז בעסטער בעווייז, אז פאקטיש רעכענט מען זיך ניט נור מיט דער דורכשניטליכער ארבייט־צייט, נור אויך מיט די בעדערפניסען. אן ארבייט קען זיין מעהר אָדער וועניגער געזעל־שאפטליך ניצליך — דאָס וועגדט זיך אָן דעם, ווי הויך און גרויס די בעדערפניסען אין דער ארבייט זיינען. די נעזעלשאפטליך־נוצליכע ארבייט פון א סחורה ווערט ניט בעשטימט בלויז אין דער פראָדוקציע, נאָר אויך אויפ'ן מארק. מען קען ביי א זאָך אויסלאָזען דורכשניטליכע ארבייט־ענערגיע, וואָס עס פאָדערט זיך לויט דעם צושטאַנד פון דער פראָדוקציע, און דאָך ווערט מען אויפ'ן מארק געבען פאר איהר וועניגער, ווייל עס קען זיך ארויס־וויזען — ווי עס קומט אפט פאָר אין דער ווירקליכקייט — אז אויף דער גאנצער סומע סחורות פון דיזען סאָרט האָט מען אויסגענגעבען מעהר ארבייט, ווייפיעל עס איז נויטיג פאר דער נעזעלשאפט. וועז די נעזעלשאפט האָט נויטיג בלויז 1000 פאָר קלייִדער, און אויב לויט דעם צושטאַנד פון דער טעכניק דארף יעדע פאָר קלייִדער קאָסטען 10 שעה נעזעלשאפטליכע ארבייט, דאן איז די נעזעלשאפטליכע מאָס ארבייט פאר דער בערערפנים פון אלע קלייִדער 10,000 שעה. אָט די מאָס ארבייט איז די איינציגע נעזעל־שאפטליך־נוצליך. וועז מען נייהט שפעטער אויף 1100 פאָר קלייִדער, אויף וועלכע עס ווערט אויסגענעבען 11,000 שעה ארבייט, טראָץ אין אינקלאנג מיט די פאָדערונגען פון דער פראָדוק־ציע — וועט מען אויפ'ן מארק פאר די נאנצע 1100 פאָר קלויי־דער נעבען בלויז 10,000 שעה ארבייט און ניט 11,000 וויפיעל עס איז אין זיי אריינגעטהאָן נעוואָרען. דער ווערטה פון יעדער סחורה אן און פיר זיך ווערט טראָץ בעשטימט לויט די בעדינ־גונגען פון דער פראָדוקציע, אָבער דער ווערטה פון יעדער סחורה אלס א טייל פון דער נאנצער סומע סחורות, וואָס זיינען פראָ־דוצירט נעוואָרען, ווערט בעשטימט אויפ'ן מארק. דער מארק־ווערטה פון יעדער סחורה ווערט זיין איהר פריז.

דעם נאנצען פראָצעס קענען מיר זיך אומגעפעהר אזוי פאר־שטעלען: די נעזעלשאפט נויטיגט זיך אין א נעוויסער זאָך, לאָ־מיר זאָגען, אין 1000 פאָר קלייִדער. עס ווערט דאן אויסגע־רעכענט (אין דער טעאריע נעווענהנליך) לויט די בעדינגונגען פון דער פראָדוקציע די מאָס נעזעלשאפטליך נוצליכע ארבייט, וואָס עס איז נויטיג פאר די 1000 פאָר קלייִדער. אויב די נעזעלשאפט־

ליך־נוצליכע ארבייט פאר איין פאר קליידער לויט דעם צושטאנד פון דער טעכניק און דער גאנצער פראדוקציע דארף קאסטען 10 שעה, טא אסיגנירט די נעזעלשאפט (ווידער אין דער טעאריע) פאר די 1000 פאר קליידער 10,000 שעה נעזעלשאפטליכע ארבייט. אט די סומע נעזעלשאפטליכע ארבייט איז ערלויבט אויסצוגעבען, ניט מעהר און ניט וועניגער. ווערען פראדוצירט פונקט 1000 קליידער, וועט מען אויפ'ן מארק נעבען פאר יעדע פאר קליידער 10 שעה און דאן וועט דער מארק־ווערטה זיין גלייך צו דעם פראדוקציאנס־ווערטה. ווערען פראדוצירט 1100 פאר קליידער, וועט דער מארק־ווערטה פון יעדער פאר פאלען אומגעפעהר אויף 10 פראצענט. ווייל אויפ'ן מארק וועט מען פאר אלע 1100 קליידער נעבען ניט מעהר ווי פאר 10,000 שעה ארבייט — וויפיעל עס איז אסיגנירט נעווארען. ווערען פראדוצירט 900 פאר קליידער, וועט דער מארק־ווערטה פון יעדער פאר קליידער זיין מיט 10 פראצענט טייערער ווי דער פראדוקציאנס־ווערטה, ווייל אויפ'ן מארק וועט נעגעבען ווערען דיזעלבע 10,000 שעה ארבייט, וויפיעל עס איז אסיגנירט געווארען, ניט קוקענדיג דערויף, וואס מען קריגט פאר זיי ניט מעהר, ווי 900 פאר קליידער.

לאמיר זיך דעם זעלביגען פראצעס פארשטעלען ניט אויף אייַן בעדערפנים נאר אויף די פערשיידענע סארטען בעדערפניסען. די נעזעלשאפט האט, צ. ב., א נעוויסע מאס ארבייט־קראפט אין איהר רשות, לאמיר זאגען, 1,000,000 שעה; פון דער צווייטער זייט האט זי פערשיידענע בעדערפניסען: אין שוך־ווארג, קליידונג, דירות, הייצונג, בילדונג, לוקסוס זאכען און שעהנע בילדער. אויף יעדער קאטעגאריע בעדערפניסען ווערט אסיגנירט א נעוויסע מאס ארבייט אין הסכם מיט דעם צושטאנד פון דער פראדוקציע. די נעזעלשאפט האט נויטיג 1,000 פאר שטיוועל. אויף יעדער אייַנציגער פאר שטיוועל דארף אווענ דורכשניטליך 60 שעה ארבייטקראפט. עס ווערט דעריבער פון דער סומע ארבייט־קראפט, וואס איז פארן ביי דער נעזעלשאפט, אסיגנירט פאר שוכווארג 60,000 שעה ארבייט. ביי אונז איז דאך אבער די פראדוקציע ניט ארגאניזירט. אין פאבריקאנט וויים דאך ניט פון צווייטען און אנשטאט 1,000 פאר שטיוועל האט מען פראדוצירט 1,200 פאר. אויף יעדע פאר שטיוועל איז פערבראכט געווארען, לויט די בעדינגונגען פון דער פראדוקציע, ניט מעהר ווי 60 שעה. די גאנצע נעזעלשאפט

קען אבער במציאות אויף אלע שטיוועל ניט מעהר אויסגעבען ווי 60,000 שעה און דעריבער ווערען די שטיוועל פערקויפט אונ־טער זייער ווערטה. מען צוטיילט די 60,000 שעה ארבייט, ווען די געזעלשאפט האט אסיגנירט פאר שוכווארג, אויף 1200 (ווי־פיעל פאר שטיוועל עס איז פראדוצירט געווארען). אויף יעדע פאר שטיוועל ווערט אויסקומען צו 50 שעה און אזוי פיעל ווערט זיין דער פריז, הגם דער ווערטה פון יעדער פאר איז 60 שעה ארבייט. עס קען אויך פאסירען, אז אנשטאט 1,000 פאר האט מען פראדוצירט נאר 800. עס ווערט א יקרות. דער פריז פון יעדער פאר שטיוועל ווערט זיין (60,000:800=75) 75 שעה, דאס הייסט העכער פון ווערטה אויף 15 שעה. מיר זאגען דעריבער, אז דער פריז ווערט ערשט בעשטימט אויפ׳ן מארק לויט דעם אנגעבאט און דער נאכפראגע, ווייל ערשט אויפ׳ן מארק ווייס מען, אויב עס איז פראדוצירט געווארען די נויטיגע קוואנטיטעט פראדוקטען אדער וועניגער אדער מעהרער. דער ווערטה (דער פראדוקציאנס ווערטה) אבער ווערט בעשטימט פריהער לויט די פראדוקציאנס־בעדינגונגען און האט מיט דעם אנגעבאט און נאכפראגע ניט צו טהאן.

נו, לאמיר ווייטער אננעהמען, אז אויף קינסטלערישע בילד־דער אסיגנירט די געזעלשאפט 25,000 שעה ארבייט. דיזע צאהל שעה ארבייט ווערט שפעטער צוטיילט אויף די פראדוצירטע צאהל בילדער. אויב אויפ׳ן מארק זיינען נאר פאראן 5 בילדער, ווערט זיין דער פריז (דער מארק־ווערטה פון יעדען בילד (25,000:5=5000) 5,000 שעה, ניט קוקענדיג דערויף, ווען דעם קינסטלער האט געקאסט יעדעס בילד א סך א קלענערע קוואנטיטעט ארבייט.

דער פארצוג פון דיזער טעאריע בעשטעהט דערין, ווען דורך איהר איז מעגליך צו ערקלעהרען אלע ערשיינונגען אין האנדעל, אפילו דעם פריז, דורך איין פרינציפ — דורך דער גע־זעלשאפטליך־נוצליכער ארבייט. אויך דער פריז ווערט, לויט דיזער טעאריע, בעשטימט דורך דער גזעלשאפטליך־נוצליכער ארבייט, אבער ניט דורך דער גזעל־שאפטליכער מאס ארביט, ווען יע־דער פראדוקט דארף קאסטען לויט די פראדוקציאנס בעדינגונגען, נאר דורך דער גזעלשאפטליכער מאס

ארבייט, וואָס די געזעלשאפט אסיג־ נירט פאר אלע פּראָדוקטען פון דיזען מין, צוטיילט אויף די צאָהל פּראָ־ דוקטען, וויפיעל עס איז פאקטיש פּראָדוצירט געוואָרען. לויט דעם קומט אויס, אז דער פּרייז פון זעלטענהייטען, פון מאָנאָפּאָל זאכען און פון אלע אנדערע סחורות, וועלכע שטעהען אויסער דער קאָנקורענץ, קען אויך ניט ווערען ווילקירליך געהעכערט. ער קען ניט ארויסגעהן פון געוויסע גרענעצען, וועלכע די געזעלשאפט האָט געשטעלט מיט איהר אסיגנירען די מאָס ארבייט פאר דעם מין פּראָדוקטען, איבער וועלכען עס האנדעלט זיך דאָ. די מאָנאָפּאָל זאכען, ווי די זאכען, וועלכע זיי־ נען א יקר המציאות, זיינען לויט דער דאָזיגער טעאָריע אויך אונטער־ וואָרפען אונטער געוויסע אָביעקטיוע געזעצען, און ניט אונטער דעם קאָפריז פון דעם קויפער אָדער פערקויפער, ווי עס קומט אויס לויט ריקארדא'ס טעאָריע. אין אונזער פאל צ. ב. קען דער קינסטלער ניט קריגען פאר זיין בילד מעהר ווי 5,000 שעה אר־ בייט — ניט מעהר, וויפיעל עס איז לכתחילה אסיגנירט געוואָרען.

10טע לעקציע

געלד

די אורזאַכען, וועלכע האָבען אַרויסגערופען געלד אין דער געשיכטע; די ענטשטעהונג פון האַנדעל; די בעדינגונגען פאַר דעם אַלטען האַנדעל; די פאָרמען פון טויש אין די אַלטע צייטען; דער אונטערשייד צווישען די פערשיידענע פאָרמען; דאָס ערשטע געלד אין דער געשיכטע; פערשיידענע זאַכען האָבען געדינט אַלס געלד; ווי אַזוי מעטאַלען האָבען אָנגענאָמען צו דינען אַלס געלד; די מעלות פון מעטאַלען קעגען אַנדערע זאַכען; מטבעות; די ראָליע פון געלד.

מיר ווייסען שוין, אז דער פּריים פון די סחורות איז די צאָהל פּראָדוקטען, וואָס מען גיט פאַר זיי. אין היינטיגע צייטען, ווי אונז איז אלעמען בעוואוסט, צאָהלט מען פאר א געווייסער סחורה ניט מיט אנדערע פּראָדוקטען, נאָר מיט געלד. דער פּריים פון די סחורות איז אין היינטיגע צייטען די סומע געלד, וואָס מען גיט פאר זיי.

וואָס איז אזוינס געלד? ווי אזוי האָט עס זיך ענטוויקעלט? איז אלע מאל געווען געלד אָדער עס איז א שפּעטערדיגע ערשיינונג אין אונזער לעבען?

אין אונזערע פאָריגע קאַפּיטלען האָבען מיר גאַנץ וועניג גערעדט וועגען געלד. די ביישפּיעלען, וועלכע מיר האָבען אויסגעקליבען, זיינען מייסטענס געווען אזוינע, וואו די פּראָדוקטען וועלען אויסגעביטען דירעקט אייגער פאר דעם אנדערן. דאָס האָבען מיר געטהאָן מיט א כיון, ווייל פאקטיש זיינען געווען צייטען, וועו קיין געלד איז איבערהויפט ניט געווען אין שפּעטער, וועו מען האָט זיך שוין יא אָנגעפאַנגען צו בעריינען מיט געלד, איז עס אויך געווען אין אן אנדער פאָרם, ווי מען טהוט דאָס איצט.

געלד איז א רעזולטאט פון דעם ענטוויקעלטען האנדעל. וואָס מעהר דער האנדעל איז געוואקסען אלץ מעהר איז געוואקסען די נויטוועניגקייט אין געלד און וועו די נשמה פון הייגטיגען לעבען איז געלד, טא איז עס אויך דערפאר, ווייל מיר לעבען אין א האנדעלס געזעלשאפט, וואו דאָס רוב פּראָדוקטען ווערען געשאפען ניט פאר'ן אייגענעם געברויך, נור פאר'ן מארק.

אין די אלטע צייטען, ווען דעם מענשען׳ס ארבייט איז געווען אזוי אונפרוכטבאר, אז ער פלעגט מיט זיין ארבייט קוים קענען צופרידענשטעלען זיינע טעגליכע בעדערפנישען, איז ניט געווען וואָס צו פערקויפען. עס איז ניט געווען קיין האנדעל און אויך ניט קיין געלד. אפילו אביסל שפעטער, ווען די ארבייט פלעגט געבען מעהר פראָדוקטען, וויפיעל דער מענש פלעגט פאר־צעהרען, איז נאָך אלץ ניט געווען קיין מסחר, ווייל די פערשיי־דענע שבטים פלעגען זיך ארו מרייסען, זיך אמפערן און פון די פּראָדוקטען, וואָס די ארבייט האָט בעשאפען מעהר וויפיעל עס איז נויטיג געווען פאר דער טעגליכער חיונה, פלעגט נאָר נישט ווערען. ווי מיר האָבען שוין ניט איינמאל געזאָגט, איז דער פרי־מיטיווער מענש געווען זעהר א קליינער בעל תכלית. ער פלעגט זיך וועניג־וואָס קימערן פאר׳ן מאָרגעדיגען טאָג.

עס איז אָבער געקומען א צייט, ווען די נויט האָט געצוואונגען די שבטים ניט צו האלטען מלחמה צווישען זיך, נאָר צו פיהרען בשותפות דעם קאמפף מיט דער נאטור; די מלחמות זיינען פער־ביטען געווארען אויף פריינדליכע אונטערנעהמונגען און פריינד־ליכע אָבמאכען. די שבטים פלעגען דעמאָלט שוין ניט פערניכ־טען די איבעריגע פראָדוקטען, נאָר זיי פלעגען עס אָבלאָזען די אנדערע שבטים, מיט וועלכע זיי האָבען געלעבט אין פרידען.

עס פערשטעהט זיך, אז די שבטים, וועמען מען פלעגט איבער־געבען די „פּראָדוקטען" פּראָדוקטען„ זיינען ניט געווען כפויי טובה און פלעגען פאר די מתנות אָבגעבען יענע סארטען פּראָ־דוקטען, וועלכע זיי אליין האָבען פאר זיך ניט פערנוצט און אין וועלכע די אנדערע שבטים האָבען זיך נעניטיגט.

פון אזעלכע ביידענזייטיגע טובות האָט זיך מיט דער צייט ענטוויקעלט א שטענדיגער טויש. די שבטים פלעגען צוויישען זיך טויש־ען, אויסבייטען איין סארט פּראָדוקטען אויפ׳ן צווי־טען. פון דיזען טויש האָט זיך אין פערלויף פון דער נעשיכטע ענטוויקעלט דער ריכטיגער האנדעל.

אין אנהויב פון זיין ענטוויקלונג איז נאָך דער טויש ניט געווען אן אָפּטע ערשיינונג. ער איז נור געווען א צופאל, א מקרה זאָך. דער טויש האָט געפּאָדערט פאלגענדע בעדינגונגען: 1) האָט יעדער שבט געמוזט בעשאפען מעהר פּראָדוק־טען, וויפיעל אייהם איז נויטיג געווען; 2) האָבען די אי־

בערגעבליבענע פּראָדוקטען פון יעדען שבט געמוזט זיין פון פער־
שיידענע, ניט גלייכע סאָרטען: קיינער וואָלט דאָך ניט אויסגע־
ביטען ווייץ אויף ווייץ אָדער אַ האַק אויף אַ האַק א. אז. וו.

פּאָרקומענדיג זעלטען האָט דער טויש זיך ניט נענוי־
טיגט אין אַ פערמיטלער. די פּראָדוקטען פלענען אויסגעביטען
ווערען גאַנץ פּשוט, איינער אויפֿן אַנדערען. האָט איין שבט
נעהאַט אַן איבעריגע בהמה און דער צווייטער אַן איבעריגע האַק,
האָבען זיי, די שבטים, צוויישען זיך אויסגעביטען די בהמה אויף
דער האַק. די פּראָדוקטען פלענען ביי זייערע נייע בעלי בתים
גלייך געהן אין געברויך. דער דענסטמאָלדיגער טויש האָט גע־
האָט די דאָזיגע פּאָרם:

1) 1 בהמה איז גלייך צו אַ האַק.

אין אזא פּאָרם ווערט דער ווערטה פון דער בהמה אויסגע־
דריקט אין דער האַק, און דער ווערטה פון האַק אין דער בהמה.
מיר קענען אַנדערש ניט וויסען דעם ווערטה פון דער בהמה, סיי־
דען אינ׳ם פערגלייך מיט אַנאַנדער פּראָדוקט — מיט דער האַק. דאָס
גלייבען פערקערט: וועו מיר זאָלען די בהמה ניט אקענען
שטעלען בייס טויש אקענען דער האַק, וועלען מיר בשום ענין ואופן
ניט וויסען איהר ווערטה, אזוי גוט, ווי מיר קענען ניט וויסען דעם
כח פון אַ מענש, ביז ער ראַנגלט זיך ניט מיט אַ צווייטען.

די פערגלייכונג פון דער בהמה צו דער האַק איז אָבער אַ
מקרה זאָך, עס קען דאָך זעהר טרעפען, אז יענער שבט האָט פער־
איבעריגט ניט אַ האַק, נאָר אַן אַנדער פּראָדוקט, למשל, פייַלען.
דענסטמאָל וועט טאַקע דער ווערטה פון דער בהמה שוין ווערען
אויסגערריקט אין די פייַלען און אזוי גוט, ווי איין שבט ווייסט
דאָך ניט אויב דער צווייטער שבט וועט איבערהויפט האָבען וואָס
עס איז ניט פאר אַ איבעריגען פּראָדוקט אויסצובייטען, האָבען
מיר טאַקע ניט געהאַט דעריבער קיין רעכטען בענריף פון דעם
פּראָדוקטס ווערטה. מיר פלענען דאָס נאָר קריגען צו וויסען דורך
אַ צופאַל, וועו עס האָט זיך געטראָפען אַ נס, וואו בויידע שבטים,
יועלכע האָבען זיך בעגענעט, האָבען גענאַט איבעריגע פּראָדוק־
טען, און דוקא ניט גלייכע פּראָדוקטען, און האָבען דערצו מסכים
געווען אויסצובייטען איין פּראָדוקט אויפֿן צווייטען.

וועו די פערבינדונג צוויישען די וואַנדער שבטים האָט זיך
געשטאַרקט, וועו איין שבט האָט זיך אַבגעלערנט פון אַנדערען, ווי
בעסער צו עסקפּלואַטירען די מתנות פון דער נאַטור און די ארבייט
פון׳ם מענש איז געווארען פרוכטבארער — דענסטמאָל האָט שוין

יעדער שבט בעזונדער לכתחילה אויסגעאַרבייט א פּראָדוקט צום טויש. און ווען דער שבט, וועלכער האָט געהאַט אַן איבערגיג בהמה, למשל, האָט זיך געטראָפען מיט אַנדערע שבטים, האָבען די לעצטע שוין פאַרגעלעגט אונזער שבט זייערע פּראָדוקטען, וועלכע זיי האָבען איבערגעלאָזען פאַר'ן טויש. איין שבט וויל געבען פאַר דער בהמה א שוועכט; דער צווייטער — א האָק; דער דריטער — אן אכטעל וויין; דער פיערטער — א פּאָר ליימענע טעפּ א. א. וו. א. א. וו. אונזער שבט האָט שוין דאָ די מעגליכקייט אויסצוקלייבען פון די אַלע פּראָדוקטען, וועלכע מען שלאָגט איהם פאָר, דעם יעניגען פּראָדוקט, וועלכער עס געפּעהלט איהם בעסער.

אזא טויש קען אויסגעדריקט ווערען אזוי:

2) 1 בהמה איז גלייך צו:
א שוועכט
א האָק.
איין אכטעל וויין.
צוויי ליימענע טעפּ.

אין דער דאָזיגער פאַרם איז נאָך אַלץ ניטא קיין פערמיטלער אינ'ם טויש. איין פּראָדוקט ווערט דאָ דירעקט אויסגעביטען אויפ'ן צווייטען פּראָדוקט. דעם ווערטה פון דער בהמה בכלל קענען מיר נאָך אַלץ ניט וויסען, ניט פערגלייכענדיג מיט די אַלע אַנדערע פּראָדוקטען, וועלכע דאָרפען תיכף ומיד פערנוצט ווערען. איהר ווערטה דריקט זיך אויס ניט אין איין בעשטימטער סחורה, נור אין א סך פערשיעדענע סחורות: אין א האָק, אין א שוועכט, אין אן אכטעל וויין א. ז. וו. אָט די אַלע סחורות שפּיגלען אין זיך אָב ביי דער פערגלייכונג נאָר דעם ווערטה פון איין סחורה. וועמען עס זאָל קומען א שבט מיט א נייער סחורה, למשל, מיט פעלען און ער וועט מסכים זיין אויסצובייטען די פעלען אויף דער בהמה — וועט דעמסטמאָל זיין דער „אויסדריקער" פון דער בהמה'ס ווערטה — די נייע סחורה, די פעלען. און אזוי קען זיין אהן א סוף. קיין בעשטימטער, אָבגעשטעמפּעלטער „אויסדריקער" פון דער סחורה'ס ווערטה, וועלכע איז בעשטימט צום טויש, איז ניטא.

די נפקא מינה צווישען דער פריהערדיגער פאָרם פון דעם טויש און דער איצטיגער פאָרם בעשטעהט אין דעם, וואָס אין דעם ערשטען פאַל האָט די בהמה נאָר געפונען א י י ן צופעליגען אויסדרוק פון איהר ווערטה, אין צווייטען פאַל — א סך צופעליגע אויסדריקער, וויל יעדע סחורה בעזונדער דריקט אויס דעם ווערטה פון דער בהמה.

יערענפאלס קענען מיר שוין זאגן אפילו אין דער מדרגה פונ׳ם טויש, וועלכע מיר בעהאנדלען איצט, א קערן פון געלד. וועז מיר זאגען, אז א בהמה קען אויסגעביטען וועלען אויף א שווערד, אויף א האק, אויף איין אכטעל ווייץ א. ז. ו. איז דאך דערפון געדרונגען פערקעהרט אויף — די אלע פראדוקטען: דער שווערד, די האק, דאס אכטעל ווייץ, די פאר לייטענע טעפ — זיי אלע קענען אויסגעביטען וועלען אויף א י י ן פראדוקט, אויף דער בהמה און דער דאזיגער טויש וועט בעקומען אזא מין פארם:

3) 1 שווערד
1 האק
1 אכטעל ווייץ.
2 לייטענע טעפ —
זיינען גלייך צו 1 בהמה.

דא זעהען מיר, אז די אלע פערשיידענע פראדוקטען פערקערפערען זייער וועלטה אין א י י ן פראדוקט, אין דער בהמה, און ממילא וועט זיין די בהמה דער „אלגעמיינער אויסדריקער" פון אלע אויבענאנגערופענע סחורות־וועלטהען. וועז איין פראדוקט שפיגעלט אין זיך אב דעם וועלטה פון א סך פראדוקטען — דאן בעקומט שוין דער וועלטה פון יערען פראדוקט א געוויסע צורה.

אין פארם איינס, וועז דער טויש איז נאך פארגעקומען זעהר זעלטען און אפילו אין פארם צוויי, האבען מיר נאר געקענט ווי־סען דעם וועלטה פון יעדען פראדוקט דוקא אין דעם פערגלייך מיט דעם א י י נ צ י ג ע ן פראדוקט, אויף וועלכען ער וועלט גלייך פערטוישט. דעם וועלטה פון דער בהמה האב איך נאר גע־קענט וויסען, וועז איך האב אקענען געשטעלט די האק, אויף וועל־כער די בהמה איז געוואלען פערטוישט. קוים אבער האט זיך נראד ניט געמאכט ביי א צווייטער גרופע אן איבריגע האק אדער אן אנדער פראדוקט, אדער וועז די גרופע האט בכלל ניט נויטיג געהאט צום געברויך א בהמה, האבען מיר דענסטמאל אויך ניט געקאנט וויסען דעם וועלטה פון דער בהמה, וויל איין פראדוקט שפיגעלט אין זיך אב דעם וועלטה אויך מעהר ניט ווי פון א י י ז פראדוקט. אין פארם דריי איז אבער גאנץ אנדערש. דא דריקען אוים זייערע וועלטהען א סך פראדוקטען אין א י י ן פראדוקט — אין דער בהמה, און ממילא וועלט א י י ן סחורה, די בהמה, דער אלגעמיינער אויסדריקער פון א סך סחורות.

מיר מוזען בעמערקען, אז דאס איבערשטעלען פארם 2: —

איין בהמה איז גלייך צו :
1 האָק
1 שוועד
1 אָכטעל ווייץ.
2 לייטענע טעפּ.

אויף פּאָרם 3 : —
1 האָק
1 שוועד
1 אָכטעל ווייץ.
2 לייטענע טעפּ —
זיינען גלייך צו 1 בהמה.

איז ניט נאָר א מאטעמאטישער איינפאל, נאָר דאָס לעבען גופא האָט עס ארויסגערופען. און פאקטיש איז טאקע די בהמה געווארען ניט בלויז דער אויסדרוק פון די ווערטהען, נאָר אויך דער פערמיטלער ביים טויש.

א שבט, למשל, האָט אויסגעארבייט מעהר שוועדען וויפיעל איהם איז נויטיג געווען צום אייגענעם געברויך, און ער וויל די „איבריגע" שוועדען אויסבייטען אויף פיילען, וועלכע זיינען איהם נויטיג בכדי צו טויטען די ווילדע חיות. ער טרעפט זיך מיט נאָך א שבט, וועלכער נויטיגט זיך טאקע אין שוועדען. אָבער דער דאָזיגער שבט האָט ניט קיין פיילען צו געבען אקעגען. ווי טהוט מען דאָ? דער שבט, וועמען עס ווילט זיך זעהר בעקומען די שוועדען, הויבט אָן פּאָרצולעגען פאָר די שוועדען אנדערע פּראָדוקטען : תבואות פערשיידענע פירות, טעפּ א. ז. ו. אָט די סחורות זיינען אָבער ניט נויטיג דעם ערשטען שבט. סוף כל סוף זיינען זיי געקומען צו א הסכמה : פאָר די שוועדען גיט דער צווייטער שבט א בהמה. די בהמה איז אפילו בעת דעם טויש ניט נויטיג דעם שבט, וועלכער האָט צו פערקויפען די שוועדען, נאָר ער קלעהרט זיך אזוי : „פון אלע סחורות, וועלכע מען לעגט מיר פאָר, איז די בעסטע א בהמה, וויל א בהמה ווערט ניט אזוי גיך פערדאָרבען, מען קען דאָס האלטען לאנג און אגב איז טאקע א בהמה א מעהר גאנגבאָרער ארטיקעל, ווי די איבריגע סחורות, וועלכער מען לעגט מיר פאָר. וועז איך וועל טרעפען א שבט, וועלכער האָט צו פערקויפען פיילען, וועלכע זיינען אונז נויטיג, וועט ער אויך צוליעב דער אייגענער רעכנונג, נעהמען בעסער א בהמה איידער אנדערע פּראָדוקטען". אזוי האָט זיך ביסלעכווייז אויסגעארבייט א מנהג אויסצובייטען דעם פּאראיבריגטען פּראָדוקט נ ו י ט אויף א פּראָדוקט, וועלכע מען האָט נ ו י ט י ג א ו נ -

מיטעלבאר צום איינענעם געברויך, נאר אויף אזא פראדוקט, פאר וועלכעמען קען בעקומען א לע אנדערע פראדוקטען, וועלכע זיינען נויטיג, ד. ה., מען איז שוין אנגעקומען צו א פערמיטלער. אין אונזער משל איז די בהמה דער פערמיטלער צווישען אנדערע צוויי סחורות: צווישען די שווערדען און פיילען. די בהמה וועט דאָ דער אויסדריקער פון וועטה און דער פערמיטלער ביים טויש.

אט אזוי האט זיך ענטוויקעלט פון פאַרם 2 די פאַרם 3.

די סחורה, וועלכע האט אין זיך אויסגעדריקט די ווערטהען פון אלע אנדערע סחורות, און איז געווארען דער פערמיטלער פון דעם טויש, איז געווען דאָס ערשטע געלד אין אונזער געשיכטע.

ווי מיר זעהען, האבען אין די ערשטע צייטען געריעגט אלס געלד ניט דוקא מעטאלען, נאר אויף אנדערע פראדוקטען, איבערהויפט אזוינע פראדוקטען, אין וועלכע אלע האבען זיך גענויטיגט. אין פערשיידענע צייטען האבען אלס געלד געדיענט אויף פערשיידענע סחורות, דאס האט זיך געווענדט אן די פארמען פונ'ם לעבען און פון די בערינגונגען אין יענער צייט. ביי די שבטים, וועלכע האבען זיך בעשעפטיגט מיט געיעג, האבען פעלען געריעגט אלס געלד; ביי די פאסטוכער־שבטים, האבען געדיענט אלס געלד פערשיידענע סארטען בהמות; ביי די אקער־בויער — שקלאפען און לאנדווירטשאפטליכע געציינג; ביי די שבטים, וועלכע האבען געפיהרט מלחמות — כלי־זיין א. ז. ו. מעטאלען האבען אנגענאגען צו דיענען אלס געלד ערשט שפעטער, וועו די מענשהייט האט שוין דערגרייכט א געוויסע מדרגה אין דער ענטוויקלונג. די אורזאך, פאר וואס די אלע אויבענדערמאהנטע געלד זיינען אומעטום פערביטען געווארען אויף מעטאלען, ליגט אין דער טבע פון די מעטאלען גופא. מעטאלען זיינען געווען א סחורה, וועלכע אלע האבען דאס גערן גענומען, ווייל פון מעטאלען פלעגען די ווילדע שבטים מאכען פערשיידענע כלי־זיין, נעצייג און ציערונג, אויף וואס די מענשען זיינען אין אלע צייטען געווען גרויסע בעלנים; צווייטענס, קענען מעטאלען בעסער ערפילען די ראלע פון געלד ווי איבריגע סחורות. כל זמן די איבריגע סחורות: בהמות, פעלען און ז. ו., האבען געריעגט אלס געלד. האט געקענט ווערען א מסחר

נאר דענסטמאל, וועו דער פערקויפער האט געהאט אזא סחורה, וואס איז ווערטה געווען ניט מעהר אוו ניט וועניגער ווי די פעל אדער די בהמה. וועו דעם פערקויפערס פראדוקט איז ווערטה געווען וועניגער ווי די פעל אדער די בהמה האט שוין דער מסחר ניט געקענט אויסגעפיהרט ווערען, ווייל א פעל צושניידען אויף שטיקער האט ניט געלוינט: די פעל וואלט דענסטמאל פערלי־רען אין גאנצען איהר ווערטה; דאס גלייכען ביי בהמות. ביי מעטאלען איז דער חסרון ניטא, ווייל מעטאלען קענען צוטיילט ווערען אויף קלייגע שטיקלעך, זייער ווערטה ווערען זיי ביים צו־טיילען ניט אן; מעטאלען ווערען אויך אזוי גיך ניט פערדאר־בען, ווי אנדערע פראדוקטען — זיי קען מען האלטען לאנג. אוי־סער דעם פערנעהמען זיי ניט אזא גרויסען אָרט ווי אנדערע פראָ־דוקטען.

אט צוליעב די אלע מעלות, וועלכע געפינען זיך ביי די מעטאלען, האט זיך נעשווינד אומעטום פערשפריט דער מנהג צו נעברויכען זיי אלס פערמיט־לער פון טויש, פון האנדעל.

דער פערמיטלער, ווי מיר זעהען, שפיגעלט אין זיך אב די ווערטהען פון אלע סחורות אין דער וועלט, חוץ זיין אי־גענעם ווערטה. וועו מיר ווילען וויסען דעם ווערטה פון דער בהמה, וועלכע דיענט אלס פערמיטלער צוויישען די סחורות, מוז איך זי פערגלייכען אן אווקשטעלען מיט אנדערע סחורות, מיט א האק, מיט א שווערד א. א. וו., זי אליין קען איהר אייגע־נעם ווערטה ניט אויסדריקען, מען קען ניט זאגען, למשל, איין שאף איז גלייך צו איין שאף — דאס וואלט געווען זעהר קאמיש. און דעריבער איז טאקע אזא פערמיטלער נאך אויך ניט געווען די העכסטע ענטוויקעלטע פארמע פון טויש. מען האט געמוזט געפי־נען אזא פערמיטלער, אין וועלכען ס'האבען געקענט ווערען אוים־געדריקט די ווערטהען פון אלע סחורות אין דער וועלט, אפילו פון זיך אליין אויך, און דאס האט נאר געקענט זיין גלד אין דער פארמע פון מטבעות.

מטבעות זיינען געשטעמפעלטע גלד.

וועו דער אנדערע איז שוין געווארען א בעשעפטיגונג, אהן וועלכען מען האט שוין ניט געקענט אויסקומען, וועו אין דעם אנ־דעל האבען שוין אן אנטהייל גענומען א סך מענשען פון דער גע־

זעלשאפט, האָט יעדע מלוכה געמוזט זאָרגען, ווי צו פערלייכטערען די טעכנישע זייט פון איהם. זי האָט געמוזט מאכען אזא נעלה, וואָס אלע זאָלען גלייך וויסען די געוויכט און די גרויס זיינס. זי האָט דעריבער אבגעשטעמפעלט אויף יעדען שטיק מעטאל, וועלכער איז בעשטימט געוואָרען אלס נעלד, די געוויכט און די פראָבע. יעדע מטבעה האָט זיך אויסגעביטען לויט איהר פולען ווערטה. ניט וועניגער און ניט מעהרער (איצטיגע מטבעות און אסיגנאציעס טראָגען אן אנדער כאראקטער). די חתימה אויף דעם מעטאל האָט נאָר געוויזען ווי פיעל און ווי גרוים ס'איז זיין ווערט און איז געווען א מאָס, מיט וועלכער מען פלעגט אויסמעסטען די ווערטהען פון די סחורות. וען מען האָט געחתמ'עט שטיקלעך מעטאלען, האָבען זיי שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען אלס סחורות, וועלכע קענען צופרידענשטעלען מענשליכע בעדערפניסען, נאָר אלס אוסדריקער פון אלע ווערטהען, אפילו זייער אייגענעם ווערטה, זייער מעטאלען־ווערטה. זיי זיינען געוואָרען די מאָס, מיט וועלכע אלע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט האָבען מסכים געווען אויסצומעסטען אלע זייערע סחורות, און דעריבער האָבען זיי בעקומען א בעזונדערע בעדייטונג צווישען די איבריגע סחורות. אויסער דעם וואָס זיי זיינען פראָדוקטען, וועלכע קענען צופרידענשטעלען פערשיידענע בעדערפניסען, זיינען זיי אויך:

1) א פערמיטלער ביים האנדעל.
2) א סחורה, אין וועלכע אלע פראָדוקטען דריקען אויס זייערע ווערטהען.
3) א בעשטעטיגטע מאָס, מיט וועלכער מען קען אויסמעסטען דעם ווערטה פון אלע פראָדוקטען.

אינהאלט:

זייט

א פאָר ווערטער פון אויטאָר 3

אייגלייטונג 5

I. די לעהרע פון פראָדוקציע.

א) די נאטור 16

ב) אַרבייט 26

דאָס צוזאַמענארבייטען און די ארבייטס צוטיילונג 37

ג) קאַפּיטאַל 49

II. ווירטשאַפט־סיסטעמען.

א) נאטוראל־ ווירטשאפטען 60

ב) די סחורה־ ווירטשאפטען 68

III. די לעהרע פון צירקולאַציע אָדער פון

פונאַנדערטיילונג 77

מארקס' ווערטה־ טעאָריע 89

געלד 99

פון דעם זעלבינען אויטאר:

פריוואט-אייגענטהום.

דער היסטאריישער מאטעריאליזם.

פאליטישע עקאנאמיע, איהר ענט-
שטעהונג און גשיכטע.

FEB 15 1958

199

ג.ס. צאקס

ז. שלוס-

פרעזידענט

199